MJESEČNA REVIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA *MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION*

Matica

broj *no.* **1-2**

siječanj/veljača *january/february* **2026.**

75 GODINA

AUTORICA UMJETNIČKOG DJELA: ABOVIĆ KATARINA: MATICA 2012. - AKRIL

ISSN 1330-2140

Napredak Žena.
Napredak Ekonomije.
Ostvari potencijal!

Advancing Women.
Advancing Economies.
Realize the potential!

LEGACY IN MOTION

Croatian Women's Network™/
Mreža Hrvatskih Žena
vas poziva na proslavu

MEĐUNARODNOG DANA ŽENA U ZAGREBU

06.03.2026.

Hotel Westin, Zagreb, 8:30-17:00h

10. DODJELA NAGRADA

Utjecajne Hrvatske Žene i Buduće Liderice

Hotel Westin, Zagreb

18:00h	Koktel
19:00h	Službeni program
21:00h	Dodjela nagrada

08.03.2026.

Registracija: www.croatianwomensnetwork.org

#CWN2026 #CWOI2026
#CWN10

Uvodnik

Poštovani čitatelji,

prije 75 godina, 12. veljače 1951., održana je Osnivačka skupština Matice iseljenika Hrvatske. Njezinim osnivanjem institucionalizirana je potreba izgradnje odnosa s dijelom hrvatskoga naroda izvan Domovine. Institucionalna potpora započeta je još 1869. u doba Kraljevine Hrvatske i Slavonije, zatim 1912. osnivanjem Društva sv. Rafaela, katoličkog društva za pomoć hrvatskim iseljenicima koje je blaženi kardinal, tadašnji zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac obnovio 1940. godine.

Na početku su uspostavljeni odnosi s hrvatskom nacionalnom manjinom u Europi te sa starijim iseljeništvom u prekomorskim državama. Demokratske promjene 1990. godine, pod vodstvom državotvorne vizije prvoga hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana, otvorile su za Hrvatsku maticu iseljenika novo poglavlje. Širom otvara vrata političkoj emigraciji, koju je jugoslavenski režim desetljećima progonio i odvajao od Domovine.

Danas, u vremenu globalnih izazova i digitalne transformacije, nastavljamo graditi suvremeno hrvatsko globalno zajedništvo, povezujući iseljeništvo, hrvatsku nacionalnu manjinu, Hrvate u Bosni i Hercegovini te povratnike.

Slavimo u ovoj jubilarnoj godini našu povijesnu baštinu, ali još snažnije oblikujemo budućnost, u zajedništvu svih Hrvata u domovini i u svijetu.

Živjela Hrvatska matica iseljenika, živjela Hrvatska!

Zdeslav Milas, ravnatelj

Dear Readers,

The Founding Assembly of the Croatian Heritage Foundation was held 75 years ago, on February 12, 1951. Its establishment institutionalized the need to build relations with a part of the Croatian people outside the Homeland. Institutional support began as early as 1869, at the time of the Kingdom of Croatia and Slavonia, then in 1912 with the founding of the Society of St. Raphael, a Catholic organization to help Croatian emigrants, which was restored in 1940 by the Blessed Cardinal Alojzije Stepinac, Archbishop of Zagreb at the time.

In the beginning, relations were established with the Croatian national minority in Europe and with the older emigrant communities in overseas countries. Democratic changes in 1990, under the leadership of the state-building vision of the first Croatian President, Dr. Franjo Tuđman opened a new chapter for the Croatian Heritage Foundation. He opened the door widely to the political emigration, which the Yugoslav regime had persecuted and separated from the Homeland for decades.

Today, at a time of global challenges and digital transformation, we continue to build a modern Croatian global community, connecting emigrants, the Croatian national minority, Croats in Bosnia and Herzegovina and returnees.

In this jubilee year, we are celebrating our historical heritage. However, we are also shaping the future even more strongly by uniting all Croats in the homeland and throughout the world.

Long live the Croatian Heritage Foundation, long live Croatia!

Zdeslav Milas, Director

Iz sadržaja

5 Hrvati u Crnoj Gori proslavili svoj dan

14 Svečana akademija Hrvatske matice iseljenika

18 Novi svezak Matičina ljetopisa

20 Osnivanje Matice iseljenika Hrvatske i djelovanju Franje Tuđmana 60-ih

32 Povratnička priča: Michael Murgić Kanadu je zamijenio Domovinom

40 Baština bez granica: Zimska škola hrvatskoga folklora

44 Intervju Slaven Španović: Glumačka zvijezda o životu u Švedskoj

58 Dan(i) stipendista u Croaticumu

64 Feljton: Zagrebačka katedrala

4. Večer hrvatskih povratnika okupila više od 400 gostiju

Kolumne

13 Globalna Hrvatska
VESNA KUKAVICA

39 Jezični podsjetnik
SANJA VULIĆ

73 (S)kretanja
ŠIMUN ŠITO ĆORIĆ

Matica

MJESEČNA REVIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA/Monthly magazine of the Croatian Heritage Foundation | **Godište**/*Volume* **LXXVI** | **Broj**/*No.* **1-2/2026.** | **Nakladnik**/*Publisher:* **Hrvatska matica iseljenika**/*Croatian Heritage Foundation* | **Za nakladnika**/*For Publisher* **Ravnatelj**/*Director* **mr. sc. ZDESLAV MILAS** | **Uredništvo**/*Editorial Board:* **Rukovoditeljica Odjela za nakladništvo**/*Head of Publishing Department* **VESNA KUKAVICA** | **Glavna Urednica**/*Editor in Chief* **JELENA BADOVINAC DIMITRIJEVIĆ** | **Urednički kolegij**/*Editorial Council*: **SNJEŽANA RADOŠ, LADA KANAJET ŠIMIĆ, LUCIJA STARČEVIĆ, IVANA RORA, IVANA DVORNEKOVIĆ, ŽELJKA SABLIĆ ODRLJIN** | **Lektorica**/*Lector* **SANDRA ĆUDINA** | **Dizajn i priprema**/*Layout & Design* **KRUNOSLAV VILČEK** | **Tisak**/*Print* **SVEUČILIŠNA TISKARA D.O.O.**

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr

Napredak u procesu pristupanja OECD-u

Glavni tajnik Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj Mathias Cormann predstavio je drugi Ekonomski pregled OECD-a za Hrvatsku

Glavni tajnik OECD-a Mathias Cormann i hrvatski premijer Andrej Plenković

U Zagrebu je krajem siječnja održana tematska sjednica Vlade Republike Hrvatske u povodu predstavljanja pregleda OECD-a za Hrvatsku, važnog dokumenta koji označava završnu fazu pristupanja Hrvatske Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj kojoj je krilatica - Bolje politike za kvalitetniji život građana. Cormann je nakon sjednice izjavio da se Hrvatska prema dohocima i životnom standardu približava prosjeku zemalja OECD-a, a da je sam proces pristupanja toj organizaciji pozitivno utjecao i na provođenje reformi. Naglasio je da je Hrvatska vrlo blizu ispunjenja tehničke faze pristupnog procesa, no da ne može govoriti o konkretnom datumu pristupanja jer odluka nije na njemu, ali nada se da će to biti u neko doba ove godine. Istaknuo je da je 20 od 25 OECD-ovih odbora izdalo svoja pozitivna mišljenja, u kojima analiziraju i ocjenjuju usklađenost zakonodavstva, politika i praksi u Hrvatskoj s praksama i politikama OECD-a. Uskoro bi formalna mišljenja trebalo donijeti i preostalih pet odbora, a Cormann se nada da će se proces pristupanja finalizirati "što je prije moguće", uz konačnu odluku i pozivnicu za članstvo od strane Vijeća OECD-a, koje čine predstavnici zemalja članica.

Predsjednik Vlade Andrej Plenković tom je prigodom zahvalio glavnome tajniku Cormannu na angažmanu u njegovu mandatu i podršci svim reformskim naporima koje je Hrvatska poduzimala na putu prema članstvu u OECD-u, jedinoj preostaloj velikoj ekonomskoj međunarodnoj organizaciji u koju još može pristupiti.

Podsjetio je da je prvo izvješće OECD-a za Hrvatsku glavni tajnik Cormann predstavio u Zagrebu, u rujnu 2023. godine. "Ono nam je služilo kao poticaj u preuzimanju svih pravnih stečevina koje su dio OECD-ovih bilo sustava konvencija bilo posebnih preporuka, koje su nadgradnja onoga što smo učinili u vremenu pristupanja Europskoj uniji", poručio je.

Tom prilikom, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova i Ministarstvo financija organizirali su konferenciju pod nazivom "Hrvatska i OECD: Ekonomski pregled 2026." u sklopu kojeg je održan i panel na temu "Ulazak u OECD – poslovna perspektiva" kojim je moderirao državni tajnik za vanjsku trgovinu i razvojnu suradnju Ministarstva vanjskih i europskih poslova, ujedno i zamjenik glavnog pregovarača za pristupanje Republike Hrvatske OECD-u, Zdenko Lucić. *(Izvor: Vlada RH, Foto: fb Vlada RH)*

Sudionici panela "Ulazak u OECD – poslovna perspektiva"

Hrvati u Crnoj Gori proslavili svoj dan

U Kotoru i Tivtu peti put je obilježen Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, u spomen na 13. siječnja 809. kada su otkupljene moći sv. Tripuna, zaštitnika Kotorske biskupije i grada Kotora

Na svečanoj akademiji 13. siječnja u povodu proslave Dana Hrvata u Crnoj Gori istaknuto je da crnogorski Hrvati duhovno pripadaju ovom prostoru, a identitetski svojoj matici, Hrvatskoj. Tom je prilikom, kao izaslanik predsjednika Vlada Republike Hrvatske Andreja Plenkovića, tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas u svome obraćanju istaknuo pozitivne pomake u proteklom razdoblju koji će utjecati na status i položaj Hrvata u Boki kotorskoj i cijeloj Crnoj Gori. Nabrojio je one najznačajnije – Vlada RH je, uz Radio Dux, projektom od strateškoga značaja proglasila časopis Hrvatski glasnik, zatim nakon niza godina prijepora Vlada Crne Gore predala je Republici Hrvatskoj Dom kulture "Josip Marković" u Tivtu, a svakako je važna i uspješno održana 4. sjednica Međuvladina mješovitog odbora za zaštitu nacionalnih manjina između dviju država.

Svečana akademija

"Vijorenje zastave hrvatskoga naroda uz crnogorsku zastavu na zgradama općina Tivat i Kotor 13. siječnja za hrvatski narod u Crnoj Gori dokaz je međusobnog poštovanja te, nadasve, autohtonosti i opstojnosti hrvatskoga naroda na ovim prostorima", rekao je predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Zvonimir Deković.

Državni tajnik sastao se u Crnoj Gori i s kotorskim biskupom mons. Mladenom Vukšićem s kojim je razgovarao o iznimno bogatoj duhovnoj baštini hrvatskoga naroda i aktualnome stanju u Biskupiji, dok je s predsjednikom HNV-a Zvonimirom Dekovićem dogovorio način i dinamiku obnove Doma kulture "Josip Marković", na dobro svih Hrvata u Crnoj Gori. U ime Hrvatske matice iseljenika događaju je nazočila voditeljica dubrovačke podružnice Maja Mozara.

Državni tajnik Zvonko Milas sastao se s kotorskim biskupom mons. Mladenom Vukšićem

U sklopu proslave Dana Hrvata održana je i svečana akademija Bokeljske mornarice.

"Prije 1217 godina sveti Tripun je izabrao Kotor kao mjesto svog počivališta i zaštite, oko kojeg su se okupili mornari i nastala Bokeljska mornarica – institucija koja više od dvanaest stoljeća traje kao simbol vjere, časti i odanosti gradu. Takav kontinuitet predstavlja iznimno civilizacijsko postignuće, potvrđeno i upisom Bokeljske mornarice na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva", rekao je predsjednik Općine Kotor Vladimir Jokić. Svečanosti su prisustvovali brojni visoki gosti, ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske Gordan Grlić Radman te potpredsjednik Vlade Crne Gore Ervin Ibrahimović. *(Izvor: Radio Dux, Foto: SDUHIRH)*

Snažna potpora Hrvatima u Sjevernoj Makedoniji

U Skoplju je održana 7. sjednica Međuvladina mješovitog odbora za zaštitu nacionalnih manjina

Hrvati u Sjevernoj Makedoniji još nemaju status nacionalne manjine

Hrvatsko izaslanstvo predvodio je državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas, a makedonsko izaslanstvo zamjenik ministra vanjskih poslova i vanjske trgovine Republike Sjeverne Makedonije Zoran Dimitrovski.

Na sjednici se razgovaralo o temama važnim za očuvanje nacionalnog, kulturnog i jezičnog identiteta obje nacionalne manjine te o provedbi preporuka s prethodne sjednice MMO-a koja je održana u Zagrebu. Također, na Sedmoj sjednici donesene su nove preporuke i smjernice za koje je izražena nada da će rezultirati konkretnim aktivnostima usmjerenim na poboljšanje statusa pripadnika nacionalnih manjina i koje će pridonijeti pomacima u životu obiju manjinskih zajednica. Obojica supredsjedatelja izrazila su zajedničku želju i spremnost za nastavkom suradnje, za promicanjem manjinskih prava i za dodatnim unaprjeđenjem odlične bilateralne suradnje.

Državni tajnik Zvonko Milas, među ostalim, poručio je i kako će Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, kao i druge hrvatske institucije, i dalje davati snažnu potporu očuvanju i razvijanju hrvatskoga nacionalnog identiteta među Hrvatima u Sjevernoj Makedoniji. Istaknuo je i kako je Republici Hrvatskoj iznimno važno unaprjeđenje njihova položaja i jačanje povezanosti s Republikom Hrvatskom i Hrvatima.

Podsjećamo, Hrvati u Sjevernoj Makedoniji još nemaju status nacionalne manjine, dok Makedonci u Hrvatskoj taj status imaju već dugo. Očekujući uvjete za promjenu Ustava u toj državi, kako je najavljeno, i taj problem mogao bi se riješiti. *(Izvor: SDUHIRH, Foto: Ministarstvo vanjskih poslova i vanjske trgovine Republike Sjeverne Makedonije)*

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr
Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA /
ANNUAL SUBSCRIPTION
Običnom poštom / *regular mail:*
Hrvatska / *Croatia* 13,27 EUR
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / *airmail:*
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /
FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:
IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRORAČUN /
DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT:
IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
SWIFT Bic No.: HPBZHR2X
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskog zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će zatim svaki mjesec stizati u vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU vašoj rodbini i prijateljima kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / *Name and surname*
Adresa / *Address*
Grad / *City*
Država / *State* **Pošt. broj** / *Zip Code*
Tel. **Fax.**
E-mail
Datum / *Date*

Simbolika podrške redovničkom djelovanju

Sastanak u Mostaru potvrdio snažnu potporu Republike Hrvatske Hrvatima u Bosni i Hercegovini uz ključne razvojne i kulturne projekte

Državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas i savjetnik za hrvatske manjine u inozemstvu Milan Bošnjak održali su sastanak u Mostaru s predsjednikom Hrvatskoga narodnog sabora Bosne i Hercegovine Draganom Čovićem i zastupnicom u Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Darijanom Filipović na temu aktualnog položaja Hrvata u Bosni i Hercegovini, predstojećih koraka u europskim reformama te strateških infrastrukturnih, obrazovnih i kulturnih projekata.

Tajnik Milas naglasio je potporu Vlade RH Hrvatima u BiH uz projekte od posebnog značaja, uključujući izgradnju i obnovu obrazovnih, zdravstvenih i kulturnih ustanova, kao i poticanje poljoprivredne proizvodnje i lokalnog razvoja te očuvanje kulturne baštine.

Dužnosnici su posjetili Školske sestre franjevke Krista Kralja u Bijelom Polju, redovničku zajednicu koja se u Bijelom Polju, nedaleko od Mostara, nastanila 1910. godine zahvaljujući velikodušnom nasljeđu prvoga mostarskog biskupa fra Paškala Buconjića. Njihovo djelovanje posvećeno je duhovnosti, obrazovanju i humanitarnome radu. Samostan sestara koji je srušen tijekom Domovinskoga rata 1992. godine obnovljen je i ponovno služi kao duhovni centar u kojem sestre provode duhovne vježbe, edukativne programe i rad u lokalnoj zajednici, nastavljajući svoju dugogodišnju tradiciju brige za djecu i najranjivije članove društva.

Tijekom posjeta obišli su obnovljeni sestrinski samostan u kojem je smještena Paxa House, prva kušaonica maslinova ulja u Bosni i Hercegovini, galeriju slika akademske slikarice sestre Rozarije Radić te dragocjenu zbirku samostanske baštine. Posebna pozornost posvećena je raznovrsnim projektima koje sestre provode: poljoprivrednim inicijativama u maslinarstvu, odgojnom radu u dječjem vrtiću te misiji kuće za duhovne vježbe posvećene uspomeni na biskupa fra Paškala Buconjića. *(Tekst: Danijela Primorac, Izvor i foto: SDUHIRH)*

Dužnosnike su ugostile provincijska predstojnica časna sestra Franka Bagarić te časne sestre zamjenica Vinka Bešlić, voditeljica Paxa Dola Dajana Dujmović i predstojnica kuće u Bijelom Polju Ana Marić

Rektor Sveučilišta u Mostaru prof. dr. sc. Ivo Čolak i državni tajnik Zvonko Milas

Sveučilište u Mostaru – temelj akademske i kulturne budućnosti

Na susretu rektora Sveučilišta u Mostaru prof. dr. sc. Ive Čolaka i državnoga tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonke Milasa održanom u siječnju u Zagrebu razgovaralo se o trenutnom stanju, planiranim aktivnostima za unaprjeđenje znanstveno-istraživačkoga rada, potencijalnim mogućnostima suradnje te kako privući studente koji su potomci hrvatskih iseljenika.

U tom kontekstu istaknuta je važnost daljnjeg jačanja međunarodne vidljivosti Sveučilišta u Mostaru, razvoja studijskih programa na stranim jezicima te unaprjeđenja mobilnosti studenata i nastavnog osoblja uz postojeće i buduće programe suradnje.

Sugovornici su se također osvrnuli na ulogu Sveučilišta u Mostaru kao ključne obrazovne i znanstvene institucije Hrvata u BiH, kao i na njegov doprinos društvenom, kulturnom i gospodarskom razvoju šire zajednice.

Zaključno, rektor Čolak zahvalio je Vladi RH i Središnjem državnom uredu na sustavnoj i kontinuiranoj potpori Sveučilištu, istaknuvši kako je ona od iznimne važnosti za daljnje jačanje institucionalnih kapaciteta, razvoj infrastrukture, provedbu znanstveno-istraživačkih projekata te stvaranje konkurentnog i međunarodno prepoznatljivog akademskog okruženja. *(Tekst: Danijela Primorac, Izvor: Sveučilište u Mostaru, Foto: SDUHIRH)*

Odnosi građeni na čvrstim temeljima

NJ. E. Yvonne Tončić-Sorinj, veleposlanica Republike Austrije u Republici Hrvatskoj, u radnome posjetu dvjema institucijama

U Matici se razgovaralo o inicijativi za otvaranje hrvatske škole u Gradišću

Veleposlanica Republike Austrije u Hrvatskoj kći je bivšeg austrijskog ministra vanjskih poslova Luje Tončića-Sorinja. Rođena je u Salzburgu, a diplomatsku karijeru gradila je u Austriji i Belgiji, pridonoseći jačanju bilateralnih odnosa Hrvatske i Austrije. Vodila je pregovore u ime Austrije o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji i bila zadužena za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. NJ. E. Yvonne Tončić-Sorinj imenovana je nedavno na ovu visoku dužnost, a u veljači je bila u radnome posjetu Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH i Hrvatskoj matici iseljenika.

Veleposlanica i državni tajnik Zvonko Milas usuglasili su se kako između Hrvatske i Austrije i dvaju naroda postoje vrlo razvijeni i prijateljski odnosi, pri čemu su posebno istaknuli veliku važnost Hrvata koji žive u Austriji i Austrijanaca koji žive u Hrvatskoj te su zaključili kako će nastaviti i dodatno produbiti uspješnu suradnju između Ureda i Veleposlanstva.

Tema razgovora između Veleposlanice Yvonne Tončić-Sorinj i ravnatelja HMI-ja Zdeslava Milasa bila je mogućnost suradnje usmjerene na Hrvate u Austriji, kako gradišćanske, tako i hrvatske iseljenike u Beču i okolnim gradovima.

Posebna pozornost posvećena je inicijativi za otvaranje škole u Gradišću u kojoj bi se, uz standardni hrvatski jezik, učio i gradišćanskohrvatski jezik, čime bi se dodatno pridonijelo očuvanju jezičnog i kulturnog identiteta tamošnje hrvatske zajednice. Na sastanku u Matici govorilo se i o izazovima u učenju hrvatskoga jezika u Austriji, osobito u kontekstu tzv. BHS jezika, te o mogućnostima unapređenja suradnje i sustava učenja hrvatskoga jezika.

Veleposlanica je predstavila kulturne programe koje podupire Veleposlanstvo Republike Austrije u Hrvatskoj, uključujući otvaranje muzeja, organizaciju izložbi i susreta folklornih skupina, koji pridonose očuvanju kulturne baštine. Također je najavljeno da će krajem ožujka biti dovršen film o Folklornom ansamblu Kolo Slavuj, središnjoj folklornoj organizaciji gradišćanskih Hrvata iz Beča koje je prošle godine proslavilo 50 godina svog djelovanja svečanim koncertima u Beču i Zagrebu. *(Izvor i foto: SDUHIRH, HMI)*

Nastavak uspješne suradnje Ureda i Veleposlanstva

Predstavnici gradišćanskih Hrvata u Austriji u posjetu Hrvatskoj matici iseljenika

Razmjena iskustava i jačanje veza

Predstavnike gradišćanskih Hrvata u Austriji primio je ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Zdeslav Milas sa suradnicima. Tom su prigodom na susretu sudjelovali predsjednik Hrvatskoga kulturnog društva u Gradišću i glavni tajnik Centra austrijskih narodnosti Joži Buranić, predsjednica Hrvatskog centra Beč i predsjednica "Školskog društva Rešetarić" Gabriela Novak-Karral, projekt menadžerica iz Hrvatskog centra Beč Jelena Tyran te Adrijana Markon Jurčić, predsjednica Matice hrvatske u Beču. Susret je protekao u ozračju otvorenog dijaloga i razmjene iskustava s ciljem daljnjeg jačanja suradnje i očuvanja hrvatskog identiteta izvan domovine.

Hrvatska matica iseljenika kontinuirano podupire projekte koji pridonose očuvanju jezika i kulturne baštine gradišćanskih Hrvata. Suradnja se ostvaruje organizacijom kulturnih manifestacija, edukativnih programa i zajedničkih inicijativa usmjerenih na mlade naraštaje. Posebna pažnja posvećuje se jačanju identiteta hrvatske zajednice u Austriji te povezivanju uz jezične, folklorne i nakladničke projekte, a ovakvi susreti potvrđuju važnost zajedništva i otvorenog dijaloga u planiranju budućih aktivnosti. Matica i gradišćanski Hrvati nastavljaju graditi čvrste mostove suradnje kako bi se hrvatska kultura i tradicija i dalje uspješno prenosile budućim generacijama. Gradišćanski Hrvati stoljećima njeguju hrvatski jezik, običaje i kulturni identitet i jedna su od najpostojanijih hrvatskih zajednica izvan Republike Hrvatske.

ZLATNA RIBICA 2026. – Literarni natječaj

Podružnica Hrvatske matice iseljenika - Rijeka poziva učenice i učenike osnovnih škola u Gradišću u Mađarskoj na sudjelovanje u nagradnome literarnom natječaju Zlatna ribica 2026. Tema ovogodišnjeg natječaja je *Što tebi znači Hrvatska?*, a prozni i poetski radovi mogu se slati na e-mail: zlatnaribica@matis.hr, najkasnije do 20. ožujka 2026. Svi radovi trebaju biti na gradišćanskohrvatskom uz obvezan prijevod na hrvatski standardni jezik te otipkani u Wordu u fontu Arial 12.

Kreativna prilika za učenice i učenike osnovnih škola u Gradišću u Mađarskoj

Stručni žiri dodijelit će dvije prve nagrade u kategoriji 9-11 godina i u kategoriji 12-14 godina navršenih do 31. 8. 2026. Nagrade su boravak u Matičinoj Maloj školi hrvatskoga jezika i kulture u Dječjem odmaralištu Crvenoga križa u Novom Vinodolskom od 20. do 31. srpnja 2026. Nagrada uključuje prijevoz iz Zagreba u Novi Vinodolski i natrag, a sve ostale detalje o natječaju možete pronaći na službenim stranicama Hrvatske matice iseljenika: www.matis.hr.

Folklorni spektakl okupio 1 200 Hrvata

U prepunoj dvorani Stadthalle Gerlingen održan je koncert "Kad duše zaplešu"

Brojnu publiku pozdravili su Ivan Sablić, generalni konzul Republike Hrvatske u Stuttgartu i Zdeslav Milas, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika.

U svom obraćanju, Sablić je istaknuo važnost očuvanja hrvatskoga identiteta kao jednog od strateških ciljeva Vlada Republike Hrvatske te dodao kako se nikada više nije ulagalo u iseljeništvo. Naglasio je da se to na određeni način i vraća, jer se u posljednjih nekoliko godina iz područja Baden-Württemberga vratilo oko šest tisuća ljudi, te poručio:

"Svi oni koji se namjeravaju vratiti, pozivamo vas da nam se obratite. Uz programe u Republici Hrvatskoj, posebno program 'Biram Hrvatsku', do sada se vratilo oko tisuću i četiristo ljudi, koji zapošljavaju oko 2 200 zaposlenika. To je u rangu jedne velike tvornice, jer za Hrvatsku je to puno."

U svom govoru zahvalio je i učiteljima jer su oni zaduženi za hrvatsku nastavu u inozemstvu koja se održava na više od 95 lokacija u području Baden-Württemberga. "Dvadeset i tri učitelja brinu se o našoj djeci. Vama su taj jezik prenijeli vaši roditelji, vaši djedovi i bake, i preko njega se prenosi ona ljubav prema domovini", poručio je generalni konzul okupljenima.

Ravnatelj Milas predstavio je aktivnosti Hrvatske matice iseljenika i naglasio važnost rada s djecom i mladima rekavši kako Hrvatska matica iseljenika provodi za tu dob razne programe, poput Zimske i Ljetne škole hrvatskoga folklora kao i programe hrvatskoga jezika, primjerice Malu školu hrvatskoga jezika u Novom Vinodolskom.

Na koncertu u Gerlingenu nastupili su KUD Iva e.V. Stuttgart, Folklorni sastav Krešimir (HKZ Bad Cannstatt/Feuerbach) te Dijaskorak e.V. Offenbach, koji su se publici predstavili nizom tradicionalnih plesova i nošnji iz različitih krajeva. Večer ispunjena glazbom, plesom i zajedništvom još jednom je pokazala snagu hrvatske zajednice u iseljeništvu te važnost očuvanja naše kulture, jezika i identiteta. *(Izvor: Fenix Magazin, Foto: Jelena Treib)*

Večer ispunjena glazbom i plesom

Remseck domaćin velike humanitarne Kajkavske večeri

Hrvatsko iseljeništvo još jednom je pokazalo zajedništvo, ponos i solidarnost uz očuvanje kajkavske baštine i humanitarnu pomoć domovini

Visoki uzvanici i podrška zajednice

Na humanitarnoj Kajkavskoj večeri 2026. u Remsecku, u organizaciji udruge Kultur- und Wohltätigkeitsverein Kaj Remseck e.V., okupio se velik broj pripadnika hrvatskog iseljeništva. Događaj su svojim dolaskom uveličali i Ivan Sablić, generalni konzul Republike Hrvatske u Stuttgartu te Zdeslav Milas, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika. Njihova nazočnost i riječi podrške potvrđuju važnost ovakvih susreta za jačanje zajedništva, povezanosti i očuvanje kulturnog identiteta Hrvata u Njemačkoj.

Istaknuta je i snažna uloga iseljeničkih udruga koje ovakvim inicijativama povezuju domovinu i iseljeništvo, pretvarajući kulturna okupljanja u djela solidarnosti. Veliki odaziv sudionika još jednom je potvrdio koliko ovakvi susreti znače hrvatskoj zajednici u inozemstvu.

Sav prihod prikupljen tijekom večeri namijenjen je humanitarnoj pomoći u kajkavskoj regiji u Hrvatskoj, čime je potvrđeno da hrvatsko iseljeništvo aktivno i odgovorno sudjeluje u životu domovine.

Prva Kajkavska večer održana je još 2018. godine u privatnoj organizaciji, a od ove godine organizaciju je preuzela druga Kultur- und Wohltätigkeitsverein in Kaj Remseck e.V. Gotovo 400 gostiju ispunilo je dvoranu do posljednjeg mjesta, a atmosfera, zajedništvo i ponos hrvatskih iseljenika osjećali su se tijekom cijele večeri.

Nastupili su brojni glazbeni gosti, a uz recital i druge umjetničke izvedbe, duhovni blagoslov događaju dao je fra Željko Ćurković, novi župnik u Ludwigsburgu.

Ovoj značajnoj manifestaciji potporu su dali brojni visoki uzvanici: Dirk Schönberger, gradonačelnik grada Remsecka i dr. Markus Reiners, zastupnik CDU-a u Gradskom vijeću Stuttgarta i kandidat svoje stranke za Landtag B-W, generalni konzul RH iz Stuttgarta Ivan Sablić, međimurski župan Matija Posavec, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Zdeslav Milas, počasna konzulica RH Miriam Mack, ujedno i posebna gošća iz Europa-Parka.

Kajkavska večer u Remsecku predstavlja simbol okupljanja, identiteta i humanosti hrvatskog iseljeništva. Na čelu novoosnovane udruge nalaze se Denis Žeželj kao predsjednik i Ivica Busija kao dopredsjednik. Kajkavska riječ "kaj" te večeri nije bila samo riječ – bila je osjećaj pripadnosti. *(Izvor: Fenix Magazin, Foto: Željko Cindrić)*

Organizatori Kajkavske večeri

FOTO: FENIX (D. Ž.)

Donacija vrijedne arhivske i knjižne građe hrvatskoga pisca iz Mađarske

Susret u Hrvatskoj matici iseljenika istaknuo je značaj rada književnika Đure Vidmarovića na istraživanju i prezentaciji Đuretinova stvaralaštva

Arhivska građa koju je donirao Đuro Vidmarović bit će prezentirana javnosti u Mađarskoj u povodu 90. obljetnice pjesnikova rođenja

U Hrvatskoj matici iseljenika održan je radni susret s predsjednikom Hrvatske državne samouprave iz Mađarske Ivanom Guganom i predstavnikom Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj dr. sc. Silvestrom Balićem u nazočnosti književnog povjesničara mr. sc. Đure Vidmarovića.

Gosti iz Mađarske izvijestili su ravnatelja HMI-ja Zdeslava Milasa o aktualnim kulturnim aktivnostima hrvatske manjine u Mađarskoj, uručivši mu pri tome i najnovija kalendarska izdanja budimpeštanske Naklade Croatica. Ravnatelj Milas gostima je poželio što bolji uspjeh u budućim aktivnostima, razmijenivši s njima primjerke mjesečnika Matice i godišnjaka Hrvatskoga iseljeničkog zbornika.

Glavni povod radnome susretu u Hrvatskoj matici iseljenika bila je donacija književnika i povjesničara mr. sc. Đure Vidmarovića pismohrane slavnog pjesnika i znanstvenika iz Mađarske Josipa Gujaša Đuretina Hrvatskoj državnoj samoupravi i Znanstvenom zavodu Hrvata u Mađarskoj te Kulturnom i sportskom centru "Josip Gujaš Đuretin", koji će otvoriti memorijalnu zbirku ove godina kada se navršavaju Đuretinove važne obljetnice. Radnome sastanku prigodom donacije knjižne i arhivske građe o Đuretinu nazočila je i voditeljica Odjela za nakladništvo HMI-ja Vesna Kukavica.

Arhivska građa koju je donirao Đuro Vidmarović te knjiga sabranih djela Josipa Gujaša Đuretina (1936. – 1976.) bit će prezentirana javnosti u Mađarskoj u povodu 90. obljetnice pjesnikova rođenja i prigodom pedesete obljetnice njegove prerane smrti.

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian. Learn when and where you want.

Sveučilište u Zagrebu · HRVATSKA MATICA ISELJENIKA · srce

HiT-1

Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika

The first on-line course of Croatian as second and foreign language

Jesenski semestar / *Autumn semester*

14. rujna – 6. prosinca 2026.
(prijave do 4. rujna 2026.)

September 14 – December 6, 2026
(application deadline is September 4, 2026)

Proljetni semestar / *Spring semester*

1. ožujka – 23. svibnja 2027.
(prijave do 19. veljače 2027.)

March 1 – May 23, 2027
(application deadline is February 19, 2027)

- **7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodlu)** / *7 learning units in the Moodle-based e-learning system*
- **150 nastavnih aktivnosti** / *150 learning activities*
- **24 sata online nastave uživo** / *24 hours of real-time communication online*
- **iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik** / *experienced language instructors, specialists in Croatian as L2*
- **interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika** / *an interactive, communicative and individual approach to language learning*
- **mogućnost stipendije** / *the possibility of a scholarship*

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici
Look at videos about the course at web page
www.matis.hr

Obavijesti i upisi
additional information and enrollment:
ecroatian@unizg.hr

FOTO: MATEA SMOLČIĆ SENČAR

Inovativno poduzetništvo povratnika

Poslovni uspjeh inženjera Nebojše Čupina, koji se po povratku iz SAD-a posvetio ekološkoj proizvodnji hrane, temelji se na društvenim mrežama stečenim u dijaspori. No, uhodani posao prehrambenih proizvoda s okusima iz poduzetnikova djetinjstva mogle bi omesti nepredvidive američke carine

Piše: **VESNA KUKAVICA**

Tvrtka *Hermes International* iz Sračinca pokraj Varaždina, u vlasništvu povratnika iz SAD-a Neba Chupina, afirmirala se u organskoj proizvodnji i izvozu prirodnih džemova i namaza na strana tržišta, pretežno ona preko Atlantika i Pacifika. Inovativno poduzetništvo ovog povratnika iz Amerike, koji se posvetio ekološkoj proizvodnji hrane prema tradicionalnoj hrvatskoj recepturi, temelji se na transnacionalnome kulturnom kapitalu i društvenim mrežama stečenim u prekooceanskoj dijaspori. No, uhodani posao osjetljivih prehrambenih proizvoda s okusima iz poduzetnikova djetinjstva mogle bi omesti nepredvidive američke carine. Posrijedi je tvrtka od stotinjak zaposlenih, koja spada u naše rijetke uspješne izvoznike organski proizvedenih džemova i namaza uglavnom u Ameriku, gdje višestoljetno živi dvomilijunska hrvatska zajednica. Iza uhodanoga izvoznog posla krije se nesvakidašnja priča o ljubavi djeda i unuka, a koja je prerasla u svjetski brend "Dida Boža" u obliku srcolikih teglica ukusnih prirodnih džemova od smokava i drugog autohtonog bobičastog voća, te namaza s maslinovim prerađevinama simboličnog imena "Dalmatia", koje proizvodi ova spomenuta tvrtka iz Sračinca, poduzetnika Nebojše Čupina iliti Neba Chupina, kako mu glasi amerikanizirano ime i prezime. Nije ga lako pratiti u poslovnim izazovima jer je i u ranim šezdesetima još uvijek pustolovnoga duha. Ne boji se rizika, ostvarivši pri tome trostruku karijeru veslača, inženjera strojarstva, te naposljetku filmaša, koji paralelno vodi uspješnu prehrambenu tvrtku iz Sračinca, čiji je izvozni prihod prošle godine dosegnuo 10,6 milijuna eura. Od toga je u izvoz za SAD otišlo džemova u vrijednosti od 8,8 milijuna eura. Drugim riječima, više od 80 posto Chupinovih teglica džema od smokava, borovnica i jagoda te namaza od maslina plasira se u SAD, a preostalih 20 posto distribuira se u Hrvatskoj, te Kanadi, Nizozemskoj, Njemačkoj, Češkoj, Slovačkoj, Australiji, Maleziji, Japanu i Indoneziji, odakle potječe Chupinova supruga Grace. Jasno, najveći dio zarade ostvaruje prodajom u prestižnom lancu trgovina zdrave hrane *Whole Foods Market*, koji ima zahtjevnu klijentelu u više od 500 američkih metropola u sklopu trgovačkog diva kakav je *Amazon.* Nebojšina tvrtka posjeduje brojne certifikate te sustave upravljanja kvalitetom i sigurnošću hrane prema regulativi Europske unije kao što su HACCP, IFS Food, HALAL te američki standard *The National Organic Program* (NOP).

Uspješni inženjer strojarstva i menadžer izgleda kao tipičan hrvatski dionik suvremene mobilnosti naših visokoobrazovanih ljudi, kojima je pandemija koronavirusa skrenula pozornost na ljepote suživota čovjeka s prirodom, jer među motivima Nebojšina povratka ključna je bila težnja za laganijim tempom života te sigurnijim životnim stilom. S dvoje odrasle djece (koja u Zagrebu trenutačno pohađaju Britansku međunarodnu školu), rođeni Zagrepčanin dalmatinskih korijena vratio se u domovinu, nakon što je od studentske dobi deset godina živio u Bostonu, zatim idućih desetak na Floridi da bi se naposljetku okušao u slavnoj metropoli filmske industrije u Los Angelesu, kamo ga je dvijetisućitih privukao (baš u nezgodno vrijeme pandemije) njegov nesvakidašnji hobi – filmska produkcija i gluma, kojoj se okrenuo u svojim četrdesetima nakon menadžerskih stresnih poslova.

Podsjetimo, inovativni poduzetnik i povratnik Nebojša Čupin/Neb Chupin, rođen u Zagrebu u obitelji dalmatinskih korijena, u SAD je otišao kao student strojarstva i veslač (1989.). Osvojio je sportsku stipendiju na sveučilištu Northeastern u Bostonu te ondje diplomirao (1992.). Radio je u struci kao inženjer strojarstva, ali i stručnjak u telekomunikacijama, okušavši sreću u američkim tvrtkama kao što su *MIT Plasma Science and Fusion Center, Gillete*, *Cignal* ili pak *Nextel*, dok je usporedno sa svojom kolegicom Amerikankom Maiom Magee (od 1994.) razvijao tvrtku za distribuciju hrane *Dalmatia Import Group*. U početku su prodavali *Kraševe* čokolade i proizvode na bazi maslinova ulja. No, posao je ojačao tek s prodajom prirodnih džemova od smokava, koji je začas osvojio Amerikance, jer se odlično sljubljuje sa sirom. Uz džem od smokava, Čupinov tim proizvodi džemove od višanja, kupina, borovnica, dunja, jagoda i šipka te čarobni džem od smokava s narančom po tradicionalnoj dalmatinskoj recepturi. Ta receptura upućuje da se iza naziva brenda krije njegov djed, ekonomist Božidar Čupin iz Vodica pokraj Šibenika, dok bi strateški uzor u poslu mogao biti Nebov otac Nikola – znanstvenik u polju biotoplifikacije Lijepe Naše i hrvatski olimpijac, koji je razvio tvrtku koja se bavila primjenom obnovljivih izvora energije. Očigledno su Vodičani (djed Božo i otac Nikola) Nebojiši bili životna inspiracija prepoznatljiva i u odvažnosti izgradnje tvrtke *Hermes International,* a prema onoj dalmatinskoj pjesmi kako "*u šoldima nije sve*" i naš se Neb u vrijeme pandemije, u naponu menadžerske karijere, vratio u sigurno okružje svoje rodne zemlje.

ENG ***The company Hermes International from Sračinec near Varaždin, owned by the returnee from the USA, Neb Chupin, has established itself in the production and export of natural jams and spreads to foreign markets. The innovative enterprise of this returnee, who has dedicated himself to organic food production, is based on transnational cultural capital and social networks built in the diaspora.***

Veliki 75. jubilej Hrvatske matice iseljenika

Od osnutka 12. veljače 1951. godine do danas, u službi povezivanja domovine i hrvatskog iseljeništva diljem svijeta, Hrvatska matica iseljenika obilježila je sedam i pol desetljeća kontinuiranoga rada

Svečana akademija Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu

Tekst: **HMI I DR. SC. IVAN TEPEŠ**
Foto: **JURICA GALOIĆ**

Svečanom akademijom održanom u dvorani Matis u Zagrebu, pred više od 250 uzvanika iz javnog, kulturnog i društvenog života, obilježen je jubilej institucije koja već tri četvrtine stoljeća povezuje domovinsku i iseljenu Hrvatsku. Događaj je okupio predstavnike državnih, kulturnih i društvenih institucija, diplomatskog zbora, hrvatske nacionalne manjine i hrvatskog iseljeništva kao i brojne prijatelje i suradnike Matice. Obljetnica je obilježena upravo na datum osnutka Matice iseljenika Hrvatske – 12. veljače 1951. godine – čime je dodatno naglašena povijesna trajnost i važnost njezina djelovanja.

U uvodnome govoru zamjenik državnoga tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Dario Magdić istaknuo je da je Hrvatska matica iseljenika tijekom svih godina djelovanja, unatoč brojnim izazovima, promjenama i iskušenjima, ostala temeljna stožerna i nezaobilazna ustanova u jačanju veza i razvoja odnosa između Hrvatske i njezinih iseljenika. "Matica je uspješno ispunjavala ciljeve svoje misije, ostajala je blizu čovjeku i znala se prilagoditi, a da nije izgubila nit vodilju. Matica je ostala Matica - izvorište i žarište hrvatskoga nacionalnog, kultur-

Događaj su uveličali visoki gosti iz političkog, kulturnog i društvenog života te predstavnici Hrvata izvan domovine

nog i jezičnog identiteta brojnim zajednicama Hrvata izvan domovine“, naglasio je Magdić.

Izaslanica predsjednika Hrvatskoga sabora Gordana Jandrokovića, predsjednica Odbora za Hrvate izvan RH Zdravka Bušić, čestitala je Hrvatskoj matici iseljenika na uspješnoj zadaći spone između domovine i Hrvata izvan nje i ustrajnosti u provođenju jedinstvenih programa koji ih okupljaju i vežu na jedan poseban način s domovinom.

Gordan Grlić Radman, izaslanik predsjednika Vlade Republike Hrvatske Andreja Plenkovića i ministar vanjskih i europskih poslova, naglasio je važnost rada Matice od prvog dana njezina osnutka i značaj ljudi koji su u njoj djelovali kao tihi hrvatski patrioti, čime je njezina uloga u složenim političkim okolnostima bila od velikog značaja u očuvaju hrvatskoga identiteta.

Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika mr. sc. Zdeslav Milas u svom je obraćanju, između ostalog, istaknuo nezamjenjivu ulogu Matice u razdoblju modernoga hrvatskog suverenizma.

“Biti most između domovinske i iseljene Hrvatske, povezivati ljude i srca, prenositi znanja i iskustva, čuvati naš prelijepi hrvatski jezik, kulturu, vjeru i pripadnost jedinstvenome hrvatskom narodu, nadilazi granice formalnog državljanstva. Hrvat je svatko tko nosi hrvatske korijene – druge, treće, četvrte ili čak pete generacije – ili tek otkriva svoju vezu uz jezik, kulturu i osjećaj zajedništva. Mi smo simbol uvijek pružene ruke domovinske Hrvatske svima koji žele produbiti tu povezanost. Posebno mladima – jer oni su jamstvo očuvanja hrvatstva u svijetu“, naglasio je Milas.

Svečanost su uveličali brojni visoki uzvanici, među kojima i bivši ravnatelji Hrvatske matice iseljenika: Ante Beljo, Nikola Jelinčić, Danira Bilić, Marin Knezović, Mirjana Piskulić i Mijo Marić.

Središnje izlaganje održao je dr. sc. Ivan Tepeš iz Instituta za istraživanje migracija, koji je istaknuo bogatu i slojevitu povijest Matice od osnutka do danas. Naglasio je kako je ustanova tijekom desetljeća ostala ključna kulturna i identitetska poveznica hrvatskoga naroda izvan granica Republike Hrvatske.

DRUŠTVENA I KULTURNA DJELATNOST

Matična povijest od 1951. do danas može se podijeliti na dva razdoblja, koja se prelamaju na točki stvaranja suvremene Republike Hrvatske 1990. godine. Prvo razdoblje obilježeno je socijalističkim društveno-političkim uređenjem i djelovanjem u sklopu Jugoslavije, dok je drugo razdoblje obilježeno djelovanjem u demokraciji i neovisnoj hrvatskoj državi.

Nakon završetka Drugoga svjetskog rata situacija u iseljeništvu za novouspostavljenu komunističku vlast u Jugoslaviji počela se kompliciratи. Pripadnicima starije, ekonomske generacije iseljenika i njihovim potomcima tada se pridružio poslijeratni val hrvatskih političkih iseljenika, odnosno emigranata. Oni su nakon dolaska u nove domovine počeli osnivati svoja hrvatska društva i graditi domove. Zagovarali su rušenje komunizma i uspostavu neovisne Hrvatske izvan okvira Jugoslavije, razvijajući pri tome snažnu promidžbu pa su, iako malobrojniji u odnosu na stariju

Generalni konzul RH u Stuttgartu Ivan Sablić, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu dr. sc. Milan Bošnjak, ravnatelj HMI-ja Zdeslav Milas, generalni konzul RH u Hamburgu Kristijan Tušek, predsjednik HKD-a Jozi Buranić i generalni sekretar HKD-a Martin Kerstinger

Dugogodišnja suradnja Matice i Sveučilišta u Zagrebu – ravnatelji Zdeslav Milas i Stjepan Lakušić

generaciju iseljenika, imali vrlo snažan utjecaj. U velikom broju pridružit će im se i iseljenici iz kasnijih godina, većinom mlađe životne dobi.

Matica iseljenika Hrvatske osnovana je na osnivačkoj skupštini održanoj 12. veljače 1951., a za prvoga predsjednika izabran je dr. Zlatan Sremec. Na osnivačkoj skupštini u radnom predsjedništvu nalazili su se i hrvatski pjesnik Miroslav Krleža te kipar Antun Augustinčić.

Matica je osnovana kao kulturno-prosvjetno društvo sa zadaćom održavanja kulturnih i prijateljskih veza iseljeništva i domovine. Odmah nakon utemeljenja, osnivaju se i područni odbori. Prvi su osnovani u Splitu i Rijeci, a kasnije i u drugim mjestima u Hrvatskoj.

Tijekom 1950-ih godina Matica je polako razvijala svoju djelatnost, a za iseljenike i njihove organizacije nabavljala je narodne nošnje, tamburaške instrumente, glazbene note, gramofonske ploče, školske knjige i magnetofonske vrpce, što je imalo i značajnu ulogu u očuvanju hrvatskoga jezika među iseljenicima. Zauzvrat su iseljenici i njihovi klubovi prikupljali dokumentaciju povijesnog značenja za iseljeništvo i slali Matici za njezin Povijesni odjel, koji je osnovan 1958. godine.

Od 1954. na inicijativu Matice iseljenika Hrvatske započelo je organiziranje Iseljeničkog tjedna, a od početka 60-ih godina kao glavno odredište njegova završetka ustalio se Samobor, u kojem se održavao tradicionalni Iseljenički piknik.

Početak 1960-ih godina obilježila je izgradnja Doma iseljenika na Trnjanskoj cesti, u kojemu se i danas nalazi HMI. Kamen temeljac za njegovu izgradnju postavljen je 1961., dok je svečano otvorenje bilo 26. ožujka 1964. godine. Od tada pa nadalje, sve do današnjih dana, Dom iseljenika ostao je Matičino sjedište. Otvorenje Doma označilo je i početak mandata Matičina predsjednika Većeslava Holjevca, koji je na toj dužnosti ostao do 1968. godine. Upravo u vrijeme njegova mandata započelo je i znatno širenje Matičina djelovanja, što se podudarilo i s novim iseljeničkim valom koji je tada zahvatio Hrvatsku.

SURADNJA S HBZ-OM KOJA TRAJE I DANAS

Tijekom 60-ih posebno je bila pojačana suradnja s Hrvatskom bratskom zajednicom iz SAD-a, koja je bila najstarija i najmoćnija hrvatska iseljenička organizacija, tada s više od 100 tisuća članova. Vrhunac dotadašnje međusobne suradnje bila je organizacija proslave 75. godišnjice HBZ-a, prilikom čega je sjednica njezine Uprave održana u Gradskoj vijećnici Grada Zagreba. Od 70-ih ta će se suradnja manifestirati i u pomoći u organizaciji tamburaških festivala HBZ-a u Zagrebu, tradicija koja se održava u kontinuitetu do danas.

Matica je tijekom 70-ih i 80-ih godina nastavila svoju kulturno-prosvjetnu djelatnost organizirajući tečajeve hrvatskoga jezika i folklora, stipendiranje učenika i studenata pripadnika hrvatske nacionalne manjine i hrvatskih iseljenika. Od 1980. Matica je započela s održavanjem programa Ljetne škole hrvatskoga jezika i folklora.

Prvo razdoblje djelovanja Matice iseljenika obilježili su njezini predsjednici i to ovim redom: u 50-im godinama i početkom 60-ih Zlatan Sremec i Vicko Krstulović; u drugoj polovini 60-ih Većeslav Holjevac i Jure Franičević Pločar; 70-ih Oleg Mandić; kraj 70-ih i 80-e obilježili su Vanja Vranjican i Stjepan Blažeković.

PROMJENE NAKON 1990.

Promjene u djelovanju Matice i početak drugog razdoblja dogodio se u travnju 1990., nakon održanih prvih višestranačkih izbora na kojima je pobijedila Hrvatska demokratska zajednica predvođena dr. Franjom Tuđmanom. Dolazi do promjena u Matičinu vodstvu, a prvi put u njezinoj povijesti na stranicama njezina časopisa otvaraju se do tada zabranjene teme o kojima se desetljećima pisalo u iseljeništvu, poput stradanja Hrvata na Bleiburgu i križnome putu. Matica se tada otvara prema svim skupinama iseljeništva bez zadrške pa se stoga objavljuju brojni intervjui s hrvatskim političkim emigrantima koji su se nakon niza godina, pa i desetljeća, vratili u Hrvatsku i zauzeli visoke pozicije u novoj hrvatskoj vlasti.

Hrvatski politički emigranti preuzeli su i ravnateljske pozicije u Matici, prvo emigrantski pjesnik Boris Maruna, zatim urednik Hrvatske revije Vinko Nikolić, a najveći trag tijekom 1990-ih ostavio je Ante Beljo, hrvatski povratnik i političar te emigrantski aktivist, koji je tu dužnost obnašao od 1993. do 2000. godine.

Matica je tih ratnih godina bila snažan most i potpora iseljeništvu u njiho-

Ravnatelji Matice tijekom godina: Mirjana Ana-Maria Piskulić, Marin Knezović, Zdeslav Milas, Nikola Jelinčić, Ante Beljo i Mijo Marić

Dario Magdić naglasio je kako je Matica izvorište identiteta Hrvata izvan domovine

Zdravka Bušić čestitala je na velikom jubileju

Gordan Grlić Radman istaknuo je značaj ljudi koji su djelovali u Matici

Zdeslav Milas govorio je o razdoblju modernoga suverenizma

Ivan Tepeš održao je predavanje o bogatoj povijesti

vim humanitarnim i ratnim naporima za pomoć domovini tijekom Domovinskoga rata, a velika humanitarna aktivnost iseljeništva za siročad iz Domovinskoga rata razvila se putem Zaklade "Dora", čiji je suosnivač 1991. bila i Matica, u čijim je prostorima Dora i djelovala.

TRADICIONALNI MATIČINI PROGRAMI

U razdoblju prve polovine 90-ih pokreću se Matičini programi, koji su postali tradicionalni, a održavaju se i danas, to su: Sveučilišna škola hrvatskoga jezika i kulture; Mala škola hrvatskoga jezika i kulture; ekološki projekt Eco Heritage Task Force; Ljetna i zimska škola hrvatskoga folklora; zatim Forum hrvatske nacionalne manjine; Dani hrvatskoga pučkog teatra i Dani hrvatskoga filma u dijaspori te u BiH; i na posljetku Dani iseljenika u južnoj Hrvatskoj u organizaciji područnih ureda Matice u Rijeci, Zadru, Splitu i Dubrovniku.

Matica je među prvima tijekom 90-ih zakoračila i u digitalno doba. S obzirom na njezinu tadašnju povezanost s Hrvatskim informativnim centrom, od listopada '95. pokrenut je i satelitski program za hrvatske iseljenike, a 1998. proradila je Matična internetska stranica, koja je 2005. prerasla u trojezični interaktivni internetski portal. Uz portal je vezan i rastući Matičin digitalni repozitorij, koji sadržava digitaliziranu građu Matičinih publikacija i knjiga.

Posljednjih godina Matica je prisutna na društvenim mrežama kao što su Facebook, Instagram i Tik tok, čime prati korak s vremenom i približava se mlađoj publici.

SNAŽNA IZDAVAČKA DJELATNOST

Matica je razvila i snažnu izdavačku djelatnost, od kojih se posebno ističe Leksikon hrvatskog iseljeništva i manjina, na više od 1000 stranica s oko tri i pol tisuća natuknica. Leksikon je objavljen u sunakladništvu s Institutom društvenih znanosti Ivo Pilar. Elektroničko izdanje objavljeno je 2015. godine, a u tiskanome izdanju predstavljen je u pandemijskoj 2020. godini.

Matica iseljenika nakon 1990. godine usko surađuje i s hrvatskim državnim institucijama zaduženima za veze s iseljenicima. Tijekom 90-ih su to bili Ministarstvo iseljeništva i Ministarstvo povratka i useljeništva, dok se tijekom 2000-ih stalna suradnja uspostavila s Upravom za hrvatske manjine, iseljeništvo i useljeništvo Ministarstva vanjskih poslova RH.

Uspostavom Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske (SDUHIRH) sredinom 2012., to tijelo u ime Vlade RH postalo je nadležno za Matičino djelovanje. S Maticom od tada usko surađuju svi njegovi djelatnici, uključivši i čelnike toga tijela. Od 2016. do danas Ured vodi državni tajnik Zvonko Milas, a upravo u posljednjih deset godina sredstva Vlade RH, koja se putem Središnjega državnog ureda izdvajaju za iseljenike, višestruko su se uvećala. Tako je i s dodjelom sredstava Matici, što je omogućilo njezin snažniji rast i bolju kvalitetu programa.

Obilježavanje 75. obljetnice još jednom je potvrdilo da Hrvatska matica iseljenika ostaje trajni most suradnje, zajedništva i očuvanja hrvatskoga identiteta među Hrvatima diljem svijeta.

Čestitka Hrvatske bratske zajednice povodom 75. godina HMI-ja

ENG ***The Croatian Heritage Foundation marked its 75th anniversary of operations and efforts of connecting the homeland with Croats around the world with a ceremony in Zagreb. Established on February 12, 1951, the CHF has become a key identity and cultural link between the homeland and diaspora Croatia. The celebration highlighted the institution's role in preserving language, culture, and togetherness, as well as adapting to contemporary challenges through educational programs, summer schools, its digital repository, and its presence on social media. The speakers emphasized its importance in the period of Croatian sovereignism, the support of emigrants during the Homeland War and the CHF's crucial role in the continuous organization of programs bringing together thousands of participants from all over the world every year. Today, the CHF remains a permanent bridge of cooperation between the homeland and Croatian communities, and its efforts are especially focused on future generations and returnees.***

Novi svezak Hrvatskoga iseljeničkog zbornika za 2026.

Naslovnicu zbornika krasi kruna kraljice Elizabete Kotromanić iz 14. stoljeća

Građa Matičina ljetopisa, raspoređena na 404 stranice, govori o rezultatima istraživanja naših vanjskih migracija i kulturnim postignućima raseljenih hrvatskih građana. Autori, njih ukupno 29, napisali su zapravo vrlo pitku priču o odabranim fragmentima globalnoga hrvatskoga kulturnog zajedništva

Tekst: **SNJEŽANA RADOŠ**
Foto: **JURICA GALOIĆ**

Iz tiska je izišao novi svezak Matičina ljetopisa Hrvatskoga iseljeničkog zbornika za 2026. godinu. U šest tematskih cjelina, koje su naslovljene *Znaci vremena, Kroatistički obzori, Mostovi, Povjesnica, Znanost* i *Nove knjige,* donosi 29 raznorodnih bogato ilustriranih autorskih priloga iseljeničke tematike. Iako izrastao na tradiciji najčitanijih preporodnih kalendarskih knjiga, Matičin ljetopis Hrvatski iseljenički zbornik prometnuo se s internetskom epohom u potpuno modernu medijsku formu o suvremenome hrvatskome kulturnom zajedništvu na globalnoj razini. Posrijedi je sintetsko znanstveno-popularno djelo u kojem je skupina odabranih kroatista, jezikoslovca, etnologa te povjesničara umjetnosti, povjesničara i sociologa obradila stvaralaštvo Hrvata izvan RH u prošlosti i sadašnjosti, uključujući recentne interkulturalne manifestacije u kojima sudjeluju ljudi hrvatskih korijena.

Građa ovogodišnjega Matičina ljetopisa, raspoređena na 404 stranice, govori o rezultatima znanstvenih istraživanja vanjskih migracija i kulturološkim postignućima raseljenih hrvatskih građana. Autori, njih ukupno 29, svjesno su odbacili stručni diskurs i "ispričali priču" o jednome stvarnome složenome migrantskom fenomenu, svima prihvatljivu i – zanimljivu!

FRAGMENTI SUVREMENOG STVARALAŠTVA

Čitajući ovogodišnji Matičin ljetopis saznat ćete tko je najveći filantrop u Hrvata Južne Amerike ili pak tko je

Vesna Kukavica, urednica Matičina ljetopisa

najvještiji hrvatski matematičar koji se bavi razvojem AI algoritama i aplikacija za primjene umjetne inteligencije te tko su istaknuti promotori transfera znanja između hrvatskih sveučilišnih institucija i međunarodnih laboratorija od Toronta, Santa Barbare i Cambridgea do Splita, Rijeke i Zagreba. S obzirom na to da našim životima danas dominira slikovni medij, čitajući Matičin ljetopis saznat ćete tko je prvi hrvatski umjetnik u Americi čija su dizajnerska rješenja u temeljima hrvatsko-američkih tiskanih medija, a kojemu je pošlo za rukom oblikovati atraktivan vizualni identitet i provesti suvremene težnje prema hrvatskome nacionalnom izričaju, uključujući prerađene narodne motive iz svoje domovine u američko okruženje. Također možete saznati što se sve skriva u baštinskoj riznici Hrvatske bratske zajednice u Pittsburghu i što se trenutačno digitalizira kako bi ta etnomuzikološka i arhivska građa od neprocjenjiva kulturnog značaja bila dostupna najširoj javnosti s obje strane granice; tko je samozatajni svećenik s otoka Krka među osnivačima Hrvatske akademije Amerike, koja desetljećima objavljuje najčitaniji kroatološki godišnjak na engleskome jeziku Journal of Croatian Studies; koje to utjecajno hrvatsko društvo iz

Australije slavi 75. rođendan i s kojim programskim ciljevima nastavlja djelovati u multikulturnome okružju australskoga razvijenog društva. Ekranizacija kriminalističkih romana najprivlačnija je globalnome čitateljstvu i gledateljstvu, a Hrvati i u tom žanru imaju u Čileu velikana omiljenih kriminalističkih romana i gledanih TV-serija u hispanističkome svijetu.

Novi Hrvatski iseljenički zbornik u 71. godištu izlaženja osobitu pozornost posvećuje učenju i poučavanju u govoru i pismu hrvatskoga jezika, povijesti i kulture *Z naraštaja.*

Tu su temu obradila prva pera naše kroatistike, jezikoslovlja i *inozemne Croatice* pa ćete u Zborniku čitati o jezičnim tehnologijama i online tečajevima našega materinskog jezika, o onomastici u Hrvata (i prigodnoj milenijskoj 1100-toj obljetnici Hrvatskog Kraljevstva) te učestalosti upotrebe osobnoga imena Tomislav; vrhunskim postignućima ulaganja u obrazovanje Središnjega državnog ureda za Hrvate u inozemstvu; mrežnim igrama u učenju glagoljice na zabavan i interaktivnim način i još mnoštvo toga.

Dojmljiv je etnografski zapis o otoku Susku i njegovoj raspršenoj enklavi u New Jerseyu, koja se svakoga ljeta obnavlja u svojoj mediteranskoj kolijevci, poštujući s jedne strane starosjedilačko otočno stanovništvo u toj jadranskoj ekološkoj oazi koju danas, s druge strane, naseljavaju i stranci.

TRANSFER ZNANJA I ODRŽIVI POVRATAK

Sažeto, uz recentno inozemno kulturno stvaralaštvo ljudi hrvatskih korijena i transfer znanja dijaspora - domovina, središnja tema novoga Matičina ljetopisa je održivi povratak iseljeništva pa su studiozno obrađene "Mjere za useljavanje, integraciju i zapošljavanje hrvatskih iseljenika i potomaka hrvatskih iseljenika iz Južne Amerike" te povratnička razmišljanja mlađe hrvatske zajednice iz njemačke savezne pokrajine Bavarske u kojoj trenutačno živi više od 130.000 naših ljudi. Izdvojene migrantske zajednice iz zemalja Južne Amerike i Bavarske pridonose matičnoj zemlji neupitno u pogledu iseljeničkih doznaka, prenošenja znanja, promicanja međunarodnoga utjecaja, privlačenja investicija, a atraktivne su i kao izvor demografskoga potencijala.

Zbornik su predstavili ravnateljica Instituta za istraživanje migracija, doc. dr. sc. Marina Perić Kaselj i doc. dr. sc. Ivan Hrstić iz Instituta Ivo Pilar

AUTORSKI TIM HIZ-A 2026.

Zaključno, objavljene radove u novome svesku Matičina ljetopisa potpisuju stručnjaci među kojima su: Jasna Čapo, Tatjana Mihalić, Marina Perić Kaselj, Natasha Kathleen Ružić, Jasenka Ferber Bogdan, Sanja Žaja Vrbica, Monika Balija, Tamara Bodor, Ivan Tepeš, Wollfy Krašić, Ivan Hrstić, Božo Skoko, Stan Granic, Milan Bošnjak, Vedran Iskra, Domagoj Vidović, Josip Mihaljević, Željka Lovrenčić, Marta Tomić, Walter Vori Lalich, Ivana Bašić, Darko Perić, Manuela Obad, Sara Marđetko, Marijana Komljenović, Snježana Radoš te pouzdani stalni suradnici kao što su nagrađivana znanstvena novinarka Tanja Rudež, Dubravko Barač, Đuro Vidmarović, Marijeta Rajković Iveta, Lada Kanajet Šimić te Vesna Kukavica, koja uređuje ovu čitanu serijsku publikaciju.

"Publicisti Hrvatskoga iseljeničkog zbornika ruše stereotipe o hrvatskome iseljeništvu. Anakrone nostalgične vizure o tugaljivu hrvatstvu zamijenili su efektni eseji o postignućima građana hrvatskih korijena u raznim granama ljudske djelatnosti od znanosti do umjetnosti, od prinosa umjetnoj inteligenciji pa sve do književnih postignuća u hispanističkome svijetu, uključujući etnološke zapise od Dalmacije do Amerike, ali i bližega europskog susjedstva", naglasila je na kraju urednica Vesna Kukavica. M

ENG ***The latest volume of the CHF's annual publication, the 2026 Croatian Emigrant Almanac, was published and presented as part of the CHF's anniversary celebration. In six thematic units entitled Signs of the Times, Croatian Philological Horizons, Bridges, History, Science and New Books, the Almanac brings 29 diverse and richly illustrated contributions by authors, distributed over 404 pages. Although it grew on the tradition of the most widely read periodicals, Matica's Croatian Emigrant Almanac has transformed, in the Internet era, into a completely modern media form covering the contemporary Croatian cultural community at the global level.***

Osnivanje Matice iseljenika Hrvatske i djelovanje Franje Tuđmana 60-ih

U povodu 75. obljetnice osnivanja Hrvatske matice iseljenika u seriji članaka tijekom 2026. godine osvrnut ćemo se na Matičine aktivnosti, projekte, ljude i događaje, koji su obilježili njezino djelovanje u povijesti. Serija članaka neće biti poredana kronološki, nego tematski jer će biti povezana i s nekim drugim važnim povijesnim događajima za Hrvatsku, koji su također u vrijeme kada su se događali našli značajno mjesto u časopisu *Matici*.

Tekst: **DR. SC. IVAN TEPEŠ**
Foto: **ARHIVA**

Prostorije MIH-a u Gajevoj 2a i Matičina čitaonica

Prvo ovogodišnje izdanje posvećeno je osnivanju Hrvatske matice iseljenika, odnosno Matice iseljenika Hrvatske (dalje: Matica iseljenika) kako se tada nazivala, te djelovanju dr. Franje Tuđmana u njoj tijekom 1960-ih godina. Tuđman je bio prvi hrvatski predsjednik, te stoga zauzima vrlo važno mjesto u cjelokupnoj hrvatskoj povijesti, a Matica iseljenika ima privilegij da je on ostavio traga u njezinoj djelatnosti te je stoga značaj njegova djelovanja, uz samo osnivanje Matice iseljenika, istaknut upravo prvim *Matičinim* brojem u ovoj obljetničkoj godini.

U trenutku osnivanja Matice iseljenika u svijetu je, prema procjenama, živjelo između jedan i pol i dva milijuna hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka, najviše u SAD-u i južnoameričkim državama, zatim u Kanadi, Australiji, Novom Zelandu, Južnoj Africi i u europskim zemljama. Među njima su bili stariji iseljenici, pristigli u iseljeništvo krajem 19. stoljeća, zatim njihovi potomci i na posljetku noviji hrvatski iseljenici, pristigli u iseljeništvo slomom NDH u svibnju 1945. godine. Ti noviji iseljenici počeli su se vrlo brzo organizirati u hrvatska društva i politički aktivirati na antikomunističkoj platformi zagovaranjem uspostave neovisne hrvatske države izvan okvira Jugoslavije. Upravo su ti najnoviji iseljenici, većinom politički emigranti, postali veliki problem za novu jugoslavensku socijalističku vlast koja je uspostavljena završetkom Drugoga svjetskog rata. Suzbijanje utjecaja poslijeratne političke emigracije među sveukupnim iseljeništvom bila je jedna

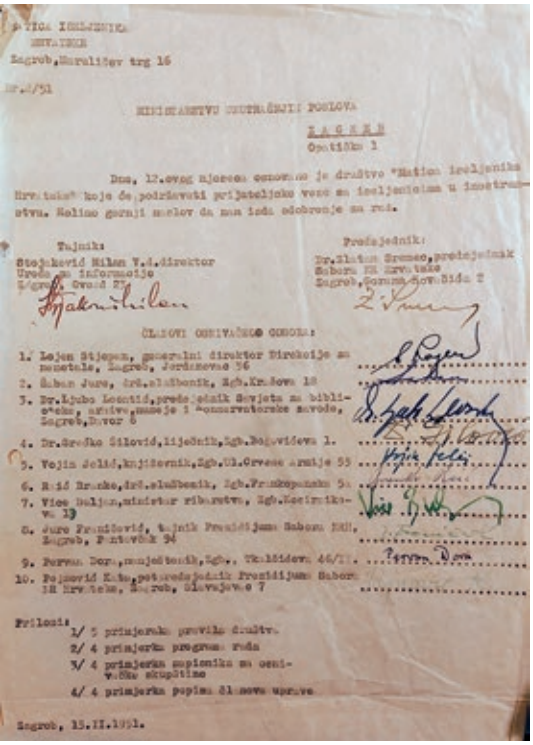

Osnivanje Matice iseljenika Hrvatske 1951.

Gradišćanski Hrvati ispred MIH-a u Gajevoj 2a, 1955.

Matica iseljenika Hrvatske utemeljena je na osnivačkoj skupštini održanoj 12. veljače 1951. godine. Osnovana je na inicijativu iseljenika-povratnika, a prvi predsjednik bio je dr. Zlatan Sremec.

od važnijih preokupacija institucija jugoslavenskih vlasti usmjerenih prema iseljeništvu, pa tako i Matice iseljenika.

Istodobno je u prvim poslijeratnim godinama postojala i snažna kampanja povratka iseljenika u novu Jugoslaviju, koja nije ispunila svoja očekivanja jer su se mnogi, uvidjevši lošu situaciju u Jugoslaviji, ponovno vratili u svoja iseljenička odredišta. No, jedan manji dio, ponajprije lijevo orijentiranih politički aktivnih iseljenika, ostao je živjeti u Jugoslaviji, od kojih su neki sudjelovali i u osnivanju Matice iseljenika.

Matica iseljenika Hrvatske utemeljena je na osnivačkoj skupštini održanoj 12. veljače 1951. godine. Osnovana je na inicijativu iseljenika-povratnika, a prvi predsjednik bio je dr. Zlatan Sremec. Na osnivačkoj skupštini su se, uz iseljenike-povratnike, u radnom predsjedništvu nalazili i hrvatski pjesnik Miroslav Krleža te kipar Antun Augustinčić. Sjedište Matice iseljenika nakon osnivanja pa sve do izgradnje Doma iseljenika bilo je u prostorijama u Gajevoj ulici br. 2a u Zagrebu, u kojima je u rujnu 1951. otvorena i čitaonica namijenjena povratnicima u domovinu. Matična čitaonica vrlo brzo je nakon otvaranja postala jedna od najposjećenijih čitaonica u Zagrebu. Prilikom osnivanja osnivači Matice iseljenika pred nju su postavili i određene ciljeve: pomoć iseljenicima i njihovim društvima da se povežu s kulturnim ustanovama, organizacijama ili pojedincima u domovini s ciljem što bolje suradnje na kulturnom polju; rad na obostranoj razmjeni kulturnih i javnih djelatnika i gostovanja kulturnih društava; obavještavanje iseljenika, njihovih društava i tiska o materijalima koji zanimaju javnost u domovini radi upoznavanja sa životom i radom iseljeništva; pomoć iseljeničkim školama s hrvatskim nastavnim jezikom u školskim materijalima; omogućavanje školovanja učenika i studenata iz iseljeništva u domovini; upoznavanje iseljenika sa životom i radom u njihovu rodnom kraju; rad na razmjeni izaslanstava između domovine i iseljeništva radi boljeg upoznavanja; pružanje pomoći iseljenicima u rješavanju njihovih pitanja kod jugoslavenskih vlasti; i na kraju pružanje pomoći iseljenicima da dođu u uzajamnu vezu sa svojim rođacima i znancima, surađujući pri tome s iseljeničkim organizacijama, tiskovinama i jugoslavenskim diplomatsko-konzularnim predstavništvima u inozemstvu.

Od prosinca 1951. počela je izdavati i svoj časopis *Maticu*, isprva kao dvomjesečnik, a od siječnja 1953. kao mjesečnik.

Prvi broj časopisa Matice

SJEDIŠTE ISELJENIČKE KULTURE

Matica iseljenika osnovana je kao kulturno-prosvjetno društvo sa svrhom održavanja kulturnih i prijateljskih veza iseljeništva i domovine. Od prosinca 1951. počela je izdavati i svoj časopis *Maticu*, isprva kao dvomjesečnik, a od siječnja 1953. kao mjesečnik. Zadatak časopisa *Matice* bilo je obavještavanje iseljenika o životu u njihovu "starom kraju", a istodobno i obavještavanje javnosti iz domovine o životu iseljenika u stranom svijetu. Od 1955. započela je izdavati i godišnjak *Iseljenički kalendar*. Matica

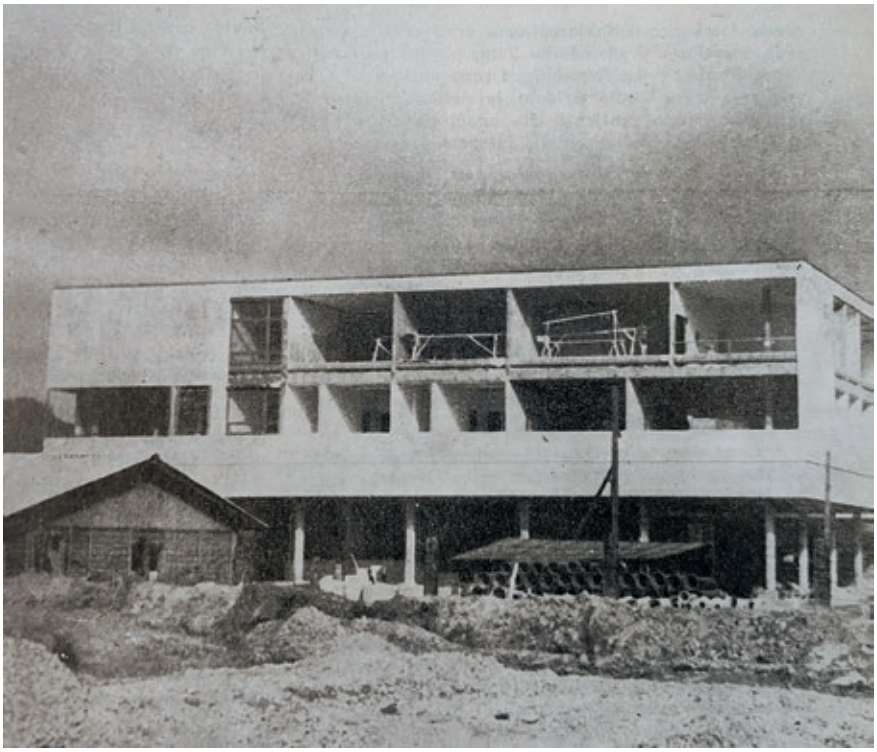

Dom iseljenika u izgradnji 1963.

Svečano otvorenje Doma iseljenika

iseljenika ubrzo je razvila odnose s pripadnicima hrvatske nacionalne manjine koji su živjeli u susjednim zemljama, pogotovo s gradišćanskim Hrvatima iz Austrije. Već u prvoj godini nakon osnivanja Matica iseljenika osnovala je svoje podružnice u Rijeci i Splitu, a kasnije i u drugim gradovima. Od samog osnivanja Matice iseljenika iseljenici koji su posjećivali domovinu počeli su navraćati u njezine prostorije, a oni koji to nisu mogli pismeno su se obraćali za pomoć oko raznih pitanja. Osim u Hrvatskoj, istodobno su osnovane Matice iseljenika i u drugim jugoslavenskim republikama, a na inicijativu Matice iseljenika Hrvatske u suradnji s njima je od 1954. započelo i organiziranje Iseljeničkog tjedna.

Tijekom 1950-ih godina Matica iseljenika nabavljala je za iseljenike i njihove organizacije narodne nošnje, tamburaške instrumente, glazbene note, gramofonske ploče, školske knjige i magnetofonske vrpce, što je imalo i značajnu ulogu u očuvanju hrvatskoga jezika među iseljenicima. Zauzvrat su iseljenici i njihovi klubovi prikupljali dokumentaciju povijesnog značenja za iseljeništvo i slali Matici iseljenika za Matičin Povijesni odjel, koji je osnovan 1958. godine.

Razdoblje Matičine povijesti od njezina osnutka do sredine 1960-ih godina obilježili su predsjednički mandati dr. Zlatana Sremeca od 1951. do 1958. i Vicka Krstulovića od 1958. do 1964. godine. Krstulovićev mandat obilježila je izgradnja Doma iseljenika na Trnjanskoj cesti. Kamen temeljac za njegovu izgradnju postavljen je 1961. godine, dok je dovršetak izgradnje i njegovo svečano otvorenje bilo 26. ožujka 1964. godine. Od tada pa nadalje, sve do današnjih dana, Dom iseljenika ostao je Matičino sjedište. Otvorenje Doma iseljenika označilo je i početak mandata Matičina predsjednika Većeslava Holjevca, koji je na toj dužnosti ostao do 1968. godine. Upravo u vrijeme njegova mandata započelo je i znatno širenje Matičina djelovanja, što se podudarilo i s novim iseljeničkim valom koji je tada zahvatio Hrvatsku. Holjevčev mandat bio je snažno i politički obilježen kao vremenska prethodnica hrvatskome nacionalnom pokretu, poznatijem pod nazivom Hrvatsko proljeće. To je ujedno bilo i najburnije politički obojeno razdoblje u Matičinoj povijesti tijekom razdoblja socijalističke Jugoslavije, a važna sastavnica toga razdoblja u Matici iseljenika bio je Holjevčev prijatelj i bliski suradnik Franjo Tuđman.

Kao predsjednik Komisije za povijest iseljeništva Tuđman je imao i ključnu ulogu u osnivanju Zavoda za migracije i narodnosti, preteče današnjeg Instituta za istraživanje migracija.

TUĐMAN INICIRAO AKTIVNIJI PRISTUP PREMA HRVATSKOJ MANJINI

Tuđmanovo djelovanje u Matici iseljenika trajalo je u dva dvogodišnja mandata u razdoblju od 1964. do 1968. godine, s time da je njegova pasivizacija u radu započela u travnju 1967., nakon izbacivanja iz Saveza komunista. Prvi mandat Tuđmanova djelovanja u Matici iseljenika započeo je usporedo s izborom Većeslava Holjevca za njezina predsjednika na 8. redovitoj godišnjoj skupštini Matice, održanoj 27. ožujka 1964. godine. Tuđman je tada izabran za člana Glavnoga i Izvršnoga odbora Matice iseljenika. Konstituirajuća sjednica Izvršnoga odbora Matice održana je 10. travnja 1964., a na njoj je Tuđman izabran za predsjednika Komisije za povijest iseljeništva. Kao predsjednik te Komisije Tuđman je imao i ključnu ulogu u osnivanju Zavoda za migracije i narodnosti, preteče današnjeg Instituta za istraživanje migracija. Upravo je Tuđman imao uvodno izlaganje o potrebi osnivanja Zavoda na Matičinoj sjednici Izvršnoga odbora održanoj 26. svibnja 1965., kada je na kraju i donesena Odluka o osnivanju Zavoda. Uloga Zavoda bila je znanstveno proučavanje hrvatskog

iseljeništva, a temelj za početak njegova rada bio je Povijesni odjel Matice iseljenika, koji se stopio s novoosnovanim Zavodom, a njegovi djelatnici su postali i djelatnici Zavoda. Tuđman je do kraja svoje aktivnosti u Matici iseljenika ostao glavna poveznica sa Zavodom, prvo kao član Savjeta Zavoda, a od siječnja 1968. i kao član Znanstvenoga vijeća Zavoda.

Od početka svoga djelovanja u Matici iseljenika, Tuđman se zalagao i za aktivniji pristup prema Hrvatima koji su imali status nacionalne manjine u susjednim zemljama pa se zalagao za povećanje financiranja hrvatske manjine u Mađarskoj, a predlagao je i širenje Matičina djelovanja prema hrvatskoj manjini u Slovačkoj i Rumunjskoj, što je prihvaćeno već u programu rada Matice za 1965. godinu.

Tuđman je u tome prvome mandatnom razdoblju napisao i članak za Matičin godišnjak *Iseljenički kalendar* za 1965. godinu, pod naslovom "Stvaranje jugoslavenske države", koji je izazvao rasprave u tadašnjim političkim krugovima. Sporan je bio zadnji dio članka u kojemu je Tuđman kritizirao nastanak Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. naglasivši kako ujedinjenje nije bilo rezultat promišljenog dogovora niti demokratski provedenog sporazuma, nego je bilo rezultat nametanja "hegemonije srpske buržoazije". Nametanje

Tuđman je napisao članak za Matičin godišnjak *Iseljenički kalendar* za 1965. godinu, pod naslovom "Stvaranje jugoslavenske države", u kojemu je kritizirao nastanak Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. naglasivši kako je ujedinjenje bilo rezultat nametanja "hegemonije srpske buržoazije".

hegemonije poistovjetio je s unitaristički-centralističkom koncepcijom nove države i idejom integralnog jugoslavenstva za koju, po njemu, nisu postojali povijesni, nacionalno-politički i ekonomsko-kulturni preduvjeti. S obzirom na aktualnost tih zaključaka i u vrijeme kada je tekst tiskan, pojedinci iz Matice žalili su se sekretaru Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske (CK SKH), koji je rekao da takvi stavovi nisu prihvatljivi i da treba paziti da ne dospiju u javnost. No, unatoč tome ti zaključci su ipak dospjeli u javnost jer je Matičin *Iseljenički kalendar* distribuiran po cijelome svijetu u sredinama gdje žive hrvatski iseljenici.

Tuđman je, osim djelovanja u Matici iseljenika, tijekom 1960-ih ostvario i niz zapaženih rezultata na drugim poljima, ponajprije znanstvenom. Od 1961., nakon napuštanja aktivne vojne službe u Jugoslavenskoj narodnoj armiji (JNA) u činu general majora, obnašao je dužnost direktora novoosnovanog Instituta za historiju radničkoga pokreta, današnjega Hrvatskog instituta za povijest. Godine 1965. doktorirao je povijest na Filozofskome fakultetu u Zadru s tezom "Uzroci krize monarhističke Jugoslavije od ujedinjenja 1918. do sloma 1941.". Iste godine postao je i zastupnik u Saboru Socijalističke Republike Hrvatske (SRH). Od 1963. bio je i izvanredni profesor na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu.

MATICA – "ŽARIŠTE HRVATSKOGA NACIONALIZMA"

Tuđmanovo djelovanje u Matici iseljenika nastavljeno je i izborom u drugi mandat na 9. redovitoj godišnjoj skupštini Matice iseljenika, održanoj 20. svibnja 1966. godine, kada je izabran u Glavni odbor. Taj mandat obilježio je Tuđmanov put u Sjedinjene Američke Države (SAD) u ljeto 1966. i političke turbulencije nastale nakon objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika 17. ožujka 1967. godine. Nakon toga je u Hrvatskoj krenuo obračun sa

Naslovnica 1. broja Iseljeničkog kalendara

STVARANJE
JUGOSLAVENSKE DRŽAVE
FRANJO TUĐMAN

Tuđmanov članak u Iseljeničkome kalendaru 1965.

Naslovnica Iseljeničkog kalendara

Skupština Matice iseljenika 1966., Tuđman sjedi u drugom redu.

svima onima koji su bili potpisnici Deklaracije, ali i onima koji to nisu bili, ali su optuženi za nacionalističko djelovanje, među kojima se našao i Tuđman. Matica iseljenika Hrvatske tada je označena kao jedno od žarišta hrvatskoga nacionalizma. U Matici iseljenika je, uz njezina predsjednika Holjevca, glavna meta bio Tuđman, pogotovo njegovo djelovanje nakon povratka s puta po SAD-u.

Tuđman je u SAD-u boravio od lipnja do rujna 1966., ponajprije kao znanstvenik i ravnatelj Instituta za historiju radničkog pokreta na poziv američkog Sveučilišta Harvard. No, put je produljio još tjedan dana kako bi u ime Matice iseljenika kontaktirao s vodstvom Hrvatske bratske zajednice (HBZ), s kojom je Matica iseljenika održavala dugogodišnje prijateljske veze. Tom prilikom obišao je i hrvatske iseljeničke zajednice u Pittsburghu, Washingtonu, Clevelandu i New Yorku. Osim s predstavnicima HBZ-a, Tuđman se sastao i s hrvatskim političkim emigrantima, odnosno hrvatskim intelektualcima, koji su bili članovi Hrvatsko-američkog akademskog kluba iz Clevelanda i Hrvatske akademije iz New Yorka. Tuđman im je tom prilikom predlagao suradnju s Maticom iseljenika i poticao ih na obilazak domovine, a u slučaju bilo kakvih teškoća preporučio im je javljanje u Maticu za dodatne informacije.

SPORNO PREDAVANJE NAKON POVRATKA IZ SAD-A

U to vrijeme takvi prijedlozi bili su vrlo izazovni jer je među emigracijom vladao veliki zazor prema vezama s domovinom, njezinim socijalističkim institucijama pa i posjetima Hrvatskoj. No, istodobno se u iseljeništvu događao proces u kojem je dio emigracije ipak napuštao takve stavove i postao sklon suradnji s domovinom, što je Tuđman i osjetio tijekom svoga boravka. Nakon povratka iz SAD-a Tuđman je 28. listopada 1966. u prostorijama Matice iseljenika u Domu iseljenika održao predavanje o svojem putovanju i na njemu izrekao nekoliko teza koje su kasnije iskorištene kao argumenti i dokazi za njegovo nacionalističko djelovanje u Matici iseljenika. Tuđman je na predavanju iskazao potrebu uspostavljanja novoga smjera u odnosima prema hrvatskim iseljenicima koji je uključivao pozitivan odnos prema pripadnicima hrvatske političke emigracije, što je izazvalo osudu jednog dijela članova Matičina Glavnog odbora koji se nisu slagali s takvim načinom razmišljanja. Tuđman je smatrao kako Matici iseljenika ne bi trebala biti zanimljiva samo starija emigracija okupljena oko HBZ-a, nego i nova emigracija, pogotovo intelektualci s kojima je uspostavio vezu tijekom boravka u SAD-u, okupljeni oko Hrvatske akademije Amerike iz New Yorka i Hrvatsko-američkog akademskog kluba iz Clevelanda. Smatrao je da je u tim organizacijama okupljen znatan broj hrvatskih intelektualaca-emigranata, istaknutih i uglednih znanstvenika, javnih djelatnika i sveučilišnih profesora koji uživaju dosta veliki ugled u američkom društvu. Smatrao je kako su to sve dobri i marljivi Hrvati, znanstvenici, koji su boraveći u SAD-u osjetili da hrvatsko ime i hrvatska povijest nisu dovoljno točno prikazani u američkoj javnosti, pogotovo znanstvenoj. Posebno je u svojem predavanju istaknuo pojedince kao što su Mate Meštrović - sin poznatoga kipara Ivana Meštrovića, Karlo Mirth, Jere Jareb, Stanko Vujica, Jure Prpić i drugi. Tuđman je na predavanju spomenuo i kako bi trebalo iskoristiti proces među iseljenicima, pogotovo emigrantima-intelektualcima, koji se otvaraju za suradnju s domovinom bez obzira na socijalističko društveno-političko uređenje u njoj. Neki iz Matice smatrali su i kako je časopis *Matica* tih godina pridonio takvoj atmosfera među iseljenicima, a Holjevac i Glavni odbor većinom su prihvatili Tuđmanove stavove i zaključke s tog predavanja. S druge strane, Tuđmanovi i Holjevčevi kritičari iz Matice iseljenika takve stavove smatrali su neprihvatljivim jer su pojedinci iz emigracije s kojima je Tuđman predlagao suradnju bili neprestano neprijateljski raspoloženi prema Jugoslaviji i o tome učestalo pisali u emigrantskom tisku.

Tuđman je nakon povratka iz SAD-a i održanog predavanja bio imenovan i predsjednikom Matičine Komisije za Sjevernu Ameriku na sjednici Matičina Izvršnoga odbora održanoj 25. studenoga 1966. godine. Između ostalih, za članove te Komisije bili su imenovani i Šime Balen, Stjepan Lojen i Vlado Gotovac. Komisija za Sjevernu Ameriku uživala je najveći ugled u MIH-u te je raspolagala najvećim financijskim sredstvima jer je pokrivala najveći broj iseljenika.

Tuđman je 28. listopada 1966. nakon povratka iz SAD-a održao predavanje u Matici u kojem je iskazao potrebu uspostavljanja novoga smjera u odnosima prema hrvatskim iseljenicima koji je uključivao pozitivan odnos prema pripadnicima hrvatske političke emigracije.

Franjo Tuđman s emigrantom Stankom Vujicom i njegovom suprugom Nadom Kesterčanek-Vujicom, 1966. (Krušelj, biografija, str. 79.)

Matica iseljenika Hrvatske 1967. bila je označena kao žarište hrvatskog nacionalizma. Uz njezina predsjednika Holjevca, glavna meta bio je Tuđman.

Nakon objave spomenute Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika Matica iseljenika došla je pod povećalo tada osnovane "Komisije Izvršnog komiteta CK SKH za ispitivanje nacionalističkih pojava u Matici iseljenika Hrvatske", čiji su članovi na čelu s Milkom Planinc nekoliko dana, počevši od 23. svibnja 1967., ispitivali djelatnike i dužnosnike Matice iseljenika, zaključno s Većeslavom Holjevcem, ispitanim 31. svibnja. Tada je Komisija, uz ostalo, propitkivala cjelokupno Tuđmanovo djelovanje u Matici iseljenika, a u cjelini gledajući, najviše mu se zamjeralo stalno isticanje hrvatstva nauštrb jugoslavenstva. Glavni krimen bilo mu je spomenuto predavanje nakon povratka iz SAD-a, kao i spomenuti članak objavljen u Matičinu *Iseljeničkom kalendaru* za 1965. godinu. Komisija je zaključila kako je Tuđman na predavanju organizacije hrvatskih intelektualaca iz SAD-a prikazao u pogrešnom svjetlu, prikazujući ih kulturnim institucijama, tražeći tješnju suradnju s njima bez dovoljno upozorenja o kakvim je organizacijama riječ. Komisija je stekla uvjerenje da se radi o organizacijama koje su samo po nazivu kulturno i politički neutralne, s time da su pojedinci u njima neprijateljski raspoloženi prema socijalističkoj Jugoslaviji. Od Holjevca je zatraženo da od Tuđmana traži ostavku na članstvo u Glavnom odboru Matice, što se na kraju nije dogodilo. Iako je već u to vrijeme Tuđman isključen iz Saveza komunista, ostao je, unatoč svim pritiscima, član Glavnog odbora Matice iseljenika sve do izbora novog vodstva na redovitoj skupštini održanoj u ožujku 1968. godine. No, Tuđman je svoju aktivnost u Matici iseljenika ipak pasivizirao i njegova zadnja prisutnost zabilježena je na 8. sjednici Glavnog odbora Matice iseljenika održanoj 30. ožujka 1967. godine.

Tuđmanov trag djelovanja u Matici iseljenika odrazio se i na ukupnu hrvatsku političku povijest pa se stoga to razdoblje njegova djelovanja u suradnji s Većeslavom Holjevcem smatra početkom procesa Hrvatskog proljeća, koje je svoj vrhunac dostiglo 1971. godine. Neki ih stoga smatraju vjesnicima Hrvatskog proljeća.

Tuđman na Harvardu 1966. (Krušelj, biografija, str. 79.)

ENG ***The Croatian Heritage Foundation was founded on February 12, 1951, with the aim of connecting Croatian emigrants with their homeland through cultural, educational and social cooperation. In the 1960s, its activities were marked by political and social changes, the expansion of activities, and a new wave of emigration. Franjo Tuđman was involved in the activities of the CHF from 1964 to 1968 as a member of the Management and Executive Boards, as well as President of the Commission for the History of Emigration. He played a key role in the establishment of the Institute for Migration and Ethnic Studies and advocated a more active position towards the Croatian minority in neighboring countries and the Croatian diaspora, including the political emigration. His views and activities led to political pressure from the Yugoslav authorities at the time, especially after his article from 1965 and the lecture he delivered upon returning from the United States in 1966. The Croatian Heritage Foundation was then labelled as one of the centers of Croatian nationalism, and Tuđman's activities are considered an important part of the process that preceded the Croatian Spring. The experiences, ideas and contacts he forged at the Croatian Heritage Foundation were later reflected in his political agenda and activities. As the first President of the independent Republic of Croatia, Franjo Tuđman developed his key concepts of state independence, position towards the diaspora and national identity on these foundations.***

Povratak, zajedništvo i budućnost Hrvatske u fokusu

U prepunoj Kristalnoj dvorani Hotela Westin održana je 4. Večer hrvatskih povratnika, koja je okupila više od 400 uzvanika iz Hrvatske i inozemstva, među kojima je bilo najviše hrvatskih povratnika iz svih dijelova svijeta, uz prisutnost predstavnika državnih institucija, akademske zajednice, političkog, društvenog i gospodarskog života

Tekst: **HMI** | Foto: **JURICA GALOIĆ**

Događaj su organizirali Hrvatska matica iseljenika i Udruga "Hrvatska Uzdanica", uz podršku Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, a pod visokim pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske. Večer je bila posvećena jačanju veza između domovine i iseljeništva, poticanju povratka te stvaranju pozitivnoga društvenog i gospodarskog okruženja za one koji su odlučili svoju budućnost graditi u Hrvatskoj. Ovaj događaj ima poseban značaj kako za organizatore tako i za goste jer okuplja povratnike, njihove obitelji, predstavnike institucija i prijatelje Hrvatske, stvarajući prostor zajedništva, razmjene iskustava i jačanja nacionalnoga identiteta. Svoj doprinos ovoj večeri zajedništva dali su i sponzori: Hrvatska pošta, Hrvatska Lutrija i Hrvatska gospodarska komora.

SNAŽNE PORUKE S POZORNICE

Svečani dio programa otvoren je pozdravnim govorima koji su u svojim obraćanjima naglasili važnost povezivanja domovinske i iseljene Hrvatske te jačanja povjerenja u institucije i njihovu kontinuiranu podršku povratnicima.

Dennis Gudasić, predsjednik Udruge "Hrvatska Uzdanica", rekao je kako iz iskustva zna da je preseljenje iz grada u grad veliki korak, preseljenje iz jedne države u drugu još veći, a najveći s kontinenta na kontinent.

"Povratak nije samo dolazak, to je odluka da se pridonosi zajednici i budućnosti zemlje koju se zove domovinom. Nijedna Vlada nije poduzela konkretne korake za povratak kao što to čini ova Vlada na čelu s premijerom Andrejom Plenkovićem", naglasio je Gudasić koji se iz Australije u Hrvatsku preselio prije 30 godina kako bi sudjelovao u obrani domovine.

Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika mr. sc. Zdeslav Milas istaknuo je kako su ovu Večer povratnika uveličali ne samo povratnici tijekom 90-ih, nego i oni koji

su se vratili u Hrvatsku prije deset, pet ili godinu dana.

"Podaci napokon pokazuju da je trend preokrenut, sve se više Hrvata i njihovih potomaka vraća svojim korijenima i nas u Hrvatskoj matici iseljenika, čija je misija povezanost domovinske i iseljene Hrvatske, to iznimno veseli", naglasio je ravnatelj HMI-ja.

Zvonko Milas, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH, izrazio je veliku radost što su se povratnici još jednom okupili u velikom broju i odao poštovanje svima onima koji su '90. skupili sve što su imali u zemljama u kojima su živjeli i došli braniti domovinu. Kao rođeni Vukovarac, Milas je istaknuo da razumije što znači novi početak i dodao da se državni Ured svojim radom skrbi za Hrvate izvan domovine te da će se to i nastaviti.

Ministar vanjskih i europskih poslova i izaslanik predsjednika Vlade Republike Hrvatske Andreja Plenkovića dr. sc. Gordan Grlić Radman također se osvrnuo na 1991. godinu i trenutak kad je s trudnom suprugom došao u Hrvatsku sa željom da mu se prvo dijete rodi u slobodnoj i samostalnoj domovini. Ministar se prisjetio prvoga hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana i njegova poziva Hrvatima izvan domovine da se vrate natrag. Govornici su posebno istaknuli važnost stvaranja uvjeta za održivi povratak, zapošljavanje, poduzetništvo i aktivno uključivanje povratnika u društveni život.

EMOCIJE, SUSRETI I OSJEĆAJ PRIPADNOSTI

Večer je protekla u dijeljenju osobnih priča uzvanika o povratku, izazovima prilagodbe i ponovnom pronalasku doma u Hrvatskoj. Emocije, prisjećanja i zahvalnost isprepletali su se s optimizmom i vjerom u budućnost, stvarajući snažnu poruku nade i zajedništva. Brojni susreti obilježeni su dugim razgovorima, zagrljajima i idejama o novim suradnjama, potvrđujući da povratak nije samo promjena adrese, već i povratak osjećaju pripadnosti domovini, ali i velikim poslovnim prilikama koje Hrvatska kao zemlja pruža.

Događaj su organizirali Hrvatska matica iseljenika i Udruga "Hrvatska Uzdanica", uz podršku Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, a pod visokim pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske

Suradnja dviju institucija - Dario Magdić, Zvonko Milas, Zdeslav Milas, Ivana Rora i Milan Kovač

Predstojnik Ureda premijera Andreja Plenkovića, Zvonimir Frka Petešić i ravnatelj HMI-ja Zdeslav Milas

Ravnatelj Milas i Zdravka Bušić, predsjednica Odbora za Hrvate izvan RH koja se u Hrvatsku vratila 90-ih

Snaga organizacije je u zajedništvu – Snježana Radoš, Ljubica Samardžija, Zdeslav Milas, Elizabeta Gal Jurić, Marina Deur i Olgica Tolić

Hrvatska matica iseljenika spona je domovinske i iseljene Hrvatske

Dennis Gudasić sa suprugom Antonijom, ministar Gordan Grlić Radman, Dorotea i Zdeslav Milas

Večer koja je okupila povratnike, njihove obitelji, predstavnike institucija i prijatelje Hrvatske, stvarajući prostor zajedništva i razmjene iskustava

A koliko joj Hrvatska znači zna i Fabiana Guzman Mileta, jedna od povratnica nove generacije. Rođena u Boliviji, Fabiana već četiri godine živi u Hrvatskoj i ne može izreći koliko je oduševljena. Njezin pradjed potječe s otoka Hvara, a Fabiana je silno željela upoznati domovinu svojih predaka. Uspjela je dobiti stipendiju za učenje hrvatskoga jezika i od tada svoj život gradi u Hrvatskoj. Prije dvije godine pridružila joj se i sestra Ayla.

"Ostala sam u Zagrebu i meni je ovdje prekrasno. Zagreb nije ni prevelik ni premalen, nego baš onako kako treba biti", objasnila nam je Fabiana. Ovo je bila njezina prva Večer hrvatskih povratnika, koja ju je kao manifestacija istinski oduševila. "Prekrasna večer, lijepo je vidjeti toliko ljudi na jednome mjestu koji vole Hrvatsku", rekla je ova rođena Bolivijka koja je 2024. godine sudjelovala i u Matičinu programu Reviji tradicijske odjeće i izbora za najljepšu Hrvaticu u narodnoj nošnji izvan RH, u kojem je i pobijedila. "To mi je bilo prelijepo i nezaboravno životno iskustvo. Stvarno sam ponosna na to što sam pobijedila. Nosim puno lijepih uspomena od tada", rekla je Fabiana.

U Westin hotelu bio je i Nadir Ivanović, povratnik iz Argentine: "U Hrvatskoj sam već devet godina, a osam živim u Zagrebu. Puno se družim s povratnicima jer sam član udruge Reaspora. Često provodimo vrijeme zajedno i pokušavamo očuvati zajedničke običaje jer, znate kako se kaže, bolje da nestane selo nego običaji", kaže Nadir, koji na pitanje koliko se priviknuo na život u Hrvatskoj, odgovara omiljenom anegdotom: "Bilo je to kada je Hrvatska igrala Davis Cup protiv Argentine. Odlučio sam taj dan navijati za Argentinu jer je Hrvatska već osvojila to natjecanje. Bio sam na tribinama i pjevao argentinske pjesme, no kad sam s druge strane čuo 'U boj, u boj za narod svoj', nije mi bilo svejedno. Mislim da sam se jako naviknuo na Hrvatsku", ispričao je Nadir.

Hrvatsku u srcu oduvijek nosi i Vito Kačurov. Ovaj 19-godišnjak rođen je u Zagrebu, no s godinu dana života s roditeljima se preselio na Novi Zeland. U

Na večeri se okupilo više od 400 uzvanika

Hrvatsku je stigao prošlog ljeta, kada je HKD Auckland s Novog Zelanda, u suradnji s Folklornim ansamblom "Kralj Tomislav", čiji je Vito bio član, u povodu velikog jubileja 1100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva organiziralo turneju po Hrvatskoj. Vito se nije vratio svakidašnjici na Novom Zelandu, već je ostao učiti hrvatski jezik na Croaticumu.

"Želja mi je završiti Croaticum, ostati ovdje studirati i graditi svoj život u Hrvatskoj", kaže Vito, koji također nije skrivao oduševljenje održavanjem 4. Večeri hrvatskih povratnika jer je, kako kaže, upoznao puno zanimljivih i novih ljudi te imao priliku razmijeniti iskustva. Na 4. Večeri bilo je i povratnika iz Australije, a jedan od njih je Marko Filipović, koji se vratio iz Sydneya. Profesionalno se bavio nogometom, igrao je za razne klubove, od Sydney Uniteda do Croati-

POTPORA "BIRAM HRVATSKU" – MOBILNOST RADNE SNAGE

Uspješnu mjeru "Biram Hrvatsku" provodi HZZ već nekoliko godina

Hrvatski zavod za zapošljavanje provodi mjeru "Biram Hrvatsku" s ciljem jačanja gospodarske aktivnosti u slabije razvijenim i demografski pogođenim dijelovima zemlje te poticanja povratka hrvatskih iseljenika. Poseban naglasak stavljen je na ruralna područja Slavonije, zaleđe dalmatinskih županija, Banovinu, Kordun, Liku, Gorski kotar i otoke. Mjera je usmjerena na povratnike – hrvatske državljane koji su živjeli i radili u državama Europskoga gospodarskog prostora, Švicarskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu, zemljama Sjeverne i Južne Amerike, Australiji i Novom Zelandu. Cilj je potaknuti ih na povratak i samozapošljavanje u Hrvatskoj. Potpora je namijenjena osobama do 60 godina koje su u inozemstvu radile najmanje 12 mjeseci u posljednje dvije godine ili su bile uključene u redovito obrazovanje. Nakon povratka moraju se prijaviti u evidenciju nezaposlenih te pokrenuti vlastiti posao u 2026. godini.

Mjera obuhvaća i korisnike potpore za samozapošljavanje iz 2025. ili 2026. godine koji su preselili prebivalište iz razvijenijih područja (indeks razvijenosti VII i VIII) u slabije razvijena područja (indeks I–IV), sukladno važećoj odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne samouprave.

Ukupna potpora može iznositi do 27.000 eura po korisniku – 7.000 eura za povratak iz inozemstva te do 20.000 eura za samozapošljavanje.

Prema podacima iz prosinca 2025., uz mjeru "Biram Hrvatsku" u zemlju se vratilo više od 1.360 osoba. Povratnici su odlučili nastaviti život u svim dijelovima Hrvatske, a najviše ih je u Zagrebu i Slavoniji.

Mjera izravno pridonosi demografskoj revitalizaciji i jačanju položaja obitelji te predstavlja jedan od alata za ostvarenje strateških ciljeva Republike Hrvatske u području povratka i useljavanja iseljeništva.

FOTO: MINISTARSTVO DEMOGRAFIJE I USELJENIŠTVA

Studenti s Croaticuma žele ostati živjeti u Hrvatskoj

Povratnice iz Australije

Podršku manifestaciji dali su brojni mediji i institucije

je Sesvete, a već pet godina uživa u životu u Hrvatskoj.

"Rođen sam ovdje, a u Australiju smo otišli kad sam bio dijete. Sada sam već pet godina u Hrvatskoj i odlično mi je. U kontaktu sam s puno povratnika jer sam član udruge Reaspora. To je grupa s pravim vrijednostima. Ondje su povratnici iz Čilea, Argentine, SAD-a, Australije i Njemačke, a večeras sam upoznao i neke nove ljude. Posebno sam se razveselio jer sam sreo prijatelja iz Australije kojeg nisam vidio deset godina", objasnio nam je Marko.

U Westinu su bili i studenti Croaticuma koji su rekli kako uživaju u učenju hrvatskoga jezika, ali i u mogućnostima koje Hrvatska pruža. Darcy i Daniel iz Australije stigli su u Zagreb kako bi naučili jezik svojih predaka. Daniel je diplomirani pravnik, a želja mu je svladati dovoljnu razinu znanja jezika i ostati u Hrvatskoj. I dok je Daniel još na početničkoj razini, Darcy već vrlo dobro vlada jezikom. Uzeo je godinu dana neplaćenog dopusta kako bi mogao živjeti u Zagrebu, a plan mu je, kako kaže, ovdje i ostati jer je oduševljen načinom života.

Uz bogat kulturno-zabavni program i nastup Tamburaškog sastava "Kas" iz Osijeka, 4. Večer povratnika protekla je u ozračju zajedništva, otvorenog dijaloga i međusobnog prihvaćanja. Na simboličnoj razini, pokazala je da je hrvatska priča o uspjehu priča o zemlji koja svojim ljudima pruža priliku za novi početak, razvoj i ostvarenje osobnih i profesionalnih ciljeva, bez obzira na to odakle dolaze. M

ENG ***The 4th Evening of Croatian Returnees took place in the crowded Crystal Hall of the Westin Hotel, gathering over 400 guests from Croatia and abroad, the majority Croatian returnees from all parts of the world, along with representatives of state institutions, academia, political, social and economic life. The event was organized by the Croatian Heritage Foundation and the Hrvatska Uzdanica Association, with the support of the Central State Office for Croats Abroad and under the auspices of the Government of the Republic of Croatia. The evening was dedicated to strengthening ties between the homeland and the diaspora, encouraging return and creating a positive social and economic environment for those deciding to build their future in Croatia.***

Još kao tinejdžer znao je da želi živjeti u Hrvatskoj

Rođen i odrastao u Torontu, Michael Murgić nosio je cijeloga života Hrvatsku u srcu. Nakon poslijediplomskog studija u Zagrebu odlučio se trajno preseliti i ovdje osnovati obitelj te izgraditi poslovni uspjeh. Danas vodi tvrtku Victuspak, koja kontinuirano raste, te pomaže povratnicima radom udruge Reaspora. Njegova priča pokazuje kako povratak u domovinu može biti početak novog, ispunjenog života

FOTO: JURICA GALOIĆ

Tekst: **ŽELJKA SABLIĆ ODRLJIN**
Foto: **JURICA GALOIĆ I PRIVATNI ALBUMX**

Michael Murgić uspješan je poslovni čovjek, koji sa suprugom i trima kćerima živi u glavnome gradu Hrvatske gdje vodi tvrtku koja se bavi proizvodnjom i uslužnim pakiranjem. Riječ je o tvrtki koja iz godine u godinu zapošljava nove djelatnike te planira širenje poslovanja. Michaelova životna priča posebna je zbog niza okolnosti koje su je oblikovale – rođen je u hrvatskoj obitelji u Torontu i gotovo polovicu života proveo je daleko od domovine.

"Ako govorimo o mojoj obitelji, svi potječu iz Like. Otac je iz sela blizu Perušića, a mama iz Trnovca pokraj Gospića. Moja majka otišla je u Kanadu davne 1969. godine s cijelom obitelji – s mamom, tatom i bratom, dok je moj otac također otišao iste godine, ali tada su još bili odvojena priča. On se preselio u Windsor, a ona u Toronto. Kao što to često biva u dijaspori, njihova priča započela je 1972. godine u podrumu crkve u Torontu, gdje su se upoznali na događaju koji je organizirala hrvatska crkva. Vjenčali su se dvije godine kasnije. Otac se zatim preselio u Toronto i ondje smo zajedno gradili našu obiteljsku priču, nas četvero - mama, tata, sestra i ja. S nama su živjeli i baka i djed te obitelj mamina brata", prisjeća se Michael kojeg prijatelji od milja zovu Mike.

Michael i supruga Jelena od 2008. žive u Zagrebu

Ponosni su roditelji triju kćeri

FOTO: JURICA GALOIĆ

HRVATSKA U SRCU

Odrastao je njegujući i kanadski i hrvatski identitet. Do polaska u vrtić čuvala ga je baka koja je s njim razgovarala isključivo na hrvatskome jeziku, pa i danas oba jezika govori izvrsno, a osim roditelja, veliku ulogu u njegovu odrastanju imala je i hrvatska zajednica.

"Živjeli smo relativno blizu hrvatske crkve u Mississaugi i svake smo nedjelje rado dolazili na misu. Kasnije sam počeo igrati nogomet u klubu Mississauga Croatia, zatim sam se angažirao u folklornoj skupini Kolo 'Sljeme', a i sestra i ja smo pjevali u crkvenom zboru. Puno vremena provodili smo upravo oko crkve jer se ondje nalazio i park u kojem smo igrali nogomet, a subotom smo pohađali hrvatsku nastavu. U svim tim aktivnostima, naravno, stvarala su se prijateljstva i ekipa za cijeli život", govori Michael.

Iako je u Kanadi živio ispunjeno i sretno, srce ga je, kako kaže, uvijek na neki način vuklo prema Hrvatskoj.

"Još od devedesetih godina često smo dolazili u Hrvatsku, u posjet obitelji u Lici, a ubrzo smo počeli dolaziti i na more i u posjet rodbini u Zagrebu. Svaki dolazak za mene je bio nevjerojatno iskustvo. Naravno, vidio sam i čuo stvari koje bi neki okarakterizirali kao negativne, ali sam istodobno iskusio i brojne pozitivne strane Hrvatske. Cijelo vrijeme imao sam osjećaj da se ovdje može lijepo živjeti i stvoriti kvalitetan život. Još kao tinejdžer sanjao sam o tome da svoj život gradim upravo u Hrvatskoj", ističe Michael.

"Ako govorimo o mojoj obitelji, svi potječu iz Like. Otac je iz sela blizu Perušića, a mama iz Trnovca pokraj Gospića. Moja majka otišla je u Kanadu davne 1969. godine s cijelom obitelji – s mamom, tatom i bratom, dok je moj otac također otišao iste godine, ali tada su još bili odvojena priča. On se preselio u Windsor, a ona u Toronto. Kao što to često biva u dijaspori, njihova priča započela je 1972. godine u podrumu crkve u Torontu, gdje su se upoznali na događaju koje je organizirala hrvatska crkva."

POSLIJEDIPLOMSKI STUDIJ U ZAGREBU

U Hrvatsku je prvi put došao živjeti 2001. godine. Konkretan korak prema budućem preseljenju, kako kaže, napravio je njegov stric, koji mu je skrenuo pozornost na mogućnost upisa poslijediplomskog studija u Zagrebu.

"Ubrzo sam upisao studij i preselio se u Zagreb. Bilo je to fenomenalno iskustvo. Dio godine provodio sam ovdje za vrijeme predavanja, a zatim bih odlazio u Kanadu raditi, pa se ponovno vraćao. Tako je bilo sve dok nisam uspješno završio studij. Netom prije njegova završetka upoznao sam svoju suprugu Jelenu. Iako sam diplomirao, imao sam i te kako dobar razlog za povratak u Hrvatsku", govori Murgić, koji je tada počeo intenzivnije razmišljati o poslovnim mogućnostima u domovini. Iako je završio studij međunarodnih odnosa, nije završio u diplomaciji, već u poslu kojim se i danas uspješno bavi.

"Moj otac radio je vrlo sličan posao ovome kojim se ja danas bavim – proizvodnjom dijela prehrambenih proizvoda i uslužnim pakiranjem. Čini mi se da je taj posao od samog početka bio dio mene. Uz pomoć prijatelja došao sam do određenih kontakata i manjih ugovora te pokrenuo vlastiti biznis", objašnjava Michael.

Sa suprugom Jelenom u braku je od 2007. godine. Nakon vjenčanja koje su imali u Hrvatskoj, na neko su vrijeme otišli u Kanadu kako bi, ističe, zatvorio jedno životno poglavlje – prodao dio stvari, zapakirao opremu i strojeve za

proizvodnju u kontejnere te dogovorio preseljenje na drugi kraj svijeta. Početkom 2008. godine započeli su svoj život u Hrvatskoj pa iako uživaju ovdje, rastanak s Kanadom nije bio lagan jer nikad nije lako zatvoriti jedno poglavlje života.

Aktivan i u sportu - malonogometni turnir Kutija šibica

SUZE NA RASTANKU

"Još od devedesetih sam govorio da ću se jednog dana preseliti, ali mama nekako nije vjerovala u to. Mislila je da će me ta ideja proći. Ipak, bio sam odlučan. U početku nije bilo lako, bilo je i suza, ali danas, kada moji roditelji vide život koji sam ovdje stvorio sa svojom obitelji, mislim da shvaćaju kako je to bila dobra odluka", kaže Michael, koji je uvjeren da ni na trenutak nije pogriješio kada je izabrao život u Zagrebu. Početak, priznaje, nije bio jednostavan.

"Došao sam s jasnom idejom da se želim razvijati u poslu sličnom onome koji je moj otac radio u Kanadi. Najveći izazov bio je taj što se u Kanadi proizvođači i trgovci često odlučuju za vanjske partnere za proizvodnju i pakiranje, osobito kada lansiraju novi proizvod za koji nisu sigurni kako će proći na tržištu. Ovdje je situacija bila nešto drukčija. No, nisam došao s velikim kapitalom niti sa stotinama strojeva. Došao sam s nekoliko njih i krenuo polako, korak po korak, slično kao što bih to učinio i u Kanadi", objašnjava Murgić. Njegovi roditelji i sestra sa svojom obitelji i dalje žive u Kanadi. Iako ih srce također vuče prema povratku, vrijeme za taj korak još nije sazrelo. Ipak, redovito se posjećuju i viđaju u Hrvatskoj, a u budućnosti se možda svi vrate u Lijepu Našu jer, kako kaže, i sestra sa svojom obitelji želi nastaviti život ovdje. Michael i supruga Jelena odlučili su svoje kćeri odgajati dvojezično.

"Još od devedesetih sam govorio da ću se jednog dana preseliti, ali mama nekako nije vjerovala u to. Mislila je da će me ta ideja proći. Ipak, bio sam odlučan. U početku nije bilo lako, bilo je i suza, ali danas, kada moji roditelji vide život koji sam ovdje stvorio sa svojom obitelji, mislim da shvaćaju kako je to bila dobra odluka."

Već godinama uspješno vodi tvornicu Victuspak

"Supruga i ja međusobno razgovaramo na hrvatskom jeziku, dok ja s kćerima govorim na engleskom. Kada nam se rodila prva kći, u početku smo s njom razgovarali isključivo na hrvatskom. Pričekao sam da ga dobro usvoji, a zatim sam joj postupno objašnjavao da postoje i drugi jezici, druge nacije i kulture. Tako sam je polako uvodio u engleski jezik. Danas sve tri izvrsno govore i hrvatski i engleski", kaže Murgić koji uz posao i obitelj nađe vremena za pomaganje s drugim povratnicima. Naime, već godinama uspješno vodi i udrugu Reaspora.

"Volim reći da je ideja o udruzi nastala iz jednoga dobrog vikenda s dečkima koji su također povratnici. Bilo je to 2015. godine u 11. mjesecu kada se ekipa iz tadašnje WhattsApp grupe odlučila naći i uz druženje pokušati ispeći rakiju. Nekako spontano se razvio razgovor o tome kako je živjeti ovdje, koje su dobre i one malo manje dobre strane, kakvi su bili naši počeci i što bi nam tada olakšalo prilagodbu. Iz tog razgo-

Članovi udruge Reaspora skupili su sredstva i pomogli obnovi crkve Blažene Djevice Marije u Buniću

vora rodila se ideja o osnivanju udruge“, prisjeća se Mike. Udruga Reaspora, osim što pomaže povratnicima, redovito sudjeluje i u humanitarnim akcijama.

“Najviše funkcioniramo putem WhatsApp grupa, gdje su svi članovi jedni drugima podrška. Kad god nekome nešto zatreba, uvijek se pronađe rješenje. Među članovima imamo ljude iz gotovo svih zanimanja. Sudjelovali smo u obnovi crkve u Lici blizu Udbine, pomogli osnivanje folklorne skupine u okolici Rijeke, te donirali sredstva za pravne troškove Bleiburškog voda“, navodi Michael.

Svake godine organiziraju i zajednički piknik, najčešće na blagdan svetog Ante, 13. lipnja, što je prilika za neformalno druženje, upoznavanje novih članova i stvaranje prijateljstava koja često prerastu u cjeloživotnu podršku.

Na pitanje gdje se vidi za deset godina, Michael bez razmišljanja odgovara – u Hrvatskoj. Ne može zamisliti život s obitelji negdje drugdje. Dodaje kako bi u mirovini volio dio godine provoditi na moru, a dio u Zagrebu, gdje danas živi. Iako imaju rodbinu u Kanadi, njegove kćeri nemaju planove ondje živjeti, pa čak ni studirati.

Često se druže na raznim društvenim događajima

“Više ih zanima studiranje negdje u Europi. Često se dogodi da djeca mojih prijatelja govore kako zavide mojim kćerima jer imaju priliku živjeti u Hrvatskoj. Gotovo nikada nije obrnuto“, govori Michael sa smiješkom. Jedan od glavnih razloga zašto smatra da je život u Hrvatskoj bolji nego u Kanadi jest osjećaj sigurnosti.

“Kanada je vrlo multinacionalna država i nemam ništa protiv manjina, ali odlučio sam da ne želim biti manjina u zemlji u kojoj živim, a u Hrvatskoj nisam manjina“, zaključuje gospodin Murgić.

Dodaje kako ima mnogo poslovnih planova za svoju tvrtku, o kojima je još prerano govoriti. Ono što sa sigurnošću možemo reći jest da ćemo sa zanimanjem pratiti daljnji razvoj Michaelove tvrtke, ali i udruge Reaspora, za koju se nadamo da će iz godine u godinu rasti, baš kao što raste i broj Hrvata koji se odlučuju na povratak u domovinu svojih predaka. M

ENG ***Born and raised in Toronto, Michael Murgić carried Croatia in his heart all his life. After his postgraduate studies in Zagreb, he decided to move permanently and start a family there, building a successful business at the same time. He is happily married, has three daughters, and runs his business, Victuspak, which is steadily growing. In addition, he helps returnees through the activities of the Reaspora association. His story demonstrates that returning home can be the beginning of a new, fulfilling life.***

U Koljnofu održan jubilarni 50. Hrvatski bal

Svečani tradicionalni bal održan je 10. siječnja 2026. godine u restoranu Tercia u Koljnofu. Na događaju je sudjelovalo više od 150 uzvanika

U Koljnofu je održan jubilarni, 50. Hrvatski bal, jedan od najznačajnijih i najdugovječnijih kulturnih događaja gradišćanskih Hrvata u Mađarskoj. Ova tradicionalna manifestacija održava se od 1977. godine, a okuplja Hrvate iz Mađarske, Austrije, Hrvatske i drugih zemalja. Neko vrijeme Hrvatski bal održavao se u Šopronu.

Svečani bal održan je 10. siječnja 2026. godine, a program je otvorilo Hrvatsko folklorno društvo Koljnof. Na događaju je sudjelovalo više od 150 uzvanika, među kojima su bili predstavnici hrvatskih institucija u Mađarskoj te diplomati iz Republike Hrvatske, koji su zajedno uživali u bogatome kulturnom programu.

Okupljene je u ime organizatora, Koljnofskoga hrvatskog društva, pozdravio predsjednik Geza Völgyi. Tom prigodom zahvalio je svim gostima istaknuvši kako njihova prisutnost pridonosi očuvanju hrvatske kulture, tradicije i nacionalnog identiteta.

Okupljene je pozdravio i hrvatski veleposlanik dr. sc. Mladen Andrlić, poželjevši svima mir, sreću i uspjeh u novoj godini, dok se nazočnima prigodnim govorom obratio i predsjednik Hrvatske državne samouprave Ivan Gugan. Veselu atmosferu upotpunili su gradišćanski napjevi te poznate pjesme hrvatske popularne glazbe u izvedbi sastava "Nijanse" i Tamburaša iz Koljnofa, kao i "Pinka banda" iz Petrova Sela. Uz pjesmu i ples, gosti su uživali u bogatoj gastronomskoj ponudi te atraktivnoj tomboli s nagradama poput boravka na hrvatskome Jadranu i tradicionalnoga pršuta. *(Izvor: Glas Hrvatske; Foto: Veleposlanstvo RH u Mađarskoj)*

Hrvatski veleposlanik u Mađarskoj dr. sc. Mladen Andrlić pozdravio je okupljene

Više od 1300 ljudi zaplesalo u Beču

Bal gradišćanskih Hrvata već gotovo osam desetljeća zauzima posebno mjesto u kulturnome i društvenome životu

Ovogodišnji bal koji je okupio više od 1300 gostiju i uzvanika u poznatome bečkom Parkhotelu Schönbrunn, održan je pod geslom "Grad:išće", koje je na poseban način istaknulo bogatstvo jezika, običaja i kulturnog nasljeđa gradišćanskih Hrvata. Njihova povijest u Austriji traje više od četiri stoljeća, a unatoč brojnim izazovima tijekom povijesti, uspjeli su sačuvati vlastiti identitet, jezik i tradiciju, pritom se uspješno integrirajući u austrijsko društvo.

Bal su otvoriili Petar Tyran, predsjednik Društva za očuvanje hrvatske balske kulture u Beču i Gabriela Novak-Karall, nova predsjednica Hrvatskoga centra i Hrvatsko-gradišćanskoga kulturnog društva u Beču. Svečanom otvaranju prethodio je veličanstveni glazbeno-plesni program Folklornog ansambla gradišćanskih Hrvata "Kolo Slavuj", koji je posebno sastavljen za ovu prigodu, u povodu obilježavanja 55. godišnjice postojanja i djelovanja ovoga cijenjenog ansambla. Među brojnim uzvanicima našli su se diplomatski predstavnici, članovi hrvatske zajednice te predstavnici austrijskoga političkog i društvenog života. Hrvatskome balu, tradicionalno organiziranome na četiri stupa - politici, kulturi, diplomaciji i gospodarstvu, nazočili su i zamjenik državnoga tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Dario Magdić, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika mr. sc. Zdeslav Milas, povjesničar dr. sc. Ivan Tepeš, djelatnici predstavništva Hrvatske gospodarske komore u Austriji, direktor Ureda Hrvatske turističke zajednice u Austriji Branimir Tončinić te druge poznate osobe iz hrvatskoga javnog života. Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Zdeslav Milas istaknuo je ovom prigodom: "Gradišćanski Hrvati pokazali su da su već etablirani u Austriji i drugim europskim zemljama. I da privlače pozornost diplomacije i politike, kao snažan most povezivanja Austrije i Hrvatske, ali i Mađarske i Slovačke. Ponosni smo na dugu suradnju s gradišćanskim Hrvatima koju Hrvatska matica iseljenika njeguje desetljećima."

Na Hrvatskom balu tradicija se osjeća u svakom kutku dvorane u glazbi, plesu, riječi i zajedništvu koje će se nastaviti i dalje. Organizatori su već najavili 80. izdanje Hrvatskog bala u Beču koje je zakazano za 16. siječnja 2027. godine. *(Izvor: Večernji list / Snježana Herek; Foto: Hrvatski bal)*

Na balu su bili i brojni uglednici iz Hrvatske

ENG *The jubilee 50th Croatian Ball, one of the most significant and longest-running cultural events of the Burgenland Croats in Hungary, was held in Koljnof. This traditional event has been taking place since 1977, bringing together Croats from Hungary, Austria, Croatia and other countries. The gala ball was held on January 10, 2026, and the program was opened by the Koljnof Croatian Folklore Society. The Croatian Ball also took place in Vienna, where it has held a special place in the cultural and social life of the community for almost eight decades already. This year's ball, which brought together more than 1,300 guests and invitees at the famous Parkhotel Schönbrunn in Vienna, was held under the motto Grad:išće, which particularly highlighted the richness of the language, customs and cultural heritage of the Burgenland Croats.*

Budući hrvatski diplomati u posjetu Matici

Tijekom stručnih predavanja upoznali su se s programima Hrvatske matice iseljenika i njezinom ulogom u očuvanju nacionalnog identiteta Hrvata izvan domovine

Tekst: **HMI** | Foto: **MARIJANA ŽEŽELJ**

U sklopu jednogodišnjega stručnog diplomatskog studija, četrdeset polaznika Diplomatske akademije Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, predvođeni načelnikom Karlom Kolesarom, posjetili su Hrvatsku maticu iseljenika te se upoznali s djelatnicima, programima i djelovanjem Matice.

Tijekom nastavnog susreta održana su stručna predavanja koja su polaznicima omogućila cjelovit uvid u djelovanje Hrvatske matice iseljenika, njezinu ulogu u očuvanju nacionalnog identiteta, jezika, kulture i medijske prisutnosti te u važnost suradnje s državnim institucijama u području javne i kulturne diplomacije.

Ravnatelj Zdeslav Milas održao je predavanje o 75 godina djelovanja Matice te o suradnji s Ministarstvom vanjskih i europskih poslova, Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske i drugim državnim institucijama.

Zamjenica ravnatelja Ivana Rora predstavila je Matičine referentne programe, njihovu ulogu u jačanju veza s hrvatskim zajednicama diljem svijeta.

Voditeljica Odjela nakladništva Vesna Kukavica govorila je o kulturnom identitetu hrvatskog iseljeništva i ulozi Matice u njegovu očuvanju i promicanju.

Voditeljica Odjela obrazovanja i znanosti Lada Kanajet Šimić izložila je programe usmjerene na očuvanje hrvatskoga jezika u iseljeništvu, s naglaskom na posebne obrazovne i jezične programe.

Glavna urednica časopisa Matica Jelena Badovinac predstavila je ulogu medija izvan Republike Hrvatske u informiranju, povezivanju i očuvanju nacionalnog identiteta hrvatskih zajednica izvan domovine.

Ovaj nastavni susret nastavak je dugogodišnje i uspješne suradnje Hrvatske matice iseljenika i Diplomatske akademije, usmjerene na obrazovanje mladih budućih diplomata koji će svojim znanjem, kompetencijama i profesionalnim djelovanjem pridonositi kvalitetnom predstavljanju Republike Hrvatske u međunarodnom okruženju te jačanju povezanosti s hrvatskim iseljeništvom.

Ravnatelj Zdeslav Milas održao je predavanje o 75 godina djelovanja Matice

ENG *Participants of the Diplomatic Academy of the Ministry of Foreign and European Affairs visited the Croatian Heritage Foundation and became acquainted with its role in preserving the national identity, language and culture of Croats abroad through professional lectures. Presented were key programs of the CHF, cooperation with state institutions and the importance of public and cultural diplomacy in connecting with emigrants. The gathering is a continuation of the long-standing cooperation aimed at educating future diplomats.*

FOTO: MATEA SMOLČIĆ SENČAR

JEZIČNI PODSJETNIK

Pomurski govori u Mađarskoj čuvari su staroga hrvatskoga leksika

Piše: **SANJA VULIĆ**

Prema starijim istraživanjima početke opstojnosti predaka pomurskih Hrvata u Mađarskoj valja tražiti već u vremenu prije naseljavanja Mađara u svoju sadašnju domovinu. Mnogi pak današnji povjesničari smatraju da je to stanovništvo bilo tijekom stoljeća asimilirano, a da su današnji pomurski Hrvati u Mađarskoj potomci doseljenika (uglavnom iz Međimurja) koji su se u mađarskom Pomurju naselili u posljednjem desetljeću 17. stoljeća i prvoj polovici 18. stoljeća. Izvrsno su čuvali svoj govor (koji pripada međimurskomu dijalektu hrvatskoga kajkavskoga narječja) sve do druge polovice 20. stoljeća, kada se unutar obitelji u selima pomurskih Hrvata (Serdahel, Mlinarci, Kerestur, Sumarton, Pustara, Petriba, Fićehaz, Belezna i dr.) sve više počinje govoriti mađarskim jezikom. Postupno je to rezultiralo činjenicom da danas zanemariv broj djece i mladih poznaje svoje mjesne pomurske kajkavske govore. To je velika šteta jer ne samo da rezultira mađarizacijom te hrvatske manjinske zajednice nego se na taj način osiromašuje hrvatski leksik u cjelini. Naime, pomurski Hrvati rabili su, a današnji stariji naraštaji još uvijek rabe pojedine riječi i izraze koji svjedoče kako su ti govori prava riznica staroga hrvatskoga leksika i zanimljivih značenja riječi i izraza. Ovom prigodom izdvojit ću nekoliko primjera.

Kao i mnogi hrvatski govori, od sjeverozapada i jugozapada do jugoistoka hrvatskoga govornoga područja, pomurski Hrvati imaju svoje glasovne inačice za riječ *objed*, koje glase *obed/obet* i skraćeno *bed/bet*. To je, naravno, onaj središnji obrok u danu koji se jeo (ponegdje još uvijek jede) oko podneva ili točno u podne. Zanimljivo je pritom da su upravo zbog te činjenice pomurski Hrvati od imenice *bed/bet* izveli pridjev *bedni* (u značenju: podnevni), a nedjeljna, odnosno blagdanska misa prije podnevnoga objeda naziva se *bedna meša*.

U hrvatskim govorima, opet od sjeverozapada i jugozapada do jugoistoka, rabio se od davnine pridjev *drag* u specifičnom značenju: skup. Još je govora u Hrvatskoj i u manjinskim zajednicama u kojima se još uvijek može čuti u tom značenju, naravno u različitim glasovnim inačicama. Među njih pripadaju i govori pomurskih Hrvata u Mađarskoj, ne samo s pridjevom *drogi* (u značenju: skup), nego i s od njega izvedenom imenicom *dragoča* (u značenju: skupoća).

Pridjev *droban* (u značenju: sitan), danas se u hrvatskom književnom jeziku obično smatra stilski obilježenim, premda je još prije stotinjak godina bio uobičajen i stilski neobilježen. Međutim, još uvijek su sastavnim dijelom suvremenoga književnoga jezika različite izvedenice od toga pridjeva, kao npr. glagol *drobiti* (u značenju: sitniti, mrviti), također imenica *drobilica* (u značenju: sprava za drobljenje). U mnogim hrvatskim mjesnim govorima još uvijek se rabi pridjev *droban* kao "obična" riječ, pa tako i u govorima pomurskih Hrvata u Mađarskoj u glasovnoj inačici *droben*. U pomurskim se govorima susreće i imenica *drüptina* (u značenju: mrvica). I ta se imenica, u inačicama *droptina* i *droptinka*, može čuti u arhaičniji hrvatskim govorima svih triju narječja. U tom se kontekstu lijepo prisjetiti gradišćanskohrvatskoga književnika Lajoša Škrapića iz zapadne Mađarske koji je jednu svoju pjesničku zbirku, napisanu na arhaičnoj gradišćanskohrvatskoj štokavštini, naslovio *Droptinke* (1988.).

Nije rijetkost da pojedine riječi tijekom vremena postupno mijenjaju značenja, u potpunosti ili djelomice. Također nije rijetkost da pojedini govori, u pravilu oni u kojima se dobro čuva starije jezično stanje, zadržavaju staro značenje riječi, dok se u drugim govorima, pa i u književnom (standardnom) jeziku uobičajilo neko novo značenje ili nove nijanse prvotnoga značenja. Tako je npr. u hrvatskom jeziku pridjev *gizdav* stoljećima imao pozitivno značenje: ponosan. U suvremenom pak standardnom jeziku taj pridjev ima blago podrugljiva značenja: nakićen, koji se pravi važan. U skladu s hrvatskom tradicijom, u pomurskim govorima pridjev *gizdavi* ima značenje: ponosan, a rabi se i imenica *gizda* (u značenju: ponos).

Malo tko od današnjih izvornih govornika hrvatskoga jezika, pogotovu mlađih, zna što znači imenica *lajno*, premda se ta riječ praslavenskoga podrijetla rabila od starine. Značenje joj je: izmet biljoždera, najčešće kravlji (obično ljepljiv ili tekući). Do danas je ta imenica očuvana samo na rubovima hrvatskoga govornoga područja. Tako se npr. još uvijek može čuti u pojedinim čakavskim govorima u Istri i na Kvarneru (npr. u Vrbniku i Omišlju na otoku Krku), ali i u govorima Hrvata u okolici Bara u Crnoj Gori. Pomurski Hrvati u Mađarskoj također poznaju tu riječ, a rabe ju u glasovnoj inačici *lajnu*.

Navedeni, ali i veliki broj drugih primjera koji čuvaju hrvatsko rječničko blago, ne samo u Međimurju i mađarskom Pomurju nego i drugdje, više nego jasno pokazuju koliko je važno njegovanje mjesnih govora unutar obitelji i prenošenje s naraštaja na naraštaj. Taj način učenja ne može zamijeniti učenje u školi. Zadatak je škole učenje i njegovanje hrvatskoga standardnoga jezika. Prebacivanje odgovornosti s obitelji na školu rezultira neznanjem svega: više se ne znaju ni mjesni govori, a ni standardni jezik, kojemu se na taj način prestaje posvećivati potrebno vrijeme za učenje.

Stajališta iznesena u autorskim kolumnama i komentarima ne odražavaju stajališta uredništva, već su to osobna stajališta autora pojedine kolumne i komentara.

32. Zimska škola hrvatskoga folklora održana je od 3. do 12. siječnja u Sisku

Baština bez granica: Zimska škola hrvatskoga folklora

Čak 127 polaznika uživalo je deset dana u učenju, druženju, ali i očuvanju hrvatske kulturne baštine, a naučeno su pokazali na fantastičnome završnom koncertu u sisačkome Rafinerijskom domu.

Tekst i foto: **HMI**

U Sisku se od 3. do 12. siječnja 2026. godine održavala 32. Zimska škola hrvatskoga folklora u organizaciji Hrvatske matice iseljenika. Više od 127 sudionika koji su ove godine stigli iz Argentine, SAD-a, Švicarske, Njemačke, Austrije, Srbije, Bosne i Hercegovine i Hrvatske, danima je naporno radilo i učilo pod vodstvom istaknutih folklorista, etnokoreologa i glazbenih pedagoga. Ovogodišnja Zimska škola hrvatskoga folklora bila je posvećena plesovima, nošnjama i glazbalima alpskog područja, a obu-

Na ovogodišnjoj Školi prvi put su predstavljeni plesovi i pjesme slovačkoga Gradišća

FOTO: THB MARKO GRACIN

hvatila je bogatu i raznoliku tradiciju Zagorja, Karlovačkog pokuplja, Jaskanskog prigorja i Polja, Istre, gradišćanskih Hrvata, samoborskog, zaprešićkog i vrapčanskog kraja, Zagrebačkog prigorja i Polja, Sesvetskog, Zelinskog i Vrbovečkog prigorja i Polja te Međimurja i Podravine.

Polaznici su i ove godine mogli birati između triju ponuđenih programa: plesa, tambure ili tradicijskih glazbala. Tamburašku sekciju vodio je Tibor Bün te gost predavač Siniša Leopold, dok je voditelj programa tradicijskih glazbala bio Vjekoslav Martinić. Tijekom održavanja Škole predavali su i brojni ugledni folkloristi, etnokoreolozi i istraživači hrvatske tradicijske kulture: Senka Jurina, Miro Kirinčić, Goran Oreb, Nerina Štajner, Lydia Novak i Philip Tyran, Ivan A. Ivančan, Katarina Horvatović i Kristina Benko Markovica, uz vrijednu suradnju asistenata Filipa Martinića, Martina Durbeka i Martina Ivančana.

I ovog puta bilo je onih koji već dugi niz godina dolaze i uče u Školi hrvatskoga folklora, no bilo je i onih kojima je ova u Sisku bila prva. Jedan od njih bio je Toni Maleš iz Viteza, koji nije skrivao svoje oduševljenje. Toni je jedan od onih koji je "brusio" sviranje u tamburaškoj sekciji. Priznaje kako nije znao koliko sjajno će mu biti u ovoj Školi.

"Prvotno sam mislio tko će 10 dana samo vježbati sviranje. No, kada sam vidio koliko je zapravo Hrvatska bogata kulturom i tradicijom, jasno mi je kako

Vrijedno su vježbali i polaznici sekcije tradicijskih glazbala

Na završnom koncertu okupljene je u ime Hrvatske matice iseljenika pozdravio ravnatelj Zdeslav Milas

FOTO: THB MARKO GRACIN

je 10 dana zapravo ništa. Proletjelo je jako brzo i toliko toga sam naučio da smatram da bi svaki folkloraš barem jednom trebao doći da iskusi što znači živjeti folklor", rekao je Toni. A stečeno znanje većina sudionika prenosit će dalje u svojim matičnim folklornim društvima.

"Učila sam pjesme i plesove alpske zone i to ću prenijeti dalje u svoj KUD

Polaznici tamburaške sekcije s voditeljem Tiborom Bünom

> **"Meni je ovo 11. Škola hrvatskoga folklora. Rekao bih kako sam još davnih dana počeo, a svake godine dolazim ovdje kako bih još više naučio i to znanje prenosio sve dalje i dalje. Škola je iznimno važna i za očuvanje hrvatske tradicije i prilika da naučimo što su naši preci radili i njegovali"**
>
> **— Ivan Tominac**

u Njemačkoj. Doista se puno toga nauči – od plesa, pjesme, sitnica o tradiciji koje se zatim može, posebno u dijaspori, pokazati", zaključila je Anela Bašić iz Bad Homburga.

Ima i onih koji u Školu dolaze već više od desetljeća. Jedan od njih je i Ivan Tominac iz Švicarske kojem je ovo bila 11. Škola hrvatskoga folklora. Želja mu je potaknuti mlade da se što više uključe u očuvanje hrvatske tradicije.

"Teško je novu generaciju motivirati na očuvanje hrvatskih korijena i tradicije, pogotovo ako govorimo o trećoj generaciji hrvatskih iseljenika, ali mi u svome kulturno-umjetničkom društvu uspijevamo okupiti mladež. I kada se malo zagriju za to, doista uživaju. Nije to samo folklor i kultura, nego i druženje, učenje i održavanje hrvatskoga jezika, što je iznimno važno", istaknuo je Ivan Tominac, voditelj HKUD-a "Fala" iz Schaffhausena. A druženja, upoznavanja, plesa i pjesme nije nedostajalo ni na ovogodišnjem izdanju Zimske škole folklora.

"Ovo mi je druga Škola hrvatskoga folklora. Oduvijek sam voljela folklor, a kada sam lani prvi put bila u Školi, još

Sisak je posjetila i veleposlanica Republike Austrije u Zagrebu, Nj. E. Yvonne Tončić-Sorinj

više sam zavoljela i počela cijeniti našu hrvatsku tradiciju i običaje. U ovih 10 dana puno smo radili, puno učili, ali se i družili. Društvo je bilo sjajno i baš smo se lijepo družili", rekla je polaznica Kristiane Festeris iz Njemačke.

Naime, osim što marljivo vježbaju, odlaze na predavanja i uče te žive hrvatsku tradiciju, polaznici u 10 dana imaju i različite zabavne programe, od maskenbala pa do svoje verzije "Plesa sa zvijezdama". Cijeli program pomaže im da se bolje upoznaju, a sklapaju se ondje i prijateljstva za cijeli život.

"Ovo mi je treća Škola hrvatskoga folklora. Tempo rada je doista intenzivan i ponekad težak, ali sve je lakše uz prijateljstva koja se ovdje sklope i koja su doista neraskidiva. Vidi se da svi živimo folklor", istaknula je Mila Kujundžić.

I ove godine u Školu su stigli i gosti predavači. Tako su u Sisku bili i članovi Kola Slavuj, središnjega folklornog ansambla gradišćanskih Hrvata iz Beča. Polaznici su uživali u predavanju koje su održali Lydia Novak i Filip Tyran, a s njima je stigla i veleposlanica Republike Austrije u Zagrebu, Nj. E. Yvonne Tončić-Sorinj, koja s ponosom nosi hrvatske korijene. Polaznike su obišli i ravnatelj Hrvatske matice iseljenika mr. sc. Zde-

> **"Ovo mi je treća Škola hrvatskoga folklora. Tempo rada je doista intenzivan i ponekad težak, ali sve je lakše uz prijateljstva koje se ovdje sklope i koja su doista neraskidiva. Vidi se da svi živimo folklor i da svi ulažemo puno truda u to"**
>
> **— Mila Kujundžić**

Publiku je oduševila i izvedba koreografije "Rendajte se milo lane", pjesama i plesova Kalinovca

FOTO: THB MARKO GRACIN

FOTO: THB MARKO GRACIN

U ovogodišnjem izdanju Matičine Škole sudjelovale su i dvije polaznice iz Argentine

Polaznike Škole posjetili su ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Zdeslav Milas i gradonačelnik grada Siska Domagoj Orlić, a dočekala ih je voditeljica projekta Lucija Starčević te prof. Andrija Ivančan

slav Milas te gradonačelnik grada Siska Domagoj Orlić.

U slobodno vrijeme više od 120 polaznika naporno je vježbalo koreografije i pjesme za završni koncert, koji je i ove godine bio kruna programa. Završni koncert održan je u sisačkome Rafinerijskom domu, koji je 12. siječnja 2026. godine okupio ljubitelje tradicijske kulture, ali i ugledne goste poput Milana Kovača, predsjednika Upravnog vijeća Hrvatske matice iseljenika, Darija Magdića, zamjenika državnoga tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonka Milasa, Željke Josić, državne tajnice u Ministarstvu demografije i useljeništva, Ivanke Roksandić, izaslanice sisačko-moslavačkoga župana Ivana Celjka, Alenke Ljubešić, izaslanice gradonačelnika grada Siska Domagoja Orlića te Ive Mihelić, ravnateljice Doma kulture u Sisku.

Okupljene je u ime organizatora pozdravio ravnatelj Hrvatske matice iseljenika mr. sc. Zdeslav Milas, koji je i sam na svečanost stigao odjeven u narodnu nošnju.

"Škola folklora projekt je koji traje već pedeset godina, a više od trideset godina provodi se u organizaciji HMI-ja. Tijekom vremena postala je trajna institucija znanja, susreta i prijenosa baštine – mjesto gdje se ne uče samo koraci i melodije, nego se oblikuje svijest o tome tko smo i odakle dolazimo…", istaknuo je u svome govoru ravnatelj Milas.

Publika je imala priliku vidjeti i plesove Hrvatskog zagorja

FOTO: THB MARKO GRACIN

Okupljene je u ime Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske pozdravio i Dario Magdić.

Glavni i programski stručni voditelj Škole bio je prof. Andrija Ivančan, ujedno i voditelj plesnog programa Škole koja svake godine okupi najviše polaznika. Ovogodišnje izdanje Zimske škole bilo je posebno i zbog toga što prof. Ivančan ove godine obilježava 25 godina vođenja Škole hrvatskoga folklora. Ovogodišnji polaznici oduševili su publiku izvođenjem čak triju koreografija prof. Ivančana, među kojima i koreografije "Rendajte se, milo lane", pjesama i plesova Kalinovca u Podravini.

Na samome završnom koncertu publika je imala priliku vidjeti i čuti rezultate desetodnevnoga intenzivnog rada – bogatstvo plesova, pjesama i glazbe alpskih krajeva te svjedočiti tome što se uz puno ljubavi, truda i napornog vježbanja može postići u relativno kratkom razdoblju. Publika je to i ovaj put prepoznala te nagradila izvođače velikim pljeskom i ovacijama. I dok se nekima još stišavaju dojmovi, drugi se već pripremaju za Ljetnu školu hrvatskoga folklora koju organizira Hrvatska matica iseljenika.

ENG ***The 32nd Winter School of Croatian Folklore, organized by the Croatian Heritage Foundation, was held from January 3 to 12, 2026. More than 127 participants, who arrived this year from Argentina, the USA, Switzerland, Germany, Austria, Serbia, Bosnia and Herzegovina and Croatia, actively worked over several days and learned under the guidance of prominent folklorists, ethnochoreologists and music pedagogues. This year's Winter School of Croatian Folklore was dedicated to dances, costumes and instruments of the Alpine region.***

Hrvatska glumačka zvijezda u zemlji duge zime

Slaven Španović, hrvatski glumac poznat po ulogama u nekim od najgledanijih hrvatskih serija, uspješnu karijeru nastavio je u Švedskoj. Nakon preseljenja 2016. godine u Västerås, ostvario je niz zapaženih uloga, a trenutno je angažiran u novome švedskome Netflixovu filmu *Permafrost*, u kojemu tumači glavnoga negativca. U razgovoru za Maticu govori o profesionalnim izazovima, prilagodbi novoj sredini, velikoj povezanosti s hrvatskom zajednicom u Švedskoj i nominaciji za nagradu *Domovnica* u kategoriji najboljega glumca

Višestruko nagrađivani hrvatski glumac Slaven Španović

Tekst: **MARIJANA DOKOZA**
Foto: **PRIVATNA ARHIVA**

"Napisao sam pismo budućem sebi", rekao je već na samom početku razgovora Slaven Španović, poznati hrvatski glumac koji posljednjih godina vrlo uspješno gradi karijeru u Švedskoj. Zemlja je to u kojoj ljeti sunce gotovo nikada ne zalazi, dok zimi dan traje tek nekoliko sati. Razlog je, objašnjava Španović, jednostavan i neumoljiv, a to je zemljopisni položaj: Švedska se nalazi dovoljno sjeverno da ljeti uživa u dugotrajnom svjetlu zbog polarne putanje Sunca, dok zimi svjetlost postaje rijetka i kratkotrajna, jer se Sunce zadržava nisko nad horizontom.

Kakav je sadržaj tog pisma, glumac nije želio otkriti. "Zapisao sam neke ciljeve. Ako se jednom sve to ostvari, otkrit ću o čemu se radilo", kaže Španović.

No ono što je otkrio jest da je trenutno angažiran u ulozi glavnoga negativca u novome švedskom filmu za Netflix. Dolazak u Švedsku i uspješan rad na sceni i ekranu učvrstili su njegovu reputaciju, a nova uloga donosi i potpuno nove izazove.

"Sada mogu otkriti da se film zove Permafrost i radi se o švedskome projektu za streaming platformu Netflix. Bit će to akcijska komedija s mnogim poznatim švedskim glumcima. Moja uloga je glavnoga negativca koji svojim ozbiljnim i akcijskim nastupom balansi-

ra komični dio filma“, otkriva Španović. Posebno ga, kaže, privlači akcijski segment filma.

“Posvetio sam se treninzima rukovanja oružjem pred kamerom, tučnjavama, vježbama u teretani, pa čak i kaskaderskim scenama. Cilj je, naravno, da iskustvo i sposobnosti budu na razini koja bi mogla privući i međunarodnu pažnju – tko zna, možda čak i Toma Cruisea za neki budući film Mission: Impossible“, dodaje uz osmijeh.

Predstava “Cyrano“, kazalište Spira teater, Jönköping

POZORNOST PRIVUKAO U HRVATSKIM SERIJAMA

Hrvatskoj publici Španović je dobro poznat po ulogama u televizijskim serijama Vatre ivanjske, Zora dubrovačka i Počivali u miru. Godine 2016., na vrhuncu svoje hrvatske karijere, preselio se u Västerås, jedan od najstarijih švedskih gradova, koji se u povijesnim zapisima prvi put spominje još u 11. stoljeću.

Grad je osobito značajan po svojoj katedrali, u kojoj je pokopan kralj Erik XIV., vladar čija je sudbina ostala upamćena kao jedna od najtragičnijih u švedskoj povijesti jer je svrgnut s prijestolja zbog mentalne nestabilnosti. Upravo na tom spoju stare Europe i nordijske svakidašnjice Španović je pronašao novi profesionalni i životni dom.

VJENČANJE KOJE ĆE MNOGI DUGO PAMTITI

“U Västerås je rođena i odrasla moja supruga. Tijekom studija preselila se u Hrvatsku, gdje smo se upoznali i zaljubili. Ostalo je, kako se kaže, romansa i povijest“, priča Slaven Španović.

Upravo je studij bio poveznica koja je, nakon upoznavanja, dovela do zajedničkoga života između dviju zemalja i kultura. Mjesto njihova vjenčanja ipak je bilo u Hrvatskoj, u Lozovcu pokraj Šibenika, u dvorani Atrium. Odluka nije bila slučajna. Vjenčani kum, ujedno i Španovićev prijatelj i kolega s klase na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu, dolazi iz obližnjega Pakova Sela. U dogovoru s njim, ali i u skladu s vlastitim željama, par je brzo pronašao idealnu lokaciju.

“Bolje mjesto i dvoranu nismo mogli poželjeti“, prisjeća se Španović.

Ljeto, more i sunce bili su savršena kulisa za slavlje koje je, prema njegovim riječima, ostalo u pamćenju ne samo njemu i supruzi, nego i svima koji su mu nazočili, a među uzvanicima je bilo jako puno glumaca i osoba iz javnoga života. Lozovac i Šibenik, dodaje uz osmijeh, tu feštu zasigurno još pamte.

ZA REKREACIJU SE DOBIVA I DODATAK NA GODIŠNJU PLAĆU

Na pitanje kako se priviknuo na život u Švedskoj, priznaje da mu je početak bio svojevrsni kulturni šok. Razlike su, kaže, bile odmah uočljive i osjetljive.

“U Švedskoj ćete vrlo brzo primijetiti, odnosno osjetiti, iznimno čist zrak i pitku vodu iz slavine. Za nas koji dolazimo izvana već je to dovoljno velika promjena“, objašnjava.

Boravak na otvorenome sastavni je dio svakidašnjice. Španović ističe kako mnogi Šveđani, pa tako i njegova obitelj, supruga i dvoje djece, velik dio slobodnog vremena provode u prirodi – u šetnjama uz jezera i u različitim rekreativnim aktivnostima.

“Ljudi ovdje puno treniraju, trče, hodaju, vježbaju u teretanama. Bavljenje sportom je dio kulture, a zanimljivo je da se za rekreaciju čak dobiva i dodatak na godišnju plaću“, dodaje, naglašavajući koliko je aktivan način života duboko ukorijenjen u švedskom društvu.

Španović je igrao zapažene uloge u hrvatskim televizijskim serijama Vatre ivanjske, Zora dubrovačka i Počivali u miru

Naime, u Švedskoj mnogi poslodavci zaposlenicima nude tzv. friskvårdsbidrag, godišnji neoporezivi dodatak namijenjen rekreaciji i brizi o zdravlju. Taj se iznos, najčešće između 3.000 i 5.000 kruna, koristi za teretane, sport i slične aktivnosti, uz predočenje računa. Novac se ne isplaćuje na ruke i ne može se koristiti u druge svrhe, već isključivo za rekreaciju i zdrav način života.

Čini li to Šveđane doista jednim od najsretnijih naroda na svijetu, kako ih se često opisuje, teško je sa sigurnošću reći.

“Možda“, odgovara Slaven Španović uz osmijeh, dodajući kako postoji barem jedna navika po kojoj su Šveđani vrlo slični Hrvatima – ispijanje kave.

“FIKA“ JE GOTOVO SVETINJA, ALI HRVATI SU “JAČI“ U TOME

“Nije sigurno da su među najsretnijima jer hladno je i često nedostaje sunca, ali da piju puno kave, to je apsolutno točno“, kaže Španović. U Švedskoj je takozvana “fika“ gotovo svetinja. Riječ je o kratkoj pauzi za kavu koja je duboko ukorijenjena u svakodnevni život i radnu kulturu, a tijekom jednoga radnog dana često ih ima i nekoliko. Uz kavu se redovito pojede i kolač ili neko pecivo, a sama fika ima važnu društvenu ulogu.

“O razlikama Västerås i Zagreba mogao bih dosta i dugo pisati. Drukčiji je mentalitet i kultura. Sve ono čega nema u Hrvatskoj ima u Švedskoj, ali i

Španović je primio priznanje za izniman doprinos promidžbi hrvatske kulture i jezika u Švedskoj

Premijera filma Omerta 6/12 u Helsinkiju

FOTO: LARS KROON

obrnuto. Čovjeku uvijek fali i nedostaje ono što nema, u oba slučaja“, ističe.

Ipak, postoji jedna bitna razlika u odnosu na hrvatske navike: “Nemaju kafiće i birceve poput naših, u kojima se kava ispija satima. Kod nas je to jednako ‘sveto’, ali na sasvim drukčiji način“, smije se poznati glumac.

OSJEĆAJ USTRAJNOSTI I PRKOSA

Slaven je 1988. godine rođen i odrastao u Srijemskoj Mitrovici, a djetinjstvo pamti kao lijepo i gotovo idilično razdoblje, ispunjeno brojnim uspomenama. Baka i djed živjeli su doslovno nasuprot obiteljske kuće, a zajednički veliki vrt bio je središte obiteljskoga i svakodnevnoga života. Okruženje je bilo bogato prirodom i obilježeno radom i stalnom aktivnošću. Uz poljoprivredna zemljišta na kojima su se uzgajali kukuruz, soja, repa i grah, obitelj je imala i brojne životinje, od pasa i mačaka do drugih domaćih životinja.

“Nikad nije bilo dosadno, uvijek se imalo što raditi, ali i što naučiti“, ističe Španović. Upravo je takvo odrastanje oblikovalo snažne radne navike, donijelo uspjehe u školi te razvilo osjećaj ustrajnosti i prkosa, odnosno uvjerenje da odustajanje nije opcija. Ta mu je životna lekcija, kaže, kasnije bila i ostala važna i u privatnome i u profesionalnome životu.

Poznati glumac ima i mlađu sestru koja danas živi u Zagrebu, a oboje su se u Hrvatsku preselili zbog studija. U obitelji prije njega nije bilo glumaca, zbog čega se, priznaje, dugo osjećao kao iznimka. Ljubav prema glumi javila se relativno kasno, tek pred kraj srednjoškolskog obrazovanja, kada je ta želja postupno prerasla u ozbiljnu profesionalnu ambiciju.

JESU LI OČEVE RIJEČI BILE PROROČANSKE?

Iako se odluka o glumi kristalizirala tek pred kraj srednje škole, Španović priznaje da je, kako kaže, “glumio“ od najranijeg djetinjstva. Roditelji mu često prepričavaju kako je već kao dvogodišnjak zabavljao majstore koji su dolazili raditi oko kuće. Filmove je gledao s roditeljima s neskrivenom fascinacijom, a još prije nego što je znao čitati, prepričavao bi ih i “odglumio“ drugima, oslanjajući se isključivo na slike koje je zapamtio. U školskim danima gotovo je redovito sudjelovao u predstavama, priredbama i recitacijama, no tada to nije doživljavao kao nešto ozbiljno niti kao nagovještaj budućeg poziva.

“Iskreno, nisam ni znao da postoji škola za glumce. Mislio sam da su to jednostavno ljudi koji se takvi rode“, prisjeća se uz smijeh.

Jedan od ranih i snažnih trenutaka koji su, danas to prepoznaje, utjecali na oblikovanje te ideje, veže uz američku seriju E. R. i ulogu Gorana Višnjića. Posebno mu je ostala urezana scena u kojoj Višnjić, obraćajući se trudnoj kolegici, izgovara rečenicu: “You look like a... lubenica!“ Taj prizor, gledan očima dječaka od jedanaest ili dvanaest godina, bio je jedan od prvih impulsa koji su glumu učinili bliskom i stvarnom.

Kasnije je Višnjića gledao i u filmu Spartacus, a tada mu je otac rekao: “Vidiš, Slavene, tako i ti možeš jednog dana biti Spartacus.“

Te su riječi, kaže, zapalile strast do kraja. “Vidjet ćemo jesu li očeve riječi bile proročanske“, smije se Slaven.

SVE SE DOGAĐALO BRZO I INTENZIVNO

Slaven je nakon završene gimnazije upisao Akademiju dramske umjetnosti u Zagrebu, na kojoj je diplomirao 2012. godine. Već godinu dana kasnije počinju stizati i prva velika priznanja. Prisjeća se kako je 2013. osvojio niz nagrada, među kojima se posebno ističe Nagrada hrvatskoga glumišta za najboljega mladoga glumca za ulogu u predstavi Plemena u produkciji Planet Arta i Teatra Exit.

“Nagrada hrvatskoga glumišta i dalje mi je najdraža. Sve se događalo tako brzo i intenzivno i ta nagrada mi je bila potvrda da sam na pravome putu, da moram nastaviti“, kaže.

Ubrzo nakon kazališnih uspjeha ostvaruje i zapažene filmske i televizijske uloge. Posebno se izdvaja film Broj 55, koji je na Pulskome filmskom festivalu 2014. godine osvojio čak osam Zlatnih arena, kao i glavna uloga u popularnoj televizijskoj seriji Vatre ivanjske iste godine. Godine 2015. postaje član stalnog ansambla Kazališta Komedija u Zagrebu, gdje nastavlja graditi prepoznatljiv glumački opus u niz značajnih kazališnih projekata.

Odrastanje uz radišnu obitelj Slavenu je usadilo snažne radne navike, donijelo uspjehe u školi te razvilo osjećaj ustrajnosti i prkosa

Sa suprugom Gabrielom vjenčao se u Šibeniku

NIŠTA ME NIJE MOGLO PRIPREMITI NA TAKVU VRSTU POZORNOSTI

Bilo je to razdoblje u kojem ga je hrvatska publika počela prepoznavati i izvan kazališnih dvorana, na ulici, zahvaljujući ulogama u popularnim televizijskim serijama. Na pitanje kako je doživio nagli val popularnosti, Španović priznaje da ga je zatekao nespremnoga.

"Bio je to prilično velik šok. Do tada sam već imao iza sebe niz kazališnih uloga i određena priznanja, ali ništa me nije moglo pripremiti na takvu vrstu pozornosti – praktički preko noći", kaže.

Iako je uvijek smatrao da radi svoj posao najbolje što zna, strana glume koja podrazumijeva javnu prepoznatljivost nikada ga nije osobito privlačila.

"Nikad me nije zanimalo biti poznata osoba. No činjenica je da smo serijom Vatre ivanjske ušli u gotovo svaki dom u Hrvatskoj, a poslije i šire. Za tako nešto nisam bio spreman, ali iz tog iskustva puno sam naučio", zaključuje.

Na pitanje koja mu je dosad bila najizazovnija uloga, Španović izdvaja lik Billyja u predstavi Plemena u produkciji kazališta Planet Art. Riječ je o ulozi koja je, osim glumačke, zahtijevala i intenzivnu pripremu izvan pozornice.

OSJEĆAJ NEMOĆI BIO JE TEŽAK

Za potrebe predstave morao je naučiti znakovni jezik, a istraživački proces, prisjeća se, trajao je oko dva mjeseca.

"Volio sam svaki trenutak tog rada. Imao sam privilegij upoznati ljude koji svijet doživljavaju i 'slušaju' na posve drukčiji način. Ti divni, apsolutno divni ljudi koje sam imao čast upoznati i 'čuti' svijet na njihov način, trajno su me promijenili – ne samo kao mladoga glumca, nego i kao čovjeka", ističe te dodaje da će na tom iskustvu ostati zauvijek zahvalan.

Osim tehničke zahtjevnosti, uloga je nosila i snažan emotivni teret. Živjeti lik u svijetu zaglušujuće tišine bilo je iznimno izazovno.

"Postoji toliko toga što čovjek želi reći, izraziti se, biti dio nečega, a istodobno to jednostavno ne može. Taj osjećaj nemoći bio je težak", kaže.

Svaku izvedbu pratio je i snažan osjećaj odgovornosti.

"Imao sam potrebu svaki put publici prenijeti poruku te uloge i podsjetiti na ono što je doista važno", zaključuje Španović te naglašava koliko je serija Plemena ostavila dubok trag u njegovu profesionalnome i osobnome razvoju.

Na smotri folklora u Göteborgu 2025.

NISAM ZNAO NI RIJEČ ŠVEDSKOGA JEZIKA

Glumac ističe kako mu podjednako odgovara i kazalište i film. Nakon dolaska u Švedsku čekali su ga novi izazovi.

"Švedski jezik nisam uopće znao kad sam došao ovdje. Međutim, stres i očekivanja od samog sebe koje sam upravo sam sebi postavio prisilili su me da relativno brzo dovoljno dobro naučim jezik i nastavim s glumom. Vidjet ćemo hoće li sve to ispasti kao priča vrijedna za ispričati."

Već u veljači 2018. ostvaruje prvu kazališnu premijeru na švedskome jeziku u Gradskome kazalištu u Uppsali, nakon čega slijedi niz uspješnih uloga na švedskim pozornicama. Za ulogu u predstavi Människans hemlighet (Ljudska tajna) u stockholmskome Playhouse Theatre 2019. godine nominiran je za nagradu za najboljega kazališnoga glumca u Švedskoj. Paralelno s kazališnim radom, pojavio se i na filmskome platnu te 2020./2021. ostvario ulogu u akcijskome filmu Omerta 6/12 za Netflix. Njegov međunarodni put nastavljen je i pojavom u filmu Wallander (2025.), u kojemu glavnu ulogu tumači Gustaf Skarsgård.

Na pitanje što mu je draže, film ili kazalište, kaže kako jedno bez drugoga ne ide.

"Po mom shvaćanju, kazalište, televizija i film ne idu jedno bez drugoga. Mogao bih to usporediti s Mikeom

Tysonom – ne može samo ući u ring i očekivati pobjedu bez svih onih intenzivnih treninga. Kazalište me uči glumi pred kamerom, a film oblikuje ono što radimo na pozornici. Jedno je trening za drugo“, objašnjava.

Priprema za različite uloge ne podrazumijeva isti ritual.

“Na početku je sve samo masa dojmova i informacija iz svih pravaca – sjećanja, filmovi, ljudi koje srećem svaki dan, glazba, slike, životinje... Onda se ta hrpa svega počne oblikovati, poput Michelangela koji klesa Davida iz kamena, dio po dio otkrivam ono što već postoji ispod površine“, opisuje.

GLUMAČKI UZORI I RAVNOTEŽA POSLOVNOGA I PRIVATNOGA

Španovićevi glumački uzori su velika imena američkoga filma kao što su Robert De Niro, Al Pacino, redatelj Martin Scorsese. Filmovi poput The Godfather, Goodfellas, Casino, Raging Bull ostavili su snažan dojam na njega u ranoj fazi.

“Zavolio sam tu vrstu glume – realnu, preciznu, sirovu, a opet prekrasnu, baš kao sam život“, kaže.

Danas kombinacija profesionalnoga života u inozemstvu i obiteljskih obveza zahtijeva stalnu organizaciju i fleksibilnost. “Često se osjećam kao da žongliram s deset užarenih loptica u isto vrijeme. Sve je jednako važno, a ‘greška u koracima’ je neizbježna. Kad se to dogodi, važno je obrisati se i brzo nastaviti dalje“, dodaje i ističe da još uvijek ima mnogo planova i ciljeva koje želi ostvariti.

Mladi glumac kaže kako je današnja industrija glume brža i konkurentnija nego ikada.

“Danas ima više produkcija nego ikada, film ili serija može se snimiti brže, lakše, uz pomoć streaming platformi i čak AI tehnologije... Koliko dobro, toliko i manje dobro. Konkurencija je veća, a pozornost gledatelja kraća nego ikada. Ako ih ne uhvatiš u prvih nekoliko minuta, film ili serija lako se zaboravlja“, objašnjava.

Unatoč brzini i pritisku industrije, glumac se drži jednostavne filozofije: “Ne dopusti da ti uspjeh udari u glavu niti neuspjeh uđe u srce“, kaže.

Priprema se za uloge kombinirajući analitički pristup i emocionalnu intuiciju. “Po prirodi sam vrlo analitičan, ali to me vodi samo do određenog trenutka. Intuicija me, osobito u kreaciji lika, vodi dalje od onoga što moj analitički um može dosegnuti. Taj osjećaj nesigurnosti, povjerenja i vjere upravo je ono što volim, emocije uvijek prate tu kreaciju“, zaključuje.

Nagrada hrvatskoga glumišta 2013. za najboljega mladoga glumca

FOTO: NINA DJURDJEVIC / PIXSELL

Španović je predsjednik Hrvatskog društva “Ivan Meštrović“ u Västerås, gdje zajedno s Anom Čičić vodi dječju skupinu i sudjeluje u organizaciji Smotre folklora hrvatskih društava Švedske

NOMINACIJA ZA *DOMOVNICU* I HRVATSKA ZAJEDNICA U ŠVEDSKOJ

Nominacija u izboru Fenix-magazina i Večernjega lista za nagradu *Domovnica* u kategoriji najboljega glumca bila je posebno priznanje.

“Iskreno, počašćen sam i zahvalan. Vrlo ugodno me iznenadilo kad sam saznao. Daje mi nadu da sam ponovno na pravome putu i vjetar u leđa da nastavim dalje. Inspiriran sam sportom, znanošću i svim drugim hrvatskim velikanima u kojima tuče to hrvatsko vatreno srce“, ističe.

Iako profesionalni život zahtijeva fokus, Španović je aktivan i u hrvatskoj zajednici u Švedskoj. Predsjednik je Hrvatskog društva “Ivan Meštrović“ u Västerås, gdje zajedno s Anom Čičić vodi dječju skupinu i sudjeluje u organizaciji Velike smotre folklora hrvatskih društava Švedske.

“Organiziramo razne radionice, okupljanja, pa čak i veliku feštu za Martinje svake godine uz bogat zabavni program, po čemu smo poznati među svim društvima. Održavamo kontakt s drugim hrvatskim zajednicama i surađujemo u različitim programima. Ideja je puno, a kad se ruke slože, sve se može“, objašnjava.

Unatoč brojnim aktivnostima, trenutačno se fokusira na karijeru u filmu i kvalitetno vrijeme s obitelji, a planovi za budućnost ostaju otvoreni, pa čak i za povratak u Hrvatsku.

“Sve je moguće i sve je otvoreno kao opcija“, zaključuje Španović, potvrđujući da ravnoteža između profesionalnoga i privatnoga života, kao i ljubav prema kazalištu i filmu, i dalje ostaju srž njegove karijere. M

ENG ***Croatian actor Slaven Španović, known for his roles in the series Vatre ivanjske, Zora dubrovačka and Počivali u miru, has been successfully building a career in Sweden in recent years. After moving to Västerås in 2016, he quickly mastered the Swedish language and landed a number of theater and film roles. Of particular note are performances on Swedish stages, nominations for theater awards, and roles in international Netflix productions. He is currently working on Permafrost, an action comedy in which he plays the main villain. In an interview for Matica, he speaks about professional challenges, adapting to life in Sweden, differences in mentality and culture, the importance of family, and his connection with the Croatian community through his work in the Ivan Meštrović Croatian Association in Västerås, of which he is the president.***

Donacija hrvatskih iseljenika udruzi udomitelja djece

Hrvatski iseljenici u Sjedinjenim Američkim Državama, podrijetlom iz Nerezina, odlučili su pomoći Udruzi udomitelja djece Primorsko-goranske županije DAMDOM. Riječ je o udruzi osnovanoj 2010. godine u Rijeci s ciljem promicanja kvalitetnog udomiteljstva i informiranja javnosti o tome

Claudia Juranić Klarić, don Andrija i Gordana Stolfa

Tekst i foto: **R. G. / HMI RIJEKA**

Dana 27. studenoga 2025. u prostorijama udruge DAMDOM PGŽ na Viškovu, uz posredovanje riječke podružnice Hrvatske matice iseljenika, svečano je uz nazočnost don Andrije kao predstavnika hrvatskih iseljenika iz New Yorka, koji su podrijetlom iz Nerezina, uručena donacija udruzi DAMDOM.

Ova značajna donacija pojavila se kao "spas u zadnji tren" i time osigurala prostor susreta djece, udomiteljskih obitelji i bioloških roditelja za cijelu 2026. godinu. Iako je u Americi izražena kultura donacije i ne gleda se na to posebno, kao što kažu Croatians Online, ovaj humanitarni čin naših iseljenika od vitalne važnosti za djelovanje udruge ganuo je sve do suza.

Udruga udomitelja djece Primorsko-goranske županije DAMDOM osnovana je 2010. godine u Rijeci s ciljem promicanja kvalitetnog udomiteljstva i informiranja javnosti o udomiteljstvu, a kasnije je proširila djelatnost i na posvojiteljske obitelji, te okuplja udomiteljske i posvojiteljske obitelji s područja Primorsko-goranske županije.

Claudia Juranić Klarić već dugi niz godina je udomiteljica i predsjednica Udruge udomitelja i posvojitelja djece Primorsko-goranske županije DAMDOM, a dobitnica je i godišnje nagrade PG županije za promociju udomiteljstva, posvojenja i zalaganja za ostvarivanje prava djece i udomitelja tijekom 2024. godine, kao i za pružanje jednakih mogućnosti udomljenoj i posvojenoj djeci i mladima. U udruzi rade predsjednica Claudia i stručna suradnica, socijalna radnica Gordana Stolfa, bivša dugogodišnja ravnateljica Obiteljskog centra u Rijeci. Uz niz edukacija za udomitelje i posvojitelje, javne tribine, radionice, humanitarne akcije, udruga DAMDOM danas okuplja oko 40 obitelji i skrbi se za više od 55 djece, a jedan od najvažnijih zadataka im je održavanje kontakta s biološkim roditeljima. Najmlađe dijete ima tek godinu dana, a najstarije 23 godine.

ENG ***Croatian emigrants in the United States, originally from Nerezine, decided to help the DAMDOM Association of Foster Parents of Primorje-Gorski Kotar County. This association was founded in 2010 in Rijeka with the aim of promoting quality foster care and informing the public about foster support. This significant donation came as a "last-minute salvation", thus ensuring a place of encounter for children, foster families and biological parents for all of 2026.***

ILUSTRACIJA: MARINA JAGODIĆ

AUTORICA RUBRIKE:
SARA MARĐETKO

Učionica kao mjesto susreta jezika, kultura i pripadnosti

U svijetu obilježenome migracijama, mobilnošću i kulturnim susretima, sve više djece odrasta između jezika, kultura i identiteta. Višejezičnost pritom nije iznimka, nego svakidašnjica brojnih europskih obitelji. U Kraljevini Nizozemskoj, zemlji duge tradicije useljavanja i snažno razvijenoga obrazovnog sustava, i relativno mala, ali dobro integrirana hrvatska zajednica suočava se s pitanjem očuvanja jezika i identiteta najmlađih naraštaja

Igra Pokvareni telefon kao motivacija za daljnji rad

Tekst i foto: **KSENIJA ADAMOVIĆ**

U suvremenom europskom društvu obilježenom pojačanim migracijskim kretanjima i globalizacijskim procesima, dvojezičnost i višejezičnost postaju sve češće obilježje dječjeg odrastanja. U Nizozemskoj postoji relativno mala iseljenička skupina Hrvata, no unatoč svojoj brojčanoj skromnosti ona je vrlo dobro integrirana u nizozemsko društvo. Hrvati u Nizozemskoj u pravilu su visokoobrazovani, aktivni na tržištu rada i dobro upoznati s jezikom i društvenim normama domaćina, što im omogućuje uspješno sudjelovanje u javnome i profesionalnome životu.

Njihova integracija ne znači gubitak vlastitoga identiteta, već uravnotežen odnos između očuvanja hrvatske kulture i prihvaćanja nizozemskih vrijednosti, čime često djeluju kao most između dviju kultura.

DJECA IZMEĐU DVAJU JEZIKA I DVIJU SVAKIDAŠNJICA

Djeca koja odrastaju u obiteljima nizozemskih iseljenika svakodnevno su u Nizozemskoj izložena dvama jezičnim sustavima: hrvatskome jeziku u obiteljskom okruženju i nizozemskom jeziku kao jeziku obrazovanja, javne komunikacije i društvene integracije. Takav oblik odrastanja ima brojne prednosti, ali istodobno nosi i određene

Svakodnevne teme uz igru i sliku

Nastava vikendom započinje osmijehom

izazove, osobito u području očuvanja manjinskoga jezika.

Nizozemska je jedna od europskih zemalja s dugom tradicijom useljavanja i razvijenim obrazovnim sustavom koji potiče rano uključivanje djece u institucionalni odgoj i obrazovanje. Djeca već u ranoj dobi započinju pohađati vrtiće i osnovne škole (u dobi od 4 godine) u kojima je nizozemski jezik jedini jezik poučavanja. Za djecu hrvatskih iseljenika to znači intenzivnu i svakodnevnu izloženost nizozemskom jeziku koji vrlo brzo postaje njihov dominantni jezik. Hrvatski jezik pritom često ostaje ograničen na obiteljsko okruženje i emocionalnu komunikaciju.

Takav neuravnotežen odnos između dvaju jezika može dovesti do postupnog slabljenja hrvatskoga jezika, osobito u području pismenosti i složenijih jezičnih struktura.

"Radim kao učiteljica u Hrvatskoj školi u Kraljevini Nizozemskoj i većina mojih učenika hrvatski ne uči kao materinski jezik, već kao drugi ili baštinski jezik. To su djeca od 5 do 15 godina rođena ovdje ili ona koja su došla kao vrlo mala. Njihov svakodnevni život - škola, prijatelji, sport, slobodno vrijeme - događa se na nizozemskom jeziku", kaže Ksenija Adamović, mag. prim. educ., učiteljica u Hrvatskoj školi u Kraljevini Nizozemskoj u gradovima Rotterdamu, Den Haagu i Amsterdamu.

> **"Poučavati hrvatski kao drugi jezik u Nizozemskoj nije samo posao, nego odgovornost. Djecu učim riječi i pravila te da je u redu imati dva jezika, dva doma i više pripadnosti".**

"Velik broj djece razumije hrvatski jezik bez većih teškoća. Razumiju roditelje, bake i djedove, razumiju priče i pjesme. No, kada trebaju sami govoriti, često zastanu. Rečenice su kratke, rječnik ograničen, a nizozemske riječi prirodno se ubacuju tamo gdje hrvatska riječ ne dolazi sama od sebe. To nije neznanje. To je pasivna dvojezičnost, potpuno prirodna pojava kod djece koja odrastaju između dvaju jezika. Moj posao nije ispravljati ih u svakoj riječi, nego im dati sigurnost da govore."

POGREŠKE KAO DIO UČENJA, A NE PREPREKA

Hrvatski je za ovu djecu rijetko jezik škole. On je jezik obitelji, praznika, ljeta i sjećanja. Upravo zato nastava hrvatskoga jezika u iseljeništvu ne može i ne smije izgledati kao nastava materinskoga jezika u Hrvatskoj. Ako postane previše stroga ili previše gramatička, djeca se povlače. Ako izgubi toplinu, gubi smisao.

"U mojoj učionici pogreške su dopuštene. Djeca cijeli tjedan u nizozemskoj školi moraju govoriti točno i pravilno. Kod mene moraju imati prostor u kojem je važnije da govore nego da govore savršeno. Razgovaramo o obitelji, školi, svakodnevnim situacijama. Glumimo, igramo uloge, čitamo kratke tekstove u kojima se mogu prepoznati. Često uspoređujemo hrvatski i nizozemski jezik. Ta usporedba djecu ne zbunju-

je nego oslobađa. Kada shvate da jezici jednostavno funkcioniraju drukčije, nestaje osjećaj da su oni 'problem'", naglašava Ksenija Adamović.

"Posljednjih godina sve češće u učionicu dolaze i djeca čiji su roditelji rođeni u Nizozemskoj. U tim obiteljima svakodnevni život događa se isključivo na nizozemskom jeziku. Hrvatski se ponekad svodi na prezime, nekoliko riječi ili obiteljsku priču. Ta djeca često prvi put sustavno susreću hrvatski jezik upravo u učionici. Za njih on nije jezik doma, nego novi, gotovo strani jezik. U takvim situacijama učitelj ne poučava samo jezik, nego pokušava ponovno uspostaviti vezu s nečim što je u obitelji već bilo prekinuto."

> **"Hrvatski je za djecu u Nizozemskoj jezik obitelji, praznika, ljeta i sjećanja".**

Roditelji u tim obiteljima često osjećaju krivnju, kaže učiteljica, jer hrvatski nisu prenijeli na svoju djecu. "Uvijek im kažem isto - nije kasno. Sama odluka da dijete upišu na hrvatski već je važan i velik korak."

HRVATSKI KAO JEZIK IZBORA, A NE OBVEZE

Hrvatski možda za svu djecu neće postati jezik svakidašnjice. Ali može postati jezik izbora. Jezik kojim će jednog dana svjesno odlučiti sačuvati dio svojeg identiteta.

"Zato vjerujem da poučavati hrvatski kao drugi jezik u Nizozemskoj nije samo posao, nego odgovornost. Djecu ne učim samo riječi i pravila, nego ih učim da je u redu imati dva jezika, dva doma i više pripadnosti. A to je znanje koje ostaje trajno", zaključuje učiteljica Adamović.

Posebno svijetli primjeri uspješne integracije i međukulturnog suživota vidljivi su u mješovitim brakovima, među kojima se ističu hrvatsko-nizozemski, ali i brojne druge kombinacije koje povezuju različite europske i svjetske kulture. Te raznolike kombinacije ne doživljavaju se kao prepreka, već kao dodana vrijed-

Njegovanje jezika uz kreativni rad

Pisanje kao most prema jezičnoj baštini

nost koja obogaćuje obiteljski i društveni život. U takvim obiteljima isprepliću se jezici, običaji i načini razmišljanja, stvarajući prostor u kojem različitost postaje svakidašnjica, a ne iznimka.

"Navest ću kao primjer obitelj iz Amsterdama s troje djece u dobi od 5, 7 i 9 godina u kojoj je mama Turkinja, a otac Hrvat i u kojoj djeca tečno pričaju hrvatski, turski i, naravno, nizozemski. U učionici se ovakvi primjeri vide najjasnije i najneposrednije. Kao učiteljica, svakog dana susrećem djecu i mlade koji u sebi nose više svjetova, više jezika i više pripadnosti. U tom prostoru učenja učionica prestaje biti samo mjesto prenošenja znanja, a postaje sigurno mjesto susreta, razumijevanja i rasta. Ondje se uči kako slušati drugoga, kako poštovati različitost i kako vlastiti identitet ne treba skrivati, nego ga s ponosom živjeti. Kada dijete osjeti da su njegov jezik, njegovo podrijetlo i njegova obiteljska priča prihvaćeni, tada učenje dobiva dublji smisao. Upravo je zato i moja učionica mjesto gdje se grade mostovi koji nadilaze granice jezika i kulture jer ondje iz tjedna u tjedan, tiho ali postojano, nastaje svijet u kojem je različitost dar, a ne prepreka", zaključila je Ksenija Adamović.

Kreativnost u nastavi

"Često uspoređujemo hrvatski i nizozemski jezik. Ta usporedba djecu ne zbunjuje nego oslobađa. Kada shvate da jezici jednostavno funkcioniraju drukčije, nestaje osjećaj da su oni "problem".

Krug kao prostor razgovora i učenja

ENG *In the Kingdom of the Netherlands, more and more children are growing up between two languages and cultures, with Dutch quickly becoming dominant, and Croatian often being reduced to a family and emotional space. Croatian school in the Netherlands plays a significant role in preserving the heritage language. However, teaching must be adapted to children learning Croatian as a second language. Teacher Ksenija Adamović emphasizes the importance of a safe environment, where mistakes are allowed and speaking is encouraged. In such a manner, Croatian becomes a language of choice and identity, and the classroom a place of encounter, understanding and building bridges between cultures.*

Povezani hrvatskim jezikom

Trećim ciklusom programa HOLA Matica uspješno nastavila tradiciju stručne podrške učiteljima u Latinskoj Americi

Arturo Štokić s dijelom svojih polaznika prilikom dodjele diploma

Tekst: **LADA KANAJET ŠIMIĆ**
Foto: **HMI, SILVINA SANDES BRAJAK I KAREN BAUK**

Hrvatska matica iseljenika provela je uspješno tijekom studenoga 2025. treći ciklus *online* radionica *HOLA – Poučavanje hrvatskoga jezika u Latinskoj Americi*. Program predstavlja novi oblik nekadašnjeg projekta *HOLA – Nastava hrvatskoga jezika u Latinskoj Americi* koji je Matica provodila u razdoblju od 1998. do 2017. u državama Latinske Amerike, a u suorganizaciji s udrugom HOLA i hrvatskim kulturnim centrima u nekoliko zemalja Južne Amerike.

Projekt je 1998. pokrenula počasna konzulica RH i predsjednica Hrvatskoga kulturnog centra u Rosariju Lucija Zizich, uz pomoć Pabla Sota Bogdanića te nekolicine studenata hispanistike Filozofskoga fakulteta u Zagrebu okupljenih u udruzi HOLA. Uz Rosario, nositelji programa bili su i drugi centri i društva u Argentini te, u kasnijim godinama, i u Peruu, Čileu i Boliviji, a Matica je uz pomoć udruge HOLA osiguravala predavače koji su nekoliko mjeseci boravili u hrvatskim zajednicama provodeći tečajeve hrvatskoga jezika. Za odabrane predavače HMI je organizirao pripreme te nabavljao nastavni materijal. Od 1998. do 2017. godine bilo je uključeno šezdeset mladih predavača iz Hrvatske.

NOVA EPOHA

Zbog niza objektivnih okolnosti koje su utjecale na provedbu ovoga programa te prednosti koje je donio razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologija, Matica je 2023. program usmjerila na usavršavanje nastavnika pa je preimenovan u *HOLA – Poučavanje hrvatskoga jezika u Latinskoj Americi*. Novi oblik podrazumijeva godišnje održavanje jednoga paketa *online* radionica o poučavanju hrvatskoga jezika, a izbor tema dogovara se na temelju analize strukture polaznika te potreba i interesa samih predavača. Za sada su uključeni predavači iz Čilea, Argentine i Bolivije. Ove godine pripremljene su i realizirane dvije specijalizirane radionice. Prvu radionicu *Dramske igre i tehnike u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika* vodila je dramska pedagoginja Učilišta ZKM "Zvjezdana Ladika" Grozdana Lajić Horvat, a jezičnu radionicu *Kako riješiti izazove u nastavi hrvatskoga kao nasljednoga jezika?* vodile su dr. sc. Marija Bošnjak sa Sveučilišta u Zagrebu i prof. dr. sc. Lidija Cvikić s Učiteljskoga fakulteta u Zagrebu.

Program HOLA i u svom *online* izdanju potvrđuje važnost povezivanja s nastavnicima hrvatskoga jezika iz Latinske Amerike te pruža podršku njihovu stručnom razvoju i očuvanju hrvatskoga jezika među potomcima iseljenika koji odrastaju u dvojezičnome okruženju. Hvala svima na sudjelovanju i predanome radu

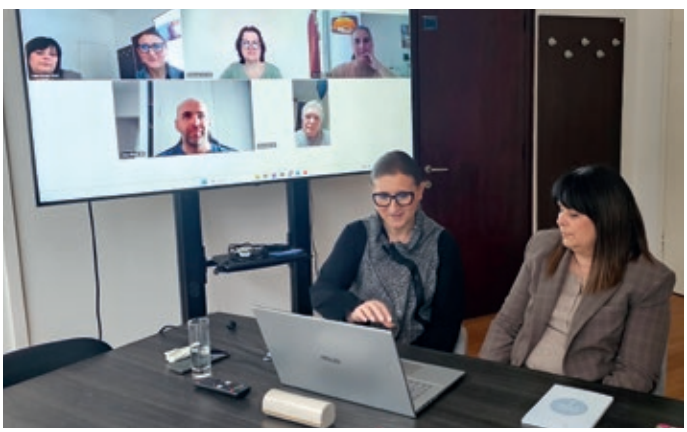

Marija Bošnjak, Lidija Cvikić i Grozdana Lajić Horvat tijekom radionica

ANAMARIJA SUČEC:

Sudjelovanje u *online* radionicama hrvatskoga jezika programa HOLA bilo je iznimno korisno i inspirativno. Teme su bile pažljivo odabrane na temelju iskustava nastavnika — aktualne, zanimljive i odmah primjenjive u nastavi. Predavačice su bile izvrsne, stručne i nesebično su dijelile svoja znanja i dugogodišnja iskustva. Prednost *online* formata je što omogućuje uključivanje sudionika sa svih kontinenata, čime se dodatno povezuje zajednica predavača hrvatskoga jezika diljem svijeta. Posebno mi je bilo vrijedno vidjeti da se svi susrećemo sa sličnim izazovima te da zajedničkim raspravama nalazimo učinkovita rješenja. Radionica dramskih tehnika za mene je bila osobito dragocjena jer mi je otvorila potpuno novi svijet mogućnosti za rad s "velikim" polaznicima. Ovakvi trenuci profesionalnog rasta potvrđuju koliko su edukacije ovog tipa potrebne našoj struci. Nadam se da će ovakve radionice postati sastavni dio službenog obrazovanja predavača hrvatskoga kao inoga jezika.

KAREN BAUK:

Jako sam zahvalna na prilici za sudjelovanje u radionici. Za nas koji promičemo hrvatsku kulturu izvan Hrvatske, ova okupljanja su vrlo važna za naš profesionalni razvoj jer ne nalazimo tu priliku u našim zemljama. Jako cijenim primjere koje ste nam dali na radionici i vjerujem da su vrlo korisni za primjenu s mojom djecom u Córdobi, Argentina.

ARTURO ŠTOKIĆ:

Jako sam sretan što sam imao priliku sudjelovati i dobiti alate za poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika, i to od strane priznatih stručnjaka kao što su naše profesorice. Radionica o dramskim tehnikama i igrama bila je jako zanimljiva, nismo samo sjedili za računalom, nego smo i stajali te se igrali kao glumci. Pri tome sam se jako zabavio učeći lijepe i simpatične igre za bolje poučavanje hrvatskoga. Biti učitelj hrvatskoga u Mendozi je izazov koji jako volim. Potomci Hrvata u Mendozi imaju žarku želju govoriti jezik svojih predaka. Hrvatski iseljenici koji nisu pohađali osnovnu školu u Hrvatskoj žele pisati i čitati standardni jezik, a također imamo i polaznike koji nemaju hrvatske korijene, ali žele učiti hrvatski. Ovo ne bi bilo moguće bez pomoći Hrvatske matice iseljenika s obzirom na to da živim daleko od Hrvatske, u Mendozi na zapadu Argentine, pa joj ovim putem zahvaljujem.

SNJEŽANA DEDIĆ:

Profesorice Bošnjak i Cvikić predobro poznaju sve probleme vezane uz nastavu pa su njihovi savjeti više nego korisni. Uspješna komunikacija u određenoj situaciji ili potrebi je korisna kao i usput naučiti nešto o Hrvatskoj, suvenirima, jelima, poznatim osobama itd. Hvala im i na poveznicama. Sve to olakšava nastavu. Lijep je osjećaj kada nakon dugo vremena polaznici izgovore s lakoćom riječ s tri konsonanta, a na licu im se vidi da su sretni. Kad zavole jezik, nauče o Hrvatskoj, o njezinim ljepotama, i sve je lakše.

Karen Bauk s polaznicima Male škole Kolito

na očuvanju hrvatskoga jezika u zemljama Latinske Amerike! Pozivamo sve one koji poučavaju hrvatski jezik u zemljama Južne Amerike, a nisu uključeni u program, da nam se jave i pridruže u sljedećem ciklusu.

ENG *During November, the Croatian Heritage Foundation successfully conducted the third cycle of online workshops called HOLA – Teaching the Croatian Language in Latin America. Teachers from Argentina, Bolivia and Chile participated in two professional workshops – Drama Games and Techniques for Teaching Croatian as a Foreign Language and How to Overcome the Challenges of Teaching Croatian as a Heritage Language? – assessing them as very useful and motivating.*

Hrvatski jezik i kultura u sadržajima koji se pamte

Polaznici Riječke kroatističke škole imaju posebnu naraštajnu motivaciju za učenje jer znanjem jezika žele pokazati svoj identitet

Slikarska radionica *Riječke vedute*

Tekst: **TANJA DIKLIĆ** | Foto: **RIJEČKA KROATISTIČKA ŠKOLA/FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI**

Riječka kroatistička škola od 2008. godine djeluje kao centar za poučavanje hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika pri Odsjeku za kroatistiku na Filozofskome fakultetu u Rijeci. Među polaznicima su studenti dolazne mobilnosti, studenti iz mreže YUFE, strani studenti Medicinskoga fakulteta i Fakulteta dentalne medicine u Rijeci, stipendisti Ministarstva demografije i useljeništva, ali i brojni polaznici koji zbog privatnih ili poslovnih razloga borave u Hrvatskoj i žele naučiti jezik. Brojni potomci hrvatskih iseljenika žele učiti hrvatski jezik pa se prijavljuju za stipendije Ministarstva demografije i useljeništva i stoga dolaze u Riječku kroatističku školu. Ti polaznici imaju posebnu naraštajnu motivaciju za učenje jezika jer znanjem jezika žele pokazati svoj identitet i postati cjelovitima u odnosu na vlastitu i obiteljsku povijest. Upravo za njih su tijekom studenoga i prosinca održane brojne izvannastavne aktivnosti kojima je cilj bio usavršavanje jezičnih vještina, ali i međukulturnih kompetencija. Riječ je o polaznicima iz Južne Amerike (Argentine, Bolivije, Čilea i Perua), SAD-a i Njemačke.

Početkom studenoga održana je slikarska radionica *Riječke vedute*, na kojoj su stipendisti uz slane zalogaje, vino i sokove usavršavali jezične vještine, ali i pokazali da je među njima puno neotkrivenih umjetnika. Radionica *Podcastom do tečnoga hrvatskoga* rezultirala

Polaznici iz cijelog svijeta

Okušali su se i u stvaranju podcasta na hrvatskome jeziku

je podcastom o učenju hrvatskoga jezika, životu u Rijeci, o tome doručkuju li i stipendisti ujutro samo kavu kao (kako oni tvrde) prosječni Hrvati. Na dvjema radionicama održanima na španjolskome jeziku stipendisti su uspoređivali hrvatski i španjolski jezik, pokušavali su izgovoriti riječi poput *prljav*, *grm* i *vrt*, zapisati izraze poput *tržišna utakmica*, a dobro su naučili i razliku između *šuti* i *žuti.* Na radionici o glagoljici slušali su o počecima hrvatske pismenosti, a zatim su izradili vlastite privjeske sa slovima glagoljice. Stipendisti su bili i u kinu na projekciji nagrađivanoga filma *Fiume o morte,* nakon čega su na radionici razgovarali o dojmovima o filmu, ali i naučili puno o povijesti Rijeke. U povodu Međunarodnoga dana osoba s invaliditetom i u sklopu programa Film svima 2025., u kinu su pogledali i film *Lekcije mog tate*. Dan 5. prosinca bio je rezerviran za posjet Puli i Sajmu knjiga. Polaznici su uživali u organiziranome turističkom vođenju gradom koji su neki od njih prvi put posjetili, a nakon toga su na Sajmu knjiga pronašli i knjige koje će im olakšati učenje hrvatskoga jezika.

Brojne radionice održane su i u sklopu Dana stipendista 11. studenoga na kojem su se stipendistima pridružile i dvije predstavnice Ministarstva demografije i useljeništva. Na radionicama su slušali o Riječkome karnevalu, što im je dočaralo pojam riječkoga identiteta. Slušali su o tradicijskoj prehrani otoka Krka, degustirali maslinovo ulje, fritule i kroštule te zaključili da bi bilo lijepo svaki nastavni sat začiniti ukusnim zalogajima. Posjetili su i Palaču šećera i upoznali se s riječkom kulturnom baštinom. Tijekom provedenih aktivnosti, stipendisti su se susreli i komunicirali i s različitim nositeljima kulture. Bili su na promociji audioknjige *Kora i začarani izvor* pri čemu su se susreli sa spisateljicom Frankom Blažić, gledali su ulomke predstave *Iluzije* u HNK Ivana pl. Zajca i razgovarali s redateljem i glumcima, te su bili na planinarenju s PD Kamenjak i razgovarali s vodičima.

U sklopu projekta *Kulturni i prostorni identitet: tradicija karnevala* dvoje stipendista, zajedno s učenicima Gimnazije Andrije Mohorovičića - Rijeka i studentima Sveučilišta Magallanes iz Punta Arenasa u Čileu, predstavilo je različite tradicije karnevala. Cilj ovoga projekta je pridonijeti međukulturnom razumijevanju i razmjeni znanja, ojačati veze između hrvatskih i čileanskih institucija te potaknuti očuvanje i valorizaciju tradicijskih identiteta u međunarodnome kontekstu. Provedene aktivnosti još su jednom potvrdile važnost učenja hrvatskoga jezika izvan učionice budući da iseljenici i njihovi potomci smatraju ovladavanje hrvatskim jezikom bitnim dijelom svojega identiteta, a Riječka kroatistička škola pokazuje se kao mjesto za učenje jezika, susret s kulturom i izvornim govornicima, te kao motivacija i nezaboravna uspomena. Zaključit ćemo priču citirajući stipendisticu Dianu iz Perua: "Sada ja mogu govoriti, razumjeti i Hrvatska je u moju srcu više nikad", uz napomenu da je *više nikad* nastalo doslovnim prevođenjem izraza *más que nunca* na španjolskome, u značenju *više no ikada*.

Posjetili su i Pulu i Sajam knjiga

ENG ***Since 2008, the Rijeka School of Croatian Studies has been operating as a center for teaching Croatian as a second, foreign and heritage language within the Department of Croatian Language and Literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka. Numerous descendants of Croatian emigrants are motivated to learn the Croatian language. For that reason, they have been provided an opportunity to apply for scholarships from the Ministry of Demography and Immigration and to attend the Rijeka School of Croatian Studies. During November and December, numerous extracurricular activities aimed at improving language skills and intercultural competencies were organized and held for them. The learners were mostly from South America (Argentina, Bolivia, Chile and Peru), the USA and Germany.***

Studenti iz cijeloga svijeta

U Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u zimskom semestru akademske godine 2025./26. hrvatski jezik učilo je oko 120 stipendista Ministarstva demografije i useljeništva

Tekst i foto: **CROATICUM**

Stipendisti MDU-a potomci su hrvatskih iseljenika iz različitih zemalja u koje su Hrvati u prošlosti migrirali. Najčešće je riječ o polaznicima iz Južne Amerike (najviše iz Argentine, Čilea, Bolivije, Perua, Ekvadora, Venezuele i Kolumbije), a nakon toga i iz Australije, Novog Zelanda, SAD-a i Kanade te iz europskih zemalja (najviše iz Njemačke). Ovaj hvalevrijedan program uspješno se provodi već duži niz godina u suradnji s Filozofskim fakultetima u Zagrebu, Splitu, Rijeci, Osijeku, Puli te sa Sveučilištem u Zadru. Ranije se održavao preko Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, a danas ga provodi Ministarstvo demografije i useljeništva. Ove godine zahvaljujući financijskoj potpori Ministarstva održana je i manifestacija Dan stipendista. Centri su tim povodom pripremili različite aktivnosti, a zajednički cilj bio im je omogućiti stipendistima bolje, brže i učinkovitije ovladavanje hrvatskim jezikom, ali i bolje upoznavanje hrvatske kulture te uspješnije uključivanje u kulturni i društveni život u Hrvatskoj. U isto vrijeme uz različite aktivnosti poticalo se zajedništvo te se osnaživao hrvatski identitet polaznika koji ga nerijetko grade dvojno, ističući da su "pola Hrvati", o čemu svjedoče i njihova imena i prezimena, obiteljsko naslijeđe, fotografije i uspomene.

Zbog bogatog programa Dan stipendista pretvorio se u Dan(e) stipendista, a manifestacija je započela tribinom na kojoj je gostovala Ksenija Banović, književna prevoditeljica s bugarskog, promicateljica čitanja i aktivistica. Razgovor su moderirali studenti, a teme su bile prevođenje i učenje jezika, čitanje i integracija u hrvatsko društvo.

Program je uključivao i brojne radionice, uz ostalo pjevanje hrvatskih pjesama pa su stipendisti prošli kratku glazbenu školu s profesorom Baldom Mikulićem, zatim različite jezične i kulturne radionice. Radionica iz fonetike, primjerice, bila je usmjerena na razvoj slušne percepcije i artikulacije hrvatskih glasnika, s posebnim naglaskom na glasove koji predstavljaju najveći izgovorni izazov. Održane su i radionice iz tzv. *ready-made* književnosti, ulične umjetnosti itd. Za stipendiste koji već izvrsno znaju hrvatski jezik organizirane su praktične vježbe za usavršavanje govornih vještina. Naučili su kako predstaviti osobu, kako sastaviti i održati kratak govor te kako sigurnije improvizirati. Također, uz vježbe za glas i izgovor jačali su svoje samopouzdanje pri govorenju na hrvatskome jeziku.

Na svečanom koncertu Lada u dvorani "Vatroslav Lisinski"

Svečani dio Dana stipendista održan je 12. prosinca 2025., a tom su prilikom stipendisti pripremili kratak program. Na dar su dobili proizvode nekadašnje stipendistice i polaznice Croaticuma peruanske Hrvatice Dragitze Raštegorac Grubišić i Rječnik hrvatskoga jezika za nasljedne i neizvorne govornike (Hudeček, Mihaljević i Pasini, 2025.). Prikazan je i kratki film o iskustvima stipendista s ciljem promoviranja programa stipendiranja koje provodi MDU, kao i učenja hrvatskoga u Croaticumu. Želja je ohrabriti buduće polaznike da se odluče prijaviti za stipendiju i dolazak u Hrvatsku te mogući ostanak u zemlji iz koje su se njihovi preci iselili.

Stipendisti MDU-a potomci su hrvatskih iseljenika iz različitih zemalja

Skenirajte kod i pogledajte kratki film o iskustvima stipendista!

ENG *In the winter semester of the 2025/26 academic year, about 120 scholarship recipients of the Ministry of Demography and Immigration from various countries, mostly South America, were learning Croatian at Croaticum – Center for Croatian as a Second and Foreign Language within the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. On that occasion, they also prepared a short film that can be viewed by scanning the QR code.*

Spomenik kralju Tomislavu u Oštarijama

Tekst: **IVICA MIHALJEVIĆ**
Foto: **DRUŽBA "BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA"**

U Oštarijama, 21. prosinca 2025. godine, na četvrtu adventsku nedjelju otkriven je spomenik kralju Tomislavu u povodu 1100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva i hrvatske državnosti, što je uistinu bila najposjećenija proslava obljetnice u Karlovačkoj županiji, odnosno u tom dijelu Hrvatske. Spomenik u Oštarijama podignut je i otkriven u organizaciji Baštinika Oštarija – Ivice Mihaljevića, Antona Božičevića i Nikole Gračanina te Družbe "Braća Hrvatskoga Zmaja", čime je Družba posvjedočila svoja temeljna poslanja - očuvanje kulturne i povijesne baštine, njegovanje i promicanje hrvatskoga identiteta, oživljavanje uspomena na slavne i važne događaje iz hrvatske prošlosti te na znamenite Hrvate. Družba je i najzaslužnija uz Maticu hrvatsku što je 2025. godina proglašena "Godinom obilježavanja 1100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva", kao što je i 1925. godine bila pokretač i predvodnik velebnih obilježavanja tisućugodišnjice Hrvatskoga Kraljevstva.

Ovim podizanjem i otkrivanjem spomenika načinjen je veliki iskorak s obzirom na proslavu tisućugodišnjice Hrvatskoga Kraljevstva prije sto godina u Oštarijama, kada se na Marmontovu mostu uz krijes sviralo, pjevalo i plesalo, a kuće bile okićene zastavama i cvijećem.

Autor spomenika, odnosno brončanog reljefa kralja Tomislava, akademski je kipar Tomislav Kršnjavi, koji je lik vladara modelirao u duhu blagosti, poniznosti, plemenitosti i pravednosti, svjesno se odmaknuvši od uobičajenoga ratničkog lika.

U ime Družbe "Braća Hrvatskoga Zmaja" nazočnima se obratio Mladen Kuka, Zmaj Abesinski II., istaknuvši snažno zalaganje Družbe u obilježavanju obljetnice, osobito u manjim sredinama diljem Hrvatske.

Akademik Mislav Ježić govorio je o povijesnim okolnostima Tomislavova vremena, naglasivši njegovu ulogu u ujedinjenju hrvatskih zemalja, pobjedama nad vanjskim prijetnjama te uvođenju Hrvatske u zapadnoeuropski krug. Najavljena dr. sc. Hrvojka Mihanović-Salopek zbog bolesti nije mogla sudjelovati pa je voditeljica Viktorija Pribanić pročitala dio njezine poeme "Domovina".

Pjevajući domoljubne, crkvene, svete, pučke te božićne napjeve nastupili su na ovoj svečanosti Župni zbor Oštarija, Ženska klapa Dalmatika i KUD Bukovačko smilje – Bjelina.

Osim već spomenutog Mladena Kuke, Zmaja Abesinskog II., kao izaslanika Velikog meštra Družbe prof. dr. sc. Mislava Grgića, na svečanosti je prisustvovao veliki broj članova i članica iz nekoliko Zmajskih stolova Družbe "Braća Hrvatskoga Zmaja".

Ovim činom Oštarije su se simbolično pridružile brojnim gradovima i mjestima diljem domovine u obilježavanju 1100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva, a njihova kulturna i sakralna baština dodatno je obogaćena trajnim spomenom na prvoga hrvatskog kralja.

ENG ***A monument to King Tomislav was ceremoniously erected and unveiled in Oštarije, organized by the Baštinici Oštarija association and The Society of Brethren of the Croatian Dragon, as part of the commemoration of the 1100th anniversary of the Croatian Kingdom. The event brought together numerous representatives of cultural, social and ecclesiastical life, with talks about the historical significance of King Tomislav, the continuity of Croatian statehood and the importance of national identity. The author of the bronze relief is the academic sculptor Tomislav Kršnjavi, who conceived the figure of the ruler in the spirit of nobility and justice. The monument symbolizes the unity of the Croatian people and the lasting value of the cultural and historical heritage of Oštarije and Croatia.***

Inovativnost u kulturi

U sklopu 25. Feste Dubrovnik članovi Dubrovačke udruge likovnih umjetnika otvorili su izložbu u čast zaštitnika grada

Tekst: **BRUNO LUCIĆ / DUBROVAČKI VJESNIK**
Foto: **FESTA DUBROVNIK**

U Dubrovniku se od 26. siječnja održavala 25. Festa Dubrovnik. Drugi dan ove tradicionalne manifestacije protekao je u znaku likovne umjetnosti. Članovi Dubrovačke udruge likovnih umjetnika (DULU) otvorili su u predvorju Kazališta Marina Držića svoju prvu ovogodišnju izložbu *Grad kamena i svjetla*, koja je tradicionalno posvećena dubrovačkome nebeskom zaštitniku.

Na ovogodišnjoj izložbi sudjelovali su: Andrea Vukoja Prce, Anto Violić, Dubravka Rathman, Ivan Dugandžić, Josip Škerlj, Karja Tolja, Luce Đuraš, Marijan Fragić, Mišo Baričević, Nedjeljka Nene Gligor, Robert Kralj, Valter Kožul i Vedran Grabovac.

Izložba je i ovaj put organizirana u suradnji s Udrugom Festa Dubrovnik, Hrvatskom maticom iseljenika – Podružnica Dubrovnik, Gradom Dubrovnikom, Kazalištem Marina Držića, Domom Marina Držića i Umjetničkom galerijom Dubrovnik. U ime Udruge Festa Dubrovnik okupljene su pozdravili Darija Mikulandra Žanetić i Slobodan Nano Vlašić.

"Drago mi je da se tradicionalno družimo na našoj Festi Dubrovnik i da imamo tako divnu suradnju s Dubrovačkom udrugom likovnih umjetnika, koja je aktivna tijekom cijele godine, a tu su i brojne nagrade. Čestitam vam na vašoj inspiraciji, trudu i radu, rekla je Mikulandra Žanetić.

Okupljene goste pozdravila je i Maja Mozara, voditeljica dubrovačke podružnice HMI-ja.

"Hrvatska matica iseljenika uvijek s velikom ljubavlju i zalaganjem sudjeluje u svim aktivnostima vezanim uz svetoga Vlaha te šalje čestitke iz Grada u iseljeništvo, a naši iseljenici iznimno se raduju svemu onome što dolazi iz domovine.

Izloženi su radovi 13 umjetnika

Ivan Viđen, Darija Mikulandra Žanetić, Slobodan Nano Vlašić, Maja Mozara i Robert Kralj

Ovo zajedništvo domovinske i iseljene Hrvatske, Grada i Dubrovčana izvan Hrvatske, zaista nas veseli i nadamo se da će naši Dubrovčani ovaj duh svetoga Vlaha, iako su daleko, prenositi na svoju djecu i unuke te da nas sve sveti Vlaho u zajedništvu poveže", istaknula je Maja Mozara. Predsjednik DULU-a, Valter Kožul, pozvao je okupljene da nastave pratiti rad Udruge. "Večeras se predstavlja 13 naših članova. Nastojat ćemo i ove godine biti aktivni, kao i lani kad smo imali šest izložbi, a izabrani smo za najbolju udrugu na 41. Susretima likovnih stvaralaca Hrvatskoga sabora kulture između 32 udruge, istaknuo je Valter Kožul zahvalivši svim sudionicima, domaćinima, organizatorima, članovima DULU-a, Robertu Kralju i Marti Baće, koji su postavili izložbu. Povjesničar umjetnosti Ivan Viđen istaknuo je kako Dubrovačka udruga likovnih umjetnika doista prati ritam života Grada kao i gradski kalendar događaja.

"Važno je istaknuti da mi je kao povjesničaru umjetnosti uvijek zanimljivo pratiti rad DULU-a zato što na zadanu temu uvijek nađu i donesu neku inovaciju. Čak i na temu za koju biste rekli da je nemoguće donijeti inovaciju izraženu likovnim jezikom - oni je ipak donesu! Tema koja je toliko puta prikazana u posljednjih 1054 godina - a to je lik sv. Vlaha, ta je tema večeras s nekim novim pogledima pred nama ovdje na platnima. Siguran sam da će članovi Udruge koji vole tako slikati to raditi i ubuduće", istaknuo je okupljenima Ivan Viđen.

ENG *The 25th Festa Dubrovnik was held from January 26. The second day of this traditional event was marked by the fine arts. Members of the Dubrovnik Association of Artists (DULU) opened their first exhibition of the year in the lobby of the Marin Držić Theater «City of Stone and Light», which is traditionally dedicated to Dubrovnik›s patron saint. Once again, the exhibition was organized in cooperation with the Festa Dubrovnik Association, the Croatian Heritage Foundation – Dubrovnik Branch Office, the City of Dubrovnik, the Marin Držić Theater, the House of Marin Držić and the Dubrovnik Art Gallery.*

Otvorena izložba “Koluri kroz vrijeme”

Nakon dva desetljeća života u Rimu akademska slikarica Elodi Rašica vratila se u rodni Dubrovnik i predstavila retrospektivu svojih djela

Tekst i foto: **ŽELJKO TUTNJEVIĆ / DUBROVAČKI DNEVNIK**

Izložbu je u ime organizatora najavila Maja Mozara, voditeljica dubrovačke podružnice Hrvatske matice iseljenika, a zatim je o umjetnici i njezinim djelima govorila izv. prof. dr. sc. Katja Bakija, koja je na kraju izložbu i otvorila te uz ostalo rekla da je Elodi Rašica rođena 1967. godine u Dubrovniku. Završila je školu crtanja i slikanja kod slikara Viktora Šerbua. Diplomirala je na Fakultetu za turizam i vanjsku trgovinu Sveučilišta u Dubrovniku.

U Rimu je studirala slikarstvo na Accademia di Belle Arti di Roma gdje je magistrirala kod profesora Enza Ortija. Vodila je brojne likovne radionice u rimskim osnovnim školama te je bila aktivna u hrvatskoj zajednici u Rimu. Njezini radovi nalaze se u privatnim kolekcijama diljem svijeta. Izlagala je na nekoliko samostalnih i na mnogim skupnim izložbama u zemlji i u inozemstvu. Povratnica je iz Italije, u kojoj je živjela i stvarala dugi niz godina, a danas svoj život i rad nastavlja u Dubrovniku. Njezin umjetnički put govori o iskustvu odlaska, ali i povratka, te o iskustvu života između različitih prostora, jezika i identiteta.

Maja Mozara, izv. prof. dr. sc. Katja Bakija, Elodi Rašica, Goga Bonačić i Krunoslav Težak

Izložba je otvorena u prostoru dubrovačke podružnice Hrvatske matice iseljenika

U predgovoru kataloga između ostalog stoji: “Izložba ‘Koluri kroz vrijeme’ nije četrdeset godina pregleda stvaranja, nego je riječ o presjeku jednoga tihog, ali dugotrajnoga slikarskog čina. Svo to vrijeme Elodi Rašica slika motive koji je okružuju, oblikuju njezinu i našu svakidašnjicu: cvijeće, mrtve prirode, mediteranski prostor. Ta postojanost ne znači zatvorenost, nego produbljivanje pogleda – stalna usmjerenost na poznate prizore kako bi se u njima otkrilo nešto novo, suptilno i trajno. Ova izložba stoga ne svjedoči o potrebi da se bude javno nazočan, nego o unutarnjoj nužnosti slikanja.

Slika ‘Dubrovnik iz Rima gledat’, što je referenca na Držićevog Negromanta i njegov Rim koji se iz Dubrovnika gleda, i koja je na naslovnici kataloga izložbe, najbolje nam dočarava autoričinu čežnju za domom i Gradom tijekom dvadeset godina života i stvaranja u Vječnome gradu, u vremenu u kojem su nastajale slike inspirirane dubrovačkim, mediteranskim toplim motivima i bojama mora, neba i sunca. Ova izložba nije samo predstavljanje dvadesetak slika nastalih tijekom desetljeća rada, ona je i emotivni i misaoni put kojim nas poziva da zadržimo pogled i zamislimo se te svaku sliku doživimo vlastitim pogledom, ritmom i osjećajem, da je prigrlimo ne očima nego srcem.“ Otvaranje izložbe dubrovačkim pjesmama dodatno su uljepšali Goge Bonačić i Krunoslav Težak. Na kraju je nazočnima i autorica Elodi Rašica zahvalila na dolasku i istaknula kako inspiracija u rodnome Gradu nije prestala, nego da će na nekoj budućoj izložbi biti izložena djela koja u Dubrovniku budu nastala. M

ENG ***After living for two decades in Rome, academic painter Elodi Rašica returned to her native Dubrovnik. At the Dubrovnik Branch of the Croatian Heritage Foundation, she presented a retrospective exhibition of her works on January 28. The exhibition was announced on behalf of the organizer by Maja Mozara, head of the Dubrovnik Branch of the Croatian Heritage Foundation, which was followed with words about the artist and her works by Associate Professor Katja Bakija, Ph.D.***

Svjedočanstvo identiteta, ustrajnosti i odgovornosti

U redcima Hrvatskoga glasnika čuva se jezik, afirmira kultura, bilježi povijest i održava svijest o opstojnosti hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, potvrđujući kako dostojanstvo manjinske zajednice ne proizlazi iz brojnosti, nego iz ustrajnosti

Hrvatski glasnik je pouzdan svjedok vremena i kronike Hrvata u Crnoj Gori

Tekst: **NIKOLA DONČIĆ**
Foto: **HARIS MEKIĆ**

Svečanim predstavljanjem jubilarnoga, 200. broja Hrvatskoga glasnika, uz božićni domjenak, u Kotoru je obilježena jedna od najznačajnijih obljetnica novijeg doba hrvatske zajednice u Crnoj Gori. Riječ je o prvome i jedinome tiskanome mediju Hrvata u ovoj državi, koji već gotovo četvrt stoljeća kontinuirano izlazi u izdanju Hrvatskoga građanskog društva, potvrđujući iz broja u broj važan doprinos očuvanju hrvatskoga identiteta, jezika, kulture i povijesne memorije.

Predsjednik Hrvatskoga građanskog društva Mirko Vičević tom je prilikom naglasio kako Hrvatski glasnik nije tek časopis, nego jedan od stupova opstojnosti ovdašnje hrvatske zajednice. Posebno je naglasio neizmjeran doprinos Vlade Republike Hrvatske i Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, koji su Hrvatski glasnik proglasili projektom od posebnoga značaja, čime je osigurana njegova financijska stabilnost i dugoročna održivost.

Nekadašnji predsjednik Hrvatskoga građanskog društva i jedan od utemeljitelja Hrvatskoga glasnika Tripo Schubert proveo je prisutne kroz godine izlaženja, podsjetivši na entuzijazam malobrojnih pojedinaca koji su u složenim društvenim okolnostima pokrenuli glasilo, svjesni da narod bez vlastitoga medija polako nestaje iz javnoga prostora.

Na predstavljanju jubilarnoga broja bila je prof. dr. sc. Vanda Babić Galić, Zvonimir Deković, mr. sc. Jasminka Lončarević, Andrija Vuksanović i Denis Vukašinović

Izaslanica predsjednika Vlade Republike Hrvatske i ministra vanjskih i europskih poslova prof. dr. sc. Vanda Babić Galić u svom je obraćanju istaknula da izlazak 200. broja Hrvatskoga glasnika predstavlja povijesni događaj, ne zbog same brojke, nego zbog postojanosti ideje da hrvatska zajednica ima pravo na vlastiti glas i narativ.

"U vremenu kada većina institucionalnih pothvata traje kratko, dvjestoti broj je dokaz snage, upornosti i intelektualne ambicije male zajednice koja je odbila nestati iz javnog prostora", naglasila je, podsjetivši na to da je Hrvatski glasnik i u akademskom kontekstu bio puno više od lokalnog časopisa – izvor koji je studentima otvarao lokalnu perspektivu i svjedočio vitalnosti manjinske zajednice.

Posebno je naglasila da položaj hrvatske manjine u Crnoj Gori ostaje jedno od ključnih otvorenih pitanja bilateralnih odnosa, ne zato što Hrvatska želi privilegij, već zato što Crna Gora, aspirirajući prema europskim standardima, ima obvezu pokazati da manjine nisu folklor, nego društveni resurs.

Hrvatski veleposlanik u Crnoj Gori Nj. E. Veselko Grubišić istaknuo je visoku profesionalnu razinu časopisa, uz ocjenu da je po kvaliteti sadržaja i dizajna usporediv s najboljim mjesečnicima u regiji. Listajući brojeve Hrvatskoga glasnika od početka do danas mogu se pratiti politička i ekonomska situacija kao i društvena klima u Crnoj Gori, kao i, dodao je, odnos drugih prema hrvatstvu i autohtonoj hrvatskoj zajednici. Ponekad se tu, kako je rekao, vidjela i samocenzura, pa i nesnalaženja u okolnostima političkih 'zaslabica' i nasrtaja na hrvatsku baštinu.

Na čelu uredništva Hrvatskoga glasnika je glavni urednik Nikola Dončić

Predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković istaknuo je da ovih dvjesto brojeva nisu samo tiskane stranice, nego zapisi o trajanju hrvatske zajednice.

"Neka Hrvatski glasnik i dalje bude pouzdan svjedok vremena, kronika Hrvata i vremenska kapsula koja će sačuvati tu kroniku za buduće generacije", poručio je Deković.

Ivo Vidojević, Mira Buconić, Tripo Schubert, mons. Mladen Vukšić i Veselko Grubišić

Nikola Dončić, glavni i odgovorni urednik Hrvatskoga glasnika, jubilej je smjestio u širi društveni i identitetski okvir.

"Dvjesto brojeva – to nije tek impresivna izdavačka brojka. To je dvjesto svjedočanstava trajanja, dvjesto potvrda da pisana riječ, kada je u službi identiteta, pamćenja i dostojanstva, može biti snažnija od zaborava, ravnodušnosti i vremena", istaknuo je Dončić, podsjetivši da Hrvatski glasnik od samih početaka nosi jasan hrvatski predznak, ali i snažan građanski karakter, duboko ukorijenjen u Boki kotorskoj, zaljevu susreta, slojevitosti i suživota.

"Hrvatski glasnik nije nastao iz komercijalne potrebe, nego iz domoljubnog osjećaja i građanske svijesti da narod bez vlastitoga glasa polako nestaje iz javnoga prostora. U njegovim se redcima čuva jezik, afirmira kultura, bilježi povijest i, što je najvažnije, održava svijest o opstojnosti hrvatskoga naroda u Boki kotorskoj i Crnoj Gori", rekao je Dončić.

ENG ***The ceremonial presentation of the 200th issue of Hrvatski glasnik in Kotor marked one of the most important anniversaries of the Croatian community in Montenegro. As the first and only print media outlet for Croats in that country, Hrvatski glasnik has been continuously published for almost a quarter of a century, preserving the language, affirming culture, recording history, and maintaining awareness of the persistence of the Croatian people. Highlighted was its role in preserving the identity and dignity of the minority community, as well as the significance of the support of the Republic of Croatia, declaring it a strategic project in 2026.***

Duhovno, kulturno i emocionalno središte hrvatskoga naroda

Zagrebačka katedrala najveća je hrvatska crkva te jedina gotička katedrala u jugoistočnoj Europi. Kao prvostolna crkva glavnoga grada Hrvatske i stoljetno sjedište 77 zagrebačkih biskupa i nadbiskupa, katedrala je simbol Katoličke crkve u Hrvata, ali i jedan od temeljnih simbola hrvatske duhovnosti i nacionalnog identiteta

Pročelje katedrale

Tekst i foto: **MARIJAN LIPOVAC**

Na Badnjak 2025., gotovo šest godina nakon potresa koji ju je teško oštetio, svoja vrata napokon je otvorila zagrebačka katedrala. U njoj se nedjeljom i blagdanima ponovno održavaju mise, a razgledati se može svakog dana. Poslije višegodišnjih zahtjevnih radova unutrašnjost katedrale u potpunosti je statički i konstrukcijski osigurana, no obnova nije završena jer slijedi nova faza koja uključuje konstrukcijsku obnovu tornjeva, svodova, vanjske fasade te restauraciju umjetničkih detalja. Stoga su tornjevi katedrale i dalje prekriveni skelom i privremeno sniženi za čak trideset metara, a i unutrašnjost katedrale lišena je punog sjaja jer su oltari i spomenici u sjevernoj i južnoj lađi i dalje prekriveni drvenim oplatama, kao i prostor u svetištu iza glavnog oltara, premda je na zaštitnoj pregradi vjerno repliciran njegov prepoznatljiv izgled, s tri vitraja koji prikazuju zaštitnike katedrale: Uznesenje Marijino te svete mađarske kraljeve Stjepana i Ladislava. U svetištu se, međutim, nalazi glavna znamenitost zagrebačke katedrale: sarkofag blaženog Alojzija Stepinca koji ponovno privlači brojne vjernike.

Od umjetnički vrijednog inventara katedrale oku je dostupna barokna mramorna propovjedaonica koju je krajem 17. stoljeća izradio ljubljanski kipar Mihael Cussa. Propovjedaonicu drži ve-

liki kip anđela od kararskog mramora. Još od svog nastanka isticala se kao najvrjedniji umjetnički spomenik zagrebačke katedrale.

U SPOMEN NA TRINAEST STOLJEĆA KRŠĆANSTVA U HRVATA

Na zapadnom zidu sjeverne lađe nalazi se slika Uznesenja Marijina koju je 1986. izradio slikar Vladimir Pavlek prema originalu Josepha Zieglera iz 1829., koji se nalazio na glavnom oltaru katedrale do 1835. kada je premješten u crkvu u Pregradi. Slika je golemih dimenzija, trinaest puta šest metara. Na zapadnom zidu južne lađe nalazi se još jedna znamenitost katedrale, a to je najveći glagoljski natpis na svijetu, visine 17 metara. Uklesan je 1944. u spomen na trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata, uglatom glagoljicom i staroslavenskim jezikom, a u prijevodu na suvremeni hrvatski glasi: "Slava Bogu na visini! Na spomen 1300. godišnjice pokrštenja naroda Hrvata koji se zavjeri na vječnu vjernost Petrovoj pećini, primivši od nje obećanje obrane u svakoj nevolji, Družba Braća Hrvatskog Zmaja, čuvajući svetinje pradjedova, preporučujući domovinu Hrvata Velikoj Bogorodici 641. – 1941." Ispod natpisa privremeno su izložena zvona zagrebačke katedrale premještena zbog obnove iz tornjeva. Zagreb je već godinama uskraćen za njihovu zvonjavu, kao što mu je i vizura

Propovjedaonica i slika Uznesenja Marijina

osiromašena bez katedralnih tornjeva. Ukratko, bez svoje katedrale u punom sjaju Zagreb nije isti, jer upravo je ona njegov prepoznatljiv simbol. Zagrebačka katedrala najveća je hrvatska crkva (duga 77 metara, široka 46 metara), a ujedno i najstarija i najznačajnija gotička građevina u Hrvatskoj te jedina gotička katedrala u jugoistočnoj Europi. Kao prvostolna crkva glavnoga grada Hrvatske i stoljetno sjedište 77 zagrebačkih biskupa i nadbiskupa, katedrala je simbol Katoličke crkve u Hrvata, ali i jedan od temeljnih simbola hrvatske duhovnosti i nacionalnog identiteta, koji je tijekom povijesti bio snažno oblikovan upravo katoličkom vjerom. August Šenoa to je nakon potresa 1880. izrazio riječima: "Obično ljubimo samo žive stvorove, no ja velim da možemo i nežive ljubiti, da, mi Hrvati ljubimo tu dičnu maticu, prvostolnicu našu... Otkad pamtim, zapamtio sam tu crkvu. Poznajem i povijest tih smionih svodova, ta to je pola povijesti Hrvatske, to bijaše kroz nekoliko vjekova duša i tvrđava domovine."

Što se Zagreba tiče, njegova katedrala nije tek simbol, spomenik ili turistička atrakcija, nego puno više – ona je ishodište zagrebačke povijesti. Zagreb se, naime, u povijesnim izvorima prvi put spominje upravo onda kada postaje sjedište biskupije, oko 1094. godine. Prvi zagrebački biskup Duh kao katedralu je koristio tadašnju crkvu koja se vjerojatno nalazila na mjestu južnog broda današnje katedrale, kako svjedoče rezultati arheoloških ispitivanja provedenih 1953., ali najkasnije početkom 12. stoljeća započela je izgradnja "prave" katedrale koja je dovršena i posvećena 1217. u nazočnosti ugarskog i hrvatskog

Glavna znamenitost zagrebačke katedrale je sarkofag blaženog Alojzija Stepinca

U katedrali su trenutno izložena i njena zvona

FOTO: MARKO LUKUNIĆ / PIXSELL

Sarkofag blaženog Alojzija Stepinca

Papa sveti Ivan Pavao II. na katedri zagrebačkih nadbiskupa tijekom pozdravnoga govora kardinala Franje Kuharića 1994.

Sveta Majka Terezija u zagrebačkoj katedrali 1986.

kralja Andrije II. Bila je sagrađena u romaničkom stilu s dva tornja, no teško je stradala u provali Tatara 1242. godine. Uslijedila je obnova, i to u gotičkom stilu, koju je 1285. dovršio biskup Timotej. Katedrala je tada dobila središnju i dvije pokrajnje apside s oltarima te sakristiju i ti su dijelovi sačuvani do danas. No katedrala time nije bila dovršena. U sljedeća dva stoljeća sagrađene su današnje bočne lađe i time je katedrala dobila današnji tlocrt, a nadograđeni su i svodovi. Pristupilo se i ponovnoj gradnji tornjeva, ali početkom 16. stoljeća opasnost od osmanskih osvajanja promijenila je prioritete te je oko katedrale sagrađena renesansna utvrda s kulama, najvećih dijelom sačuvana do danas. Sama katedrala čekala je bolja vremena. U 17. stoljeću dvaput je stradala u požarima, no tada je dobila oblik kakav je uglavnom zadržala sve do pred kraj 19. stoljeća. Unutrašnjost je ukrašena baroknim oltarima, a umjesto nekadašnja dva, katedrala je dobila jedan renesansni toranj. Pročelje je ukrašeno i novim portalom s kipovima apostola.

PREŽIVJELA DVA POTRESA

Danas zagrebačka katedrala ima neogotičko pročelje i unutrašnjost i uobičajeno se smatra da je to posljedica potresa iz 1880., no to je tek djelomično točno. Naime, postupna regotizacija katedrale započela je još oko 1830. u vrijeme biskupa Aleksandra Alagovića, a nastavljena u vrijeme biskupa Jurja Haulika (od 1852. nadbiskupa), koji je dao podići neogotički glavni oltar te oslikati prozore u svetištu, a postavio je i današnje orgulje, jedne od najboljih u Europi. To su ujedno i najstariji vitraji u Hrvatskoj. Gotovo je nepoznato da je ključna osoba u definiranju današnjeg izgleda pročelja katedrale bio đakovački i srijemski biskup Josip Juraj Strossmayer koji je 1874. objavio proglas u kojem je istaknuo potrebu da se glavna crkva glavnoga grada Hrvatske učini dostojnom svoje uloge temeljitim preoblikovanjem pročelja i unutrašnjosti u gotičkom stilu, kako su tada bile preoblikovane brojne druge katedrale srednje Europe. Strossmayer je predložio potpunu pregradnju glavnog pročelja, i to tako da se dograde dva tornja, a iznad glavnog portala umjesto postojećega prozora postavi rozeta. Predložio je i pokrivanje katedrale obojenim crijepovima te uklanjanje baroknih elemenata iz unutrašnjosti. Svojom upornošću uspio je privoljeti tadašnjega zagrebačkog nadbiskupa kardinala Josipa Mihalovića, kao i da se za restauraciju angažira bečki arhitekt Friedrich von Schmidt. Radovi su započeli 1879. pod vodstvom Schmidtova učenika Hermanna Bolléa. Prema tome, kad je Zagreb 9. studenoga 1880. pogodio potres, obnova katedrale već je bila u tijeku, no nova okolnost promijenila je prvobitni plan jer je trebalo najprije sanirati oštećenja, među ostalim urušene svodove, probijeni pod, uništen glavni oltar i oštećeni toranj. U sljedećim godinama Bollé je oštećene zidove i svodove dijelom obnovio, a dijelom ponovno izgradio te je katedrala ponovno bila stavljena u funkciju 1885. godine. No obnova time nije bila ni izdaleka gotova. U unutrašnjosti Bollé je zadržao tek dva od ukupno 31 renesansnog i baroknog oltara i propovjedaonicu te dao postaviti sedam neogotičkih i jedan neobizantski oltar. Najvažniji posao bila je izgradnja novoga glavnog pročelja s dva tornja visine 108 metara, što je desetak metara više nego što je bilo predviđeno Schmidtovim projektom. Tornjevi su dovršeni 1898., a 1902. uklonjen je i stari glavni portal te izgrađen novi, neogotički, u čijem središnjem dijelu se nalazi reljef Presvetog Trojstva, rad Roberta Frangeša Mihanovića. Nakon što je 1907. ispred katedrale srušena Bakačeva kula, pročelje katedrale postalo je u cijelosti dostupno oku promatrača. Doduše, ne i mlađim generacijama koje ne pamte katedralu bez skele na pročelju koja je postavljena još 1990. kada je započela opsežna obnova katedrale. Trebala je biti završena upravo 2020., no potres je u potpunosti poremetio takav ishod.

Na zapadnom zidu južne lađe nalazi se najveći glagoljski natpis na svijetu čiji početak u prijevodu na suvremeni hrvatski glasi: "Slava Bogu na visini!"

DJELA VELIKIH UMJETNIKA

Katedrala će se morati obnavljati još dugo, posebno njezini tornjevi, ali utješno je što se u nju ponovno može ući i što služi osnovnoj svrsi, a to je održavanje bogoslužja. Unutrašnjost katedrale trenutno je doduše siromašnija, ali vrijedi se podsjetiti što se sve, uz navedeno, u katedrali moglo vidjeti do 2020. i što će jednog dana ponovno biti dostupno. Krenemo li od svetišta, to su mramorne ploče s popisom zagrebačkih biskupa i nadbiskupa, od Duha do kardinala Franje Kuharića, postavljene u apsidi glavne lađe 1984. kad je završena zadnja velika obnova unutrašnjosti katedrale. Većina biskupa bila je u katedrali i pokopana, no danas u grobnici iza glavnog oltara počiva tek pet nadbiskupa: kardinal Josip Mihalović, Juraj Posilo-

Katedralu je 1987. posjetio i glavni tajnik Ujedinjenih naroda Javier Pérez de Cuéllar. Desno: nadgrobni spomenik Tome Erdödyja

vić, Antun Bauer, kardinal Franjo Šeper i kardinal Franjo Kuharić. Ondje je 1960. bio pokopan i kardinal Alojzije Stepinac kojem je 1997., godinu dana prije beatifikacije, iznad uređen sarkofag s prizorima iz njegova života, rad kipara Hrvoja Ljubića, voštanom figurom njegova mrtvog tijela i posmrtnom maskom koju je izradila kiparica Mila Wod. Mali sarkofag s ostacima prvoga zagrebačkog nadbiskupa i kardinala Jurja Haulika s poprsjem koje je izradio Ivan Rendić nalazi se u apsidi sjeverne lađe, a u njezinu prednjem dijelu od 1982. je zajednički sarkofag s ostacima biskupa Maksimilijana Vrhovca i Aleksandra Alagovića.

U katedrali su i dva djela Ivana Meštrovića: reljef koji prikazuje kardinala Stepinca kako kleči pred Isusom i poprsje nadbiskupa Bauera uz koje je poprsje kardinala Šepera, rad Ivana Kožarića.

Znamenitost katedrale, opjevana u pjesmi *Pri svetom Kralju* Antuna Gustava Matoša, nadgrobni je spomenik s prikazom hrvatskoga bana Tome Erdödyja, pobjednika u sisačkoj bitci 1593., smještena u apsidi južne lađe. U Matoševoj pjesmi imamo stihove "u katedralu, kad su teške noći, na Banov grob zna neka žena doći s teškim križem cijele jedne nacije", a banov kip je tješi: "I dok je srca, bit će i Kroacije!" Sačuvana je i nadgrobna ploča Nikole Erdödyja,

Najveći glagoljski natpis na svijetu na zidu južne lađe

banskog namjesnika od 1670. do 1680. i bana od 1680. do 1693., u vrijeme kad je Hrvatska oslobađala svoje krajeve pod osmanskom vlašću. Namjeravao je osloboditi i Bosnu pa je u pismu zagrebačkom biskupu Martinu Borkoviću napisao: "Mene srdce vu Bosniu vleče." Bio je protivnik Petra Zrinskog i njegove urote protiv bečkog dvora pa ga je upravo on i naslijedio na položaju hrvatskoga bana. Na istoj apsidi od 1971. nalaze se poprsja Zrinskog i Frana Krste Frankopana (rad Marije Ujević i Šime Vulasa) s pločom i natpisom: "Navik on živi ki zgine pošteno". Ostaci Zrinskog i Frankopana preneseni su iz Bečkoga Novog Mjesta u Zagreb 1919. i uz veliku svečanost pokopani u katedrali, a 1944. preneseni su i ostaci Petrova sina Ivana Antuna Zrinskog, umrlog u tamnici u Grazu 1703. godine. U nadbiskupskoj grobnici pokopani su 1921. i Eugen Kvaternik i njegova dvojica suboraca iz Rakovičke bune, Vjekoslav Bach i Ante Rakijaš (po vjeri pravoslavac).

Kako bi bili spašeni iz devastirane grobnice u Novim dvorima u Zaprešiću (obnovljene 1992.), 1985. ostaci bana Josipa Jelačića potajno su bili položeni u katedrali, a iste godine u niši u sjevernoj apsidi postavljen je Jelačićev spomenik, rad Ante Orlića, u znak priznanja za Jelačićeve zasluge što je Zagrebačka biskupija 1852. postala nadbiskupija i metropolija, čime je Katolička crkva u Hrvatskoj odvojena od one u Mađarskoj. Od 1971. u sjevernoj lađi su i poprsja banova iz 15. i 16. stoljeća, Ivana Paližne i Petra Berislavića, koja je izradio kipar Ante Starčević. Tu je i ploča na kojoj piše da se Paližna borio za samostalnu hrvatsku državu pod vrhovništvom bosanskog kralja Tvrtka I., dok je Berislavić Hrvatskoj pribavio titulu "Predziđe kršćanstva".

Od Andrije II., odnosno od 1217. do danas katedralu su posjetili mnogi ugledni gosti Zagreba, među njima i vladari koji su nosili titulu hrvatskoga kralja, sve do Franje Josipa, strani državnici, ali najvažniji gosti ipak su bila dvojica papa, sveti Ivan Pavao II. 1994. i 1998. i Benedikt XVI. 2011. godine. Od katoličkih svetaca u katedrali je nekoliko puta bila sveta Majka Terezija, posljednji put 1986. godine.

Zbog svega navedenog zagrebačka katedrala je i crkva, ali i svojevrstan muzej hrvatske i europske kulture (uključujući i njezinu riznicu), a ujedno i svjedok burne povijesti Zagreba i Hrvatske, njihova stabilna točka, mjesto okupljanja i zajedništva u kontinuitetu koji nadilazi generacije, istinsko duhovno, kulturno i emocionalno središte hrvatskoga naroda.

ENG ***On Christmas Eve 2025, almost six years after the earthquake that severely damaged it, the Zagreb Cathedral opened its doors to the public. After many years of demanding reconstruction work, the interior of the cathedral is fully secured in terms of structure and statics. However, the renovation is not yet complete, and the next phase is set to follow, including the structural renovation of towers, vaults, exterior facades and the restoration of artistic details. Consequently, the cathedral facade is still covered with scaffolding, the heights of the towers are temporarily reduced by as much as thirty meters, and the interior of the cathedral is also devoid of its full splendor because the altars and monuments are still covered with wooden formwork. Zagreb Cathedral is the largest Croatian church and the only Gothic cathedral in Southeast Europe. As the cathedral church of the capital of Croatia and the centuries-old seat of 77 bishops and archbishops of Zagreb, the cathedral is a symbol of the Catholic Church in Croatia, as well as one of the fundamental symbols of Croatian spirituality and national identity. It contains the sarcophagus of Blessed Alojzije Stepinac and other Croatian Greats.***

Istarska koza danas ima svoje posvojitelje od Umaga do New Yorka i Los Angelesa

Glas Istre preko oceana

Sve je više Istrijana diljem svijeta koji usvajaju istarsku kozu, daju joj ime i preuzimaju brigu o njezinoj dobrobiti. To je simboličan čin s vrlo stvarnim učinkom na uzgajivače i opstanak pasmine

Tekst: **ANA GRABOVAC** | Foto: **AZRRI**

Usvajanje je postalo i lijepa gesta koja povezuje starije i novije generacije iseljenika, a mnogi kozu daruju svojoj djeci i unucima kao originalnu uspomenu na podrijetlo i korijene. Neki kupuju zvijezde na nebu, a neki, usred New Yorka ili Kalifornije, biraju kozu s pašnjaka pokraj Galižane.

Istarska koza danas je kritično ugrožena pasmina. Tijekom dvadesetog stoljeća gotovo je nestala. Od nekadašnjih dvadeset tisuća grla ostalo je tek pedesetak jedinki prije nešto više od deset godina. Sustavnim radom i razvojem uzgojnog programa broj je narastao na više od dvjesto šezdeset grla, no pasmina i dalje zahtijeva stalnu brigu i koordinirani rad na terenu.

Agencija za ruralni razvoj Istre – AZRRI nositelj je ovog procesa revitalizacije. S istim onim iskustvom i snagom kojima je obnovljena populacija istarskoga goveda boškarina, AZRRI sada vodi multidisciplinarni program revitalizacije koze: genotipizaciju populacije, razvoj uzgojnog programa, osiguranje potpora, stručni nadzor, rad s uzgajivačima i vođenje Istarske banke animalnih gena (IBAG). Riječ je o sustavu koji ujedinjuje znanost i praksu – od odabira optimalnih jarčeva do provedbe uzgojnih mjera i praćenja genetske raznolikosti. Ovakav model, jedinstven u Hrvatskoj, temelj je oporavka pasmine, zahvaljujući kojem istarska koza dobiva priliku postati više od heraldičkog simbola s grba istarske zastave.

USVAJANJE KOZE KAO KONKRETNA POMOĆ I EMOCIONALNA VEZA

Program "Naša istarska koza / La nostra capra istriana" pokrenut je kako bi se uzgajivačima omogućila dodatna sredstva za hranu, veterinarsku skrb, opremu i ulaganja u bolje uvjete držanja. Donacije od usvajanja koriste se isključivo namjenski, prema planu gospodarstva koje se brine o usvojenoj kozi, i uz strogi nadzor Fonda.

Dosad je usvojeno više od šezdeset koza, a svaka od njih nosi ime koje su odabrali posvojitelji. Među posvoji-

teljima su gradovi, vrtići, udruge, tvrtke, obitelji, ali i sve veći broj naših ljudi izvan Hrvatske. Iz SAD-a stižu emotivne poruke: usvajanje koze za mnoge je način da ostanu povezani s krajolikom iz kojeg potječu, da podrže uzgajivače i čuvaju dio identiteta svojih predaka. Među usvojiteljima je i Alma Continanzi, rođena Zenzerović, iz Prodola kraj Marčane, danas u New Yorku. Ona je 2025. godine usvojila čak četiri koze s gospodarstva Davida Trenta u Galižani.

"Bila bih ih sve usvojila da ih mogu donesti u Ameriku. Jako bi mi bilo teško da naše koze nema više. Kada sam vidila kako ih David u Galižani voli i kako sve ča dela, dela s toliko ljubavi, tko ne bi usvojio barem jednu. Mi smo usvojili Glindu za našu unuku Brooklyn u Kaliforniji, Jelicu za moju sestru Nelu u Novigradu, Asha je dar sinu moje asistentice, a Isabellu sam uzela za moga muža Tonyja, koji voli naše ljude i Istru. Lipo su nas primili kada smo došli koze izabrati", priča Alma.

Njezin motiv ima i dublje korijenje. "Kad sam se rodila bila sam jako sitna, a moja mama ni imala mlika. Moj dido je reka mojem tati da neće pustiti da umrem. Otiša je iskati kozu i naša je jednu ispod Učke. Donija ju je doma i ta me je koza spasila. Nikad je neću zaboravit", dodaje.

Takve priče čine jezgru projekta. Svaka usvojena koza postaje most između osoba koje su otišle daleko od doma i mjesta iz kojih potječu. U mnogim iseljeničkim zajednicama istarska koza danas služi kao podsjetnik na vrijednosti koje su se prenosile generacijama: rad, skromnost, povezanost s prirodom i poštovanje prema tradiciji. Time se stvaraju veze koje često nadžive generacije.

U mnogim iseljeničkim zajednicama istarska koza danas služi kao podsjetnik na vrijednosti koje su se prenosile generacijama

GLAS UZGAJIVAČA

Ta emocionalna veza stvara dugoročni krug potpore, ali za uzgajivače usvajanje koze nije samo simboličan čin. Pozitivan učinak ovog projekta na gospodarstva vidi se već u prvim godinama provedbe. Snježana Buić iz Muntića, koja se brine o više udomljenih koza, ističe koliko im donacije olakšavaju svakodnevni rad. "Ja san krenula s deset koza i znala sam koliko će mi tribati sijena i hrane. Taj projekt je doprinio da i ja, a virujen i ostali, povećamo broj grla jer sredstva koja bih inače morala dati iz svog džepa, ovako su mi sačuvana. A dobili smo namjenska sredstva koja možemo iskoristiti za hranu, opremu, veterinara ili nešto treće. Mi smo osobno nabavili utovarivača", kaže Snježana.

Upravo ta sigurnost ključna je za rast populacije. Mala stada teško podnose tržišne oscilacije i izvanredne troškove. Donacije tako ne spašavaju samo pojedinu životinju, nego čitav uzgojni ciklus.

KOZA KOJA SPAJA KONTINENTE

Istarska koza danas živi jednu posebnu priču suvremene Istre. Nekoć gotovo nestala, danas ima svoje posvojitelje od Umaga do New Yorka i Los Angelesa. Ima svoje ime, svoje mjesto u zajednici i svoju mrežu ljudi koji je podržavaju.

Usvojitelj iz dijaspore ne spašava samo jednu kozu. Spašava dio istarske baštine, dio povijesti svoje obitelji i dio identiteta koji se prenosi dalje. Usvajanje koze postaje način da se domovina na trenutak preseli u dnevni boravak ili u priču ispričanu najmlađima.

A svaki put kad se u Americi, Kanadi ili Australiji izgovori ime koze iz Galižane, Škropeta ili Brčića, Istra postaje malo bliža. M

ENG ***There are more and more Istrians around the world adopting an Istrian goat, giving it a name and taking care of its well-being. This symbolic act has a very real effect on breeders and the survival of the breed. More than a dozen goats have already been adopted in the United States, and interest is still growing. Behind this revitalization process is the Agency for Rural Development of Istria.***

FOTO: VLADA RH

PREMIJER ANDREJ PLENKOVIĆ OTVORIO HRVATSKI ŠPORTSKI MUZEJ

Predsjednik Vlade Andrej Plenkoviću 27. siječnja na prigodnoj svečanosti u središtu Zagreba otvorio je prvi stalni postav Hrvatskoga športskog muzeja. Premali je bio prostor novog muzeja kako bi ugostio brojne uglednike iz svijeta hrvatskoga sporta, politike, društvenoga i javnoga života koji su se okupili na svečanosti u povodu otvorenja. Teško je i nabrojiti tko je sve posjetio Hrvatski športski muzej koji je svoj novi dom pronašao u Ilici 13. Riječ je o potpuno obnovljenome prostoru, na dvije etaže i više od 500 četvornih metara u strogom središtu Zagreba. Postav je podijeljen u dvije tematske cjeline, u podrumu je "Utemeljenje" o razvoju sporta i tjelovježbe od druge polovice 19. stoljeća, a u prizemlju cjelina "Uspjesi" posvećena postignućima hrvatskih sportaša na olimpijskim igrama i svjetskim prvenstvima od osamostaljenja. Muzej je modularan, prilagodljiv, interaktivan i multimedijalan, što omogućuje da se redovito osvježava, prilagodi novim momentima u hrvatskome sportu, ali i suvremenim muzejskim standardima. HŠM u svome fundusu čuva gotovo 500.000 predmeta, a u stalnome postavu izložen je reprezentativan izbor najvrjednije građe, oko 1.000 predmeta, knjiga i dokumenata, te približno 500 fotografija raspoređenih na dvije etaže. "Ovaj muzej baštini svu tradiciju hrvatskoga sporta i velikih uspjeha naših trofejnih sportašica i sportaša. Hrvatska je brend zahvaljujući sportašima i dobro je da uspjehe naših sportaša i korijene početka sporta u Hrvatskoj otkrijemo hrvatskoj javnosti. Ovakav muzej, na ovakvoj lokaciji, ovako prekrasno dizajniran i uređen, fantastičan je. Fascinantni su uspjesi hrvatskih sportašica i sportaša", istaknuo je premijer Plenković službeno otvorivši muzej. Premijer je zahvalio ravnateljici Daniri Bilić i njezinim suradnicima na sjajno odrađenom poslu dodavši kako je Vlada u proteklih 10 godina prepoznala važnost sporta i proračun za sport povećala s 26 milijuna eura na početku mandata do sadašnjih skoro 200 milijuna eura. Dodao je i kako će nastaviti ulaganja u hrvatski sport kako bi se što više mladih bavilo sportom, a sport pridonosio jačanju hrvatske države i međunarodnom pozicioniranju.

FOTO: NEVA ŽGANEC / PIXSELL

FOTO: VLADA RH

FILM FIUME O MORTE! - NAJBOLJI EUROPSKI DOKUMENTARNI FILM

Dokumentarno-igrani film Fiume o morte! Igora Bezinovića, 17. siječnja u Berlinu, na dodjeli Europskih filmskih nagrada koje dodjeljuje Europska filmska akademija, osvojio je nagradu za najbolji europski dokumentarni film. Nagradu su na svečanosti preuzeli redatelj Igor Bezinović i producentica Vanja Jambrović. Film inovativno progovara o povijesnoj epizodi Rijeke, u njemu građani Rijeke prepričavaju i reinterpretiraju priču o 16-mjesečnoj okupaciji grada 1919. godine pod vodstvom talijanskoga pjesnika i propovjednika rata Gabrielea D'Annunzija. Nastao je u produkciji kuće Restart, producenti su Vanja Jambrović i Tibor Keser te u koprodukciji s kućom Nosorogi iz Slovenije i Videomante iz Italije. Film je svjetsku premijeru imao na festivalu u Rotterdamu, gdje je osvojio glavnu nagradu festivala te nagradu kritičara FIPRESCI. Proputovao je svijet od Australije, Kanade, SAD-a preko Tajvana do Meksika, prikazan je u njujorškoj MoMA-i, uvršten je na oko 50 festivala na kojima je osvojio brojne nagrade, među kojima šest Zlatnih Arena na Pulskome filmskom festivalu. U hrvatskim kinima ostvario je značajan uspjeh, a bio je izabran i za hrvatskoga kandidata za nominaciju za nagradu Oscar Američke akademije filmskih umjetnosti i znanosti te za nagradu Goya Španjolske akademije filmske umjetnosti i znanosti.

FOTO: RALF HIRSCHBERGER / AFP/HINA

FOTO: TOMISLAV PAVLEK/HINA

PREDSTAVLJENA KNJIGA LUDWIGA STEINDORFFA "POVIJEST HRVATSKE"

Knjiga njemačkoga povjesničara Ludwiga Steindorffa "Povijest Hrvatske od srednjeg vijeka do suvremenosti" predstavljena je krajem siječnja u Knjižnici i čitaonici "Bogdan Ogrizović" u Zagrebu. O knjizi su govorili povjesničari Neven Budak i Magdalena Najbar-Agičić te autor knjige Ludwig Steindorff. Budak je podsjetio na Steindorffov angažman 90-ih godina prošlog stoljeća, u vrijeme rata i kasnije na predstavljanju Hrvatske u pravom svjetlu. "Bio je jedan od ne puno glasova koji su promicali istinu o Hrvatskoj i onomu što se tada događalo", rekao je Budak i dodao kako se u knjizi može vidjeti što Steindorff znači za hrvatsku historiografiju. Drugo, prošireno hrvatsko izdanje knjige "Povijest Hrvatske od srednjeg vijeka do suvremenosti" (308 str.) podijeljeno je na 13 poglavlja: Hrvatska, zemlja raznolikosti, Antičko doba i etnogeneza, Rano srednjovjekovlje, Razvijeno i kasno srednjovjekovlje, Kultura glagoljske pismenosti, Rano novovjekovlje, Dugo 19. stoljeće, Prvi svjetski rat i međuratno doba, Rat u Hrvatskoj 1941. - 1945., Hrvatska u socijalističkoj Jugoslaviji, Osamostaljenje Hrvatske, Hrvatska na početku novog tisućljeća i Najnovije doba 2020. - 2025. Knjigu su s njemačkoga na hrvatski jezik preveli: Srećko Lipovčan, Renata Steindorff i Karlo Andlar, a objavila ju je nakladna kuća Srednja Europa.

SCENSKI PORTRET BORISA MARUNE U ZKM-U

Nova predstava Zagrebačkog kazališta mladih "Bullshit, lipi moj", u režiji Zorana Čubrila, donosi duhovit, gorak i glazbom prožet scenski portret Borisa Marune - pjesnika, emigranta, buntovnika i jednog od najoštrijih kritičara svih ideologija.

Predstava "Bullshit, lipi moj" u formi poetsko-političkoga putopisa za jednoga glumca (Zoran Čubrilo) i jednoga glazbenika i glumca (Stanislav Kovačić) prati Marunin nemiran život: od emigracije i američkih barova do povratka u Hrvatsku, od poezije do politike, od velikih ideala do brutalno lucidnih rečenica o svijetu koji rijetko ima smisla. Čubrilo na sceni ZKM-a utjelovljuje Marunu koji govori o ljubavi, porazima, Americi, domovini, smrti, revolucijama i malim ljudskim slabostima – bez patetike, bez mitologije, s puno crnog humora i precizne ironije, stoji u najavi. Uz režiju, Zoran Čubrilo potpisuje dramaturgiju, koncept i scenografiju. Kostimografkinja je Marta Žegura, a inspicijentica Dina Ekštajn. Predstava ZKM-a napravljena je u koprodukciji s Teatrinom Grdelin.

FOTO: ZKM/JELENA JANKOVIĆ

Filmska radionica

ORGANIZATORI: Hrvatska matica iseljenika i Udruga hrvatski film - Ivo Gregurević

VODITELJICA PROGRAMA: Danijela Primorac

VODITELJ FILMSKE RADIONICE: Ivan Mokrović

MJESTO ODRŽAVANJA RADIONICE: Kino dvorana Kulturnog centra "Ivo Gregurević", Orašje, BiH

VRIJEME ODRŽAVANJA: 27. kolovoza do 4. rujna 2026.

SMJEŠTAJ I HRANA: Motel Villa Aroma, Orašje

PRIJEVOZ: polaznici sami organiziraju prijevoz do i iz Orašja

SADRŽAJ: proces stvaranja filma – osmišljavanje ideje i priprema rada na scenariju, pisanje i formatiranje scenarija, podjela uloga, glumačke probe, snimanje uvježbanih scena, finalizacija i montaža snimljenog materijala.

Prijaviti se mogu osobe od 18 do 35 godina.

Prijavnicu i više informacija o samom projektu i uvjetima prijave možete dobiti putem e-maila: **danijela.primorac@matis.hr**

Seminar Stvaranje kazališta

GUČA GORA

Stvaranje kazališta je seminar koji se odvija uz profesionalno mentorsko vodstvo, a namijenjen je hrvatskim iseljenicima i pripadnicima hrvatske dijaspore koji žive izvan Republike Hrvatske.

Program je zamišljen kao praktična radionica stvaranja u kojem polaznici uče kako kazalište doista nastaje, a ne samo kako se gluma izvodi.

ORGANIZATOR: Hrvatska matica iseljenika

LOKACIJA: Samostan Guča Gora, BiH

DATUM: 8. do 14. lipnja 2026.

Smještaj osigurava organizator

Prijaviti se mogu osobe starije od 18 god.

Prijave traju do 30. travnja 2026. na e-mail: **danijela.primorac@matis.hr**

Pred opasne opće izbore u BiH

Trideset godina nakon Daytonskoga mirovnog sporazuma Bosna i Hercegovina ulazi u novu izbornu godinu suočena s dubokim političkim, institucionalnim i društvenim proturječjima koja dovode u pitanje njezinu stvarnu suverenost i funkcionalnost.

Piše: **FRA ŠIMUN ŠITO ĆORIĆ**
s_coric@bluewin.ch

Pred nama su 4. listopada 2026. opći izbori u Bosni i Hercegovini. Biraju se članovi troglavog Predsjedništva BiH, zastupnici Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, Zastupničkog doma Parlamenta Federacije BiH, zastupnici u skupštinama kantona Federacije BiH, te poslanici Narodne skupštine i predsjednik kao i potpredsjednici Republike Srpske. Analitičari s raznih strana ističu da će oni kao možda nikada dosad pokazati koliko je i je li imalo porasla toliko potrebna zdrava politička svijest biračkog tijela i kvaliteta kandidata za tu izbornu utakmicu. Ta svega, svačega i svakakvih smo se nagledali u ova tri desetljeća, a bome i površnih i nedemokratskih utjecaja i uplitanja međunarodne zajednice preko njihovih namjesnika, službeno "Visokih predstavnika za BiH". Općepoznato je da su oni od uspostave OHR-a nametnuli više od 900 (devet stotina) odluka i uredaba u BiH, a većina je umanjivala državni suverenitet.

Istina, bez pomoći međunarodne zajednice na više područja dosta bi toga i gore bilo. Ipak, BiH formalno ima status neovisne države, ali je u praksi školski primjer protektorata, države koja ne funkcionira i s kojom nijedan od triju naroda nije zadovoljan.

Nedavno je ovdje u Ženevi na međunarodnoj konferenciji u povodu 30 godina Daytona bivši Visoki predstavnik Wolfgang Petritsch izravno priznao da su on i međunarodna zajednica jako puno griješili "s eksperimentima u BiH" te da je svima bilo jasno da će brojčana prednost Bošnjaka u zajedničkom entitetu stvoriti napetosti između Hrvata i Bošnjaka, otuđiti Hrvate u BiH i potaknuti trajne težnje za svojim entitetom. Čak je izravno izjavio: "Danas bih rekao da Hrvatima treba treći entitet." Neki tumače da Petritsch pokušava oprati svoje štetne postupke, posebice prema Hrvatima, a drugi ističu da se ohrabrio otkad novija američka politika sve češće inzistira na tri ravnopravna konstitutivna naroda i njihovo poštivanje. Izgleda da se u međunarodnoj zajednici uviđa da u BiH jednako razarajuće djeluju prijetnje iz RS-a sa secesijom kao i otvoreni islamsko-bošnjački hegemonizam po primjeru bivše države, ali i u nekim snažnim bošnjačkim krugovima prikriveni šerijatski planovi. Za sve u BiH je loše što se još uvijek ne smije slobodno i ravnopravno ni razgovarati o mogućnostima za bolju sadašnjost i budućnost države BiH. Svaki govor u duhu pravednijih odnosa među konstitutivnim narodima, a s ciljem omogućivanja funkcioniranja države, odmah se s pozicije hegemonističke dominacije okrsti napadom na državu BiH. To Hrvati u BiH godinama doživljavaju, a u najnovije vrijeme svjedoci smo i opasnih prijetnji i gnjusnih vrijeđanja čak s ministarskih fotelja, primjerice višeg dužnosnika američke *Zaklade Heritage* Maxa Primorca i eurozastupnice Željane Zovko. Bilo je dovoljno da jedno od njih u Petritschevu stilu iznese svoje mišljenje i stav: "Samo treći entitet na većinski hrvatskim područjima može spasiti ovu progonjenu kršćansku zajednicu", pa da se ponovno oglasi neka džihadistička truba. Jednom nam je u užem prijateljskom društvu u prostorijama DHK u Zagrebu, u onim sličnim društvenim neprilikama pokojne države, poslovični Tomislav Ladan rekao: "To je tako kad na carskoj stolici i brabonjak zvoni kao cekin." Nadamo se da će nakon sljedećih izbora sve više razumnih narodnih predstavnika čestito predvoditi građane BiH, a sve manje biti brabonjaka na "carskim stolicama". Tako će, uz brže primicanje BiH europskom zajedništvu, svima biti bolje, osim onima koji računaju samo na svoje nepravedne interese i štete općem dobru. Mučno i za hrvatski narod u BiH bit će još ubitačnije ako ih i u sljedećih pet godina s domaćih i međunarodnih fotelja nastave držati podčinjene i ako ne mogu imati slobodno izabrane svoje predstavnike na svim društvenim razinama. Stoga nam je svima, u BiH i RH, posebice ljudima od vlasti, iz ovih stopa svim silama sve poduzimati da u BiH kao narod slobodno stanemo na svoje noge i tako još snažnije možemo pomoći i svima drugima da ostvare to isto, te da nam do kraja ne ogade BiH kao svoju državu.

Stajališta iznesena u autorskim kolumnama i komentarima ne odražavaju stajališta uredništva, već su to osobna stajališta autora pojedine kolumne i komentara.

Novi veliki uspjeh hrvatskih rukometaša

Rukometaše su na Trgu bana Josipa Jelačića dočekale tisuće ljudi, a u Banskim dvorima primio ih je i predsjednik Vlade Republike Hrvatske, Andrej Plenković

FOTO: DAMIR SENČAR / HINA

Rukomet je jedan od najtrofejnijih hrvatskih ekipnih sportova s ukupno 16 osvojenih medalja: dva olimpijska zlata, jedna olimpijska bronca, jedno svjetsko zlato, četiri svjetska srebra, jedna svjetska bronca, tri europska srebra i četiri europske bronce. Na primanju u Banskim dvorima ministar turizma i sporta Tonči Glavina zahvalio je rukometašima na uspjesima kojima vesele cijelu naciju i promiču timsku igru i borbu za domovinu. "Vi ste uistinu jedna zlatna generacija u svakome mogućem smislu", poručio je ministar. Predsjednik Hrvatskoga olimpijskog odbora Zlatko Mateša istaknuo je da snaga hrvatskih rukometaša nadilazi sport te simbolizira vrijednosti koje hrvatski ljudi cijene. Naglasio je da iz Banskih dvora dolazi stalna potpora hrvatskome sportu.

Predsjednik Hrvatskoga rukometnog saveza Tomislav Grahovac naglasio je ponos kojim reprezentativci nose hrvatski dres te zahvalio Vladi na potpori i prepoznavanju važnosti sporta.

Dres na dar

"Hvala vam što ste prepoznali da bez vaše potpore sport ne bi mogao uspjeti, a na vanjskoj sceni ne bi mogao biti konkurentan ostalim državama." U ime reprezentacije okupljenima se obratio izbornik Dagur Sigurdsson zahvalivši na podršci. "Možemo biti vrlo ponosni na tim, a vrlo smo ponosni i na Svjetsko prvenstvo koje je prošle godine održano i u Zagrebu." Predsjednik Vlade Andrej Plenković zahvalio je izborniku i rukometašima na uspjesima u posljednje dvije godine i osvojenim medaljama. "Hrvatski narod već vas smatra jednim od nas", poručio je Sigurdssonu, dodavši da je ova generacija kontinuirano u samome vrhu svjetskog rukometa. Zaključio je da 16 medalja u nešto više od 30 godina hrvatske samostalnosti potvrđuje snagu hrvatskih kolektivnih sportova i poručio kako je i ova bronca zlatnog sjaja. Dodao je da su rukometaši učinili mnogo za brendiranje i promociju Hrvatske te da velik broj građana diše zajedno s njima i njihovim uspjesima. Rukometaši su toga dana na Trgu bana Josipa Jelačića medalju proslavili i s tisućama obožavatelja. *(Izvor i foto: Vlada RH)*

ENG ***On the occasion of the latest extraordinary success – taking the bronze medal at the European Handball Championship in Denmark, Sweden and Norway – Prime Minister Andrej Plenković received the Croatian handball players and a delegation of the Croatian Handball Federation at Banski Dvori. Handball is one of the most successful Croatian team sports with a total of 16 medals won: two Olympic gold medals, one Olympic bronze medal, one World gold medal, four World silver medals, one World bronze medal, three European silver medals and four European bronze medals. On the same day, the handball players celebrated the medal with thousands of fans on Ban Josip Jelačić Square.***

Kako preobraziti Hrvatsku: Dijaspora - Useljavanje - Demografija

Iseljavanje iz Hrvatske oduvijek je, stjecajem različitih okolnosti, bio velik izazov za našu zemlju, a ulaskom u EU i otvaranjem granica, taj izazov prerastao je u goruću problem. Kako zaustaviti masovni odlazak hrvatskih građana iz domovine, uglavnom u Njemačku, Irsku i druge države članice EU-a, danas je ključno pitanje.

Hrvatska je s jedne strane suočena sa situacijom da ju je u posljednjem desetljeću napustilo više od 400.000 građana u najproduktivnijoj dobi, dok je, s druge strane, prisiljena otvoriti svoje granice i primiti velik broj migranata iz Nepala, Filipina, Pakistana i drugih država. Nedostatak migracijske strategije i neselektivna politika useljavanja pridonijeli su tome da su u Hrvatsku došli većinom neškolovani migranti, koji u ogromnom broju popunjavaju potrebu za „jeftinom radnom snagom".

Potaknuti nastalom situacijom u Hrvatskoj, demografi, gospodarstvenici, stručnjaci iz raznih područja, kao i određen broj političara, javno propagiraju ideju masovnog povratka hrvatskih iseljenika kao jedno od mogućih rješenja za trenutačno stanje u kojem se nalazi hrvatsko društvo.

I pored činjenice da je Vlada u zadnjih nekoliko godina ponudila razne programe i poticajne mjere za iseljenike koji se odluče vratiti u domovinu, te mjere nisu dale značajne rezultate.

No to nas ne smije zaustaviti u nastojanju oko povratka hrvatskih iseljenika. Ako su države poput Portugala, Poljske, Španjolske i drugih uspjele postići povratak velikog broja svojih iseljenika, onda to svakako možemo i mi.

Na 7. Hrvatskom iseljeničkom kongresu, koji će se od 25. do 28. lipnja 2026. održati u Vukovaru, govorit će se o temama bitnima za odnose između domovinske i iseljene Hrvatske.

Prijave za Kongres na: www.centar-za-iseljenistvo.hr

ČITAJMO MATIČIN LJETOPIS NOVE GENERACIJE!

Izišao je novi svezak Matičina ljetopisa Hrvatskog iseljeničkog zbornika za 2026. U šest tematskih cjelina, koje su naslovljene *Znaci vremena, Kroatistički obzori, Mostovi, Povjesnica, Znanost* i *Nove knjige,* donosi 29 raznorodnih bogato ilustriranih autorskih priloga iseljeničke tematike. Iako izrastao na tradiciji najčitanijih preporodnih kalendarskih knjiga, Matičin se ljetopis Hrvatski iseljenički zbornik s internetskom epohom prometnuo u potpuno modernu medijsku formu o suvremenom hrvatskom kulturnom zajedništvu na globalnoj razini. Posrijedi je sintetsko znanstveno-popularno djelo u kojem je skupina odabranih kroatista, jezikoslovca, etnologa te povjesničara umjetnosti, povjesničara i sociologa obradila stvaralaštvo Hrvata izvan RH kroz prošlost i sadašnjost, uključujući recentne interkulturalne manifestacije u kojima sudjeluju ljudi hrvatskih korijena.

Građa ovogodišnjeg Matičina ljetopisa, raspoređena na 404 stranice, govori o rezultatima znanstvenih istraživanja vanjskih migracija i kulturološkim postignućima raseljenih hrvatskih građana. Autori, njih ukupno 29, svjesno su odbacili stručni diskurs i "ispričali priču" o jednom stvarnom složenom migrantskom fenomenu, svima prihvatljivu i – zanimljivu!